

**НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БІОРЕСУРСІВ І
ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ УКРАЇНИ
ГУМАНІТАРНО-ПЕДАГОГІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ**

81'25:001.4:355=112.2

Погоджено

Декан гуманітарно-педагогічного
факультету,
кандидат філософських наук, доцент
_____ **Савицька І.М.**

«__» _____ **2024 р.**

Допускається до захисту

Завідувач кафедри іноземної
філології і перекладу,
доктор педагогічних наук, професор
_____ **Амеліна С.М.**

«__» _____ **2024 р.**

МАГІСТЕРСЬКА РОБОТА

на тему: НІМЕЦЬКА ВІЙСЬКОВА ТЕРМІНОЛОГІЯ: СТРУКТУРНО-СЕМАНТИЧНИЙ ТА ПЕРЕКЛАДОЗНАВЧИЙ АСПЕКТИ

Спеціальність: 035 «Філологія»

Спеціалізація: 035.043 Германські мови та літератури (переклад включно),
перша - німецька

Освітня програма: «Німецька мова та друга іноземна» другого
(магістерського) рівня вищої освіти

Програма підготовки: освітньо-професійна

Виконав студент _____ Пилипенко П.П.

Керівник магістерської роботи _____ доктор філ. наук, проф. Амеліна С.М.

КИЇВ – 2024

Форма № Н-9.012

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри іноземної філології і перекладу,
доктор педагогічних наук, професор _____ Амеліна С.М.
« ____ » _____ 2024 р.

ЗАВДАННЯ ДО ВИКОНАННЯ МАГІСТЕРСЬКОЇ РОБОТИ

Студента Пилипенка Павла Павловича

Спеціальність: 035 «Філологія»

Спеціалізація: 035.043 Германські мови та літератури (переклад включно),
перша - німецька

Програма підготовки: освітньо-професійна

Тема магістерської роботи: НІМЕЦЬКА ВІЙСЬКОВА ТЕРМІНОЛОГІЯ:
СТРУКТУРНО-СЕМАНТИЧНИЙ ТА ПЕРЕКЛАДОЗНАВЧИЙ АСПЕКТИ

Керівник магістерської роботи: доктор філ. наук, проф. Амеліна С.М.
Затвердженна наказом від «..» ...

Мета роботи: полягає у вивченні, узагальненні та систематизації наукових
здобутків сучасної лінгвістичної науки у сфері функційно-стилістичної
специфіки функціонування та перекладу німецької військової лексики.

Завдання:

- 1) Описати характеристики функціонального та семантичного використання німецькомовної лексики в області військової термінології.
- 2) Провести аналіз та класифікацію німецькомовної військової лексики для визначення її основних категорій та особливостей.
- 3) Розглянути процес творення та функціонування стилістично відзначених слів та новаторських лексичних одиниць у межах фахового мовлення військової сфери.
- 4) Дослідити характеристики та труднощі, що виникають у процесі військового перекладу.
- 5) Здійснити аналіз перекладу окремих лексичних одиниць військової тематики з обраних джерел та узагальнити прийоми перекладу, використані при відтворенні зазначених слів українською мовою.

Апробація

Основні результати дослідження висвітлено у 2 публікаціях, з яких: 2 статті у фахових виданнях України.

Пилипенко, О., Пилипенко П. (2023). Фахова мова (Fachsprache) і термін (Terminus): генеза і розвиток наукових категорій в українській та німецькій мовах. *Проблеми гуманітарних наук: збірник наукових праць Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. Серія «Філологія»*. 56. 49-58.

Амеліна, С., Пилипенко, П. (2023). Термінологізація як спосіб сучасного термінотворення (на матеріалі німецької військової фахової лексики). *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Філологія*. 64.14–18.

81'25:001.4:355=112.2

Зміст

ВСТУП	7
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ НІМЕЦЬКОЇ ВІЙСЬКОВОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ	9
1.1 Розкриття понять «фахова мова» та «термін»	9
1.2 Історичний розвиток німецької військової термінології	24
1.3 Класифікаційні особливості німецьких військових термінів	29
ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 1	42
РОЗДІЛ 2. СЕМАНТИЧНИЙ АНАЛІЗ НІМЕЦЬКОЇ ВІЙСЬКОВОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ.....	44
2.1 Метафоричні процеси утворення військових термінів	44
2.2 Оніми у німецькій військовій терміносистемі	60
2.3 Термінологізація у військовому дискурсі.	65
2.4 Полісемія, синонімія та антонімія у німецькому військовому німецькому дискурсі	68
2.5 Запозичення у німецькому військовому дискурсі	72
ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 2	76
РОЗДІЛ 3. СЛОВОТВОРЧІ ПРОЦЕСИ В МАСИВІ НІМЕЦЬКОМОВНИХ ТЕРМІНІВ ВІЙСЬКОВОГО ДИСКУРСУ	78
3.1 Словотвірні засоби номінації німецьких термінів військової галузі.....	78
3.2 Афіксальний спосіб творення військових термінів.....	87
3.3 Скорочення та аббревіація як способи збагачення військового вокабуляру	90
3.4 Імперативні форми.....	93
ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 3	97
РОЗДІЛ 4. ПЕРЕКЛАДАЦЬКИЙ АНАЛІЗ НІМЕЦЬКОЇ ВІЙСЬКОВОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ.....	98
4.1 Перекладацькі трансформації у військовій термінології: теорія та практика лексико-семантичних замінів	98
4.2 Специфіка перекладу військової термінології.....	107
4.3 Перекладацький аналіз загального корпусу досліджуваного	109
ВИСНОВОК ДО РОЗДІЛУ 4	114
ZUSAMMENFASSUNG.....	117

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	120
ДОДАТОК А.....	134

Анотація

Пилипенко П.П. Німецька військова термінологія:
структурно-семантичний та перекладознавчий аспекти

Робота присвячена дослідженню військової терміносистеми сфери німецької мови. Визначено основні поняття «фахова мова» та «термін». Досліджено тематичні групи військових термінів та розроблено тематичну класифікацію термінів даної сфери. Проаналізовано семантичний аспект військової термінології, з'ясовано, що характерним є також метафоричний процес. Завдяки семантичному аналізу виділено основні види термінів. Проаналізовано структурний аспект німецьких військових термінів та виявлено 2 основних способи їх утворення, а саме: морфологічний та синтаксичний. Досліджено основні види військових термінів у німецькій мовній картині світу. Проаналізовано вживання наукових військових термінів у німецькомовних журналах та газетах.

Ключові слова: термін, фахова мова, термінологічна одиниця, структурний аналіз, семантичний аналіз, німецька терміносистема.

Kurzreferat

Pylypenko P. P. Deutsche Militärterminologie: strukturell-semantiche und übersetzungswissenschaftliche Aspekte

Die Arbeit widmet sich der Untersuchung des militärischen Terminologiesystems im Bereich der deutschen Sprache, wobei die grundlegenden Begriffe wie «Fachsprache» und «Terminus» definiert wurden, um eine theoretische Basis zu schaffen. Auf dieser Grundlage wurden themenbezogene Gruppen von militärischen Begriffen erforscht, was zur Erstellung einer thematischen Klassifikation der Begriffe in diesem Bereich führte. Anschließend wurde der semantische Aspekt der militärischen Terminologie analysiert, wobei es festgestellt

wurde, dass auch metaphorische Prozesse eine charakteristische Rolle spielen. Aus dieser semantischen Analyse konnten die Hauptarten von Begriffen abgeleitet werden, was wiederum eine tiefere Einsicht in die Struktur der militärischen Sprache ermöglichte. Parallel dazu wurde der strukturelle Aspekt deutscher militärischer Begriffe untersucht, wobei zwei Hauptmethoden ihrer Bildung identifiziert wurden: die morphologische und die syntaktische Methode. Darüber hinaus konzentrierte sich die Analyse auf die wichtigsten Arten von militärischen Begriffen in der deutschen Sprachwelt und untersuchte ihre Verwendung in sozialorientierten deutschsprachigen Zeitschriften und Zeitungen. Diese Ergebnisse verdeutlichen die Komplexität und Vielseitigkeit der militärischen Terminologie im deutschen Sprachraum.

Schlüsselwörter: der Terminus, die Fachsprache, terminologische Einheit, strukturelle Analyse, semantische Analyse, deutsches Terminologiesystem.

Мета дослідження полягає у вивченні, узагальненні та систематизації наукових здобутків сучасної лінгвістичної науки у сфері функційно-стилістичної специфіки функціонування та перекладу німецької військової лексики.

Реалізація поставленої мети вимагає вирішення таких **завдань**:

- 1) Описати характеристики функціонального та семантичного використання німецькомовної лексики в області військової термінології.
- 2) Провести аналіз та класифікацію німецькомовної військової лексики для визначення її основних категорій та особливостей.
- 3) Розглянути процес творення та функціонування стилістично відзначених слів та новаторських лексичних одиниць у межах фахового мовлення військової сфери.
- 4) Дослідити характеристики та труднощі, що виникають у процесі військового перекладу.
- 5) Здійснити аналіз перекладу окремих лексичних одиниць військової тематики з обраних джерел та узагальнити прийоми перекладу, використані при відтворенні зазначених слів українською мовою.

Об'єктом дослідження є німецькомовні лексичні одиниці військової сфери.

Предметом дослідження є особливості творення, функціонування та перекладу німецькомовних лексичних одиниць військової сфери.

Матеріалом дослідження слугував корпус німецькомовної стилістично маркованої військової лексики німецько-англійського словника, виданого Мовним інститутом Академії оборони Австрії (Hofer, M. Ernst, A. (2014). *Militärwörterbuch. Deutsch – Englisch, Englisch – Deutsch*. Bundesministerium für Landesverteidigung und Sport, Wien: Landesverteidigungsakademie, Sprachinstitut des Bundesheeres. 165 s.)

Методи дослідження. Для досягнення мети та розв'язання поставлених завдань у роботі застосовано такі основні методи дослідження: загальнонаукові – індукція, дедукція, аналіз і синтез – для уточнення

теоретичних засад і формування висновків дослідження; спеціальні лінгвістичні методи: метод дистрибутивного аналізу – для сегментації тексту та ідентифікації лексичних одиниць; метод аналізу словникових дефініцій – для визначення первинного значення мовних одиниць військової сфери; метод структурно-словотвірного аналізу – для виявлення способів та механізмів утворення лексики військової сфери; метод функційного аналізу – для виявлення особливостей функціонування мовних одиниць у військовому дискурсі; метод перекладацького аналізу – задля аналізу текстів оригіналів та їх перекладів і докладне вивчення лінгвістичних питань, пов'язаних з відтворенням англomовної військової лексики; метод кількісного аналізу – для визначення частотності застосування перекладацьких трансформацій загалом та для кожного досліджуваного типу лексичних одиниць зокрема.

Наукова новизна роботи визначається тим, що вперше проведено комплексне дослідження семантики та особливостей функціонування та перекладу лексичних одиниць німецькомовної фахової мови військової сфери з використанням системного підходу.

Практичне значення здобутих результатів полягає в тому, що робота доповнює наукові знання про функційно-стилістичні характеристики військових лексичних одиниць. Запропонований погляд на актуалізацію функційного аспекту військової лексики в перекладі може бути використаний для подальших теоретичних досліджень у галузі стилістики вузькоспеціалізованого перекладу. Ці результати можуть служити додатковим навчальним матеріалом при вивченні таких предметів, як лексикологія, стилістика, теорія та практика перекладу. Дослідження також може бути корисним для підготовки студентів філологічного спрямування, зокрема для військових перекладачів та мовознавців.

Апробація результатів дослідження

Публікації. Основні результати дослідження висвітлено у 2 публікаціях, з яких: 2 статті у фахових виданнях України.

Пилипенко, О., Пилипенко П. (2023). Фахова мова (Fachsprache) і термін (Terminus): генеза і розвиток наукових категорій в українській та німецькій мовах. *Проблеми гуманітарних наук: збірник наукових праць Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. Серія «Філологія»*. 56. 49-58.

Амеліна, С., Пилипенко, П. (2023). Термінологізація як спосіб сучасного термінотворення (на матеріалі німецької військової фахової лексики). *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Філологія*. 64.14–18.

Структура й обсяг роботи. Робота складається зі вступу, чотирьох розділів, висновків до розділів, загальних висновків, списку використаних джерел (126 джерел, у тому числі 90 – іноземною мовою), одного додатку на 12 сторінках. Загальний обсяг дисертації – 146 сторінок. Основний зміст викладено на 118 сторінках. Роботу проілюстровано 7 таблицям

ВСТУП

Сучасне цивільне суспільство постійно взаємодіє з військовими структурами, що проявляється в політичному, соціальному, економічному, технологічному та культурному аспектах. Інтенсивність цієї взаємодії може варіюватися. У демократичних державах армія є продуктом суспільства: вона залежить від цивільного суспільства, яке забезпечує армію фінансовими та людськими ресурсами і надає їй легітимність.

Німецький мовознавець Ульріх фон Хаген (Ulrich vom Hagen), який досліджує військові та цивільно-військові відносини, зазначає, що армія в демократичних державах здобуває свою легітимність завдяки підтримці цивільного суспільства (Ulrich vom Hagen, 2012).

Стаття 87а Конституції Німеччини (Grundgesetz für die Bundesrepublik Deutschland Art. 87a) від 1968 р. передбачає можливість використання Збройних Сил всередині країни в умовах внутрішніх заворушень або надзвичайних ситуацій. Це відбувається у випадках, коли національна поліція чи інші органи правопорядку не мають достатніх ресурсів для нейтралізації загроз державній безпеці (Grundgesetz für die Bundesrepublik Deutschland Art. 87a, Ulrich vom Hagen, 2012).

Російське вторгнення в Україну 24 лютого 2022 р. на фоні геополітичних подій та величезних змін у сучасному світі окреслило нову загрозу можливої глобальної війни для всього людства, змусило переосмислити принципи безпеки та взаємовідносин між країнами. У цьому контексті військова термінологія розглядається як ключовий аспект національної безпеки. Завдяки постійним змінам у геополітичному середовищі та еволюції військових стратегій сфера військових відносин належить до актуальних проблем лінгвістичних досліджень. Значний інтерес лінгвістів до дослідження лексики, пов'язаної з військовою сферою, пояснюється ще й тим, що терміни військової тематики все частіше вживаються не лише серед військових, а й серед цивільного населення.

У контексті дослідження військової терміносистеми кінця ХХ – початку ХХІ ст. була опублікована низка праць українських дослідників: Ф. Ткач (Ткач, 1954), Л. Батюк (Батюк, 1959), Р. Сидоренко (Сидоренко, 1960), А. Генсьорський (Генсьорський, 1961), П. Ковалів (Ковалів, 1962), В. Горобець (Горобець, 1979), А. Бурячок (Бурячок, 1995). Наразі з'явилася низка праць вітчизняних науковців, у яких досліджується українська військова термінологія як на рівні синхронії, так і діахронії: О. Андріянова – військово-морська термінологія української мови: формування та семантика (Андріянова, 2011), Т. Лебедева – динаміка розвитку військової лексичної підсистеми в сучасній німецькій мові (Лебедева, 2002); Т. Михайленко – інтра- та екстралінгвальні аспекти формування та функціонування військової терміносистеми в національних мовах (Михайленко, 1996), Л. Мурашко – українська військова лексика в її історичному розвитку на матеріалі військових звань і посад (Мурашко, 1997), О. Пилипенко – неологізми в фаховому мовленні (на матеріалі військової лексики) (Пилипенко, 2011), Я. Яремко – формування української військової термінології (Яремко, 1997).

Потрібно зазначити, що німецька військова термінологія давно привертає увагу німецьких мовознавців, демонструючи купу лакун в теренах її досліджень. Особливості функціонування сучасної німецької військової лексики та термінології спрезентовані у працях К. Хальян-Дафнер (Chalyan-Daffner, 2019). Проблемами перекладу німецьких військово-технічних термінів займалися Е. Алерс (Allers, 2021), М. Іванціц (Ivancsits, 2013), А. Флоріс, (Floris, 2017). Лексикон латинських військових термінів був темою дослідження М. Клауса (Clauss, 2020). Існує низка досліджень солдатського жаргону німецької мови: Е. Апельт (Appelt, 1936), Г. Бехтольд-Штойблі (Bächtold-Stäubli, 1916), М. Бушман (Buschmann, 1995), О. Маусер, (Mausser, 1917), В. Нойман (Neumann, 2013), Б. Хандверекер (Handwerker, 1982). Дослідження розвитку військової лексики німецької мови в діахронії та синхронії провели А. Юст (Just, 2012) і Г. Майєр (Meyer, 2009). У царині

вивчення й дослідження абревіатур військової лексики працював Г. Босе (Bosse, 1966).

Геополітичні зміни, зокрема російське вторгнення в Україну, ще раз підкреслили важливість національної безпеки, де військова термінологія відіграє ключову роль. Військова лексика стає предметом досліджень багатьох українських і німецьких мовознавців. Її вивчення охоплює як синхронний, так і діахронний аспекти, що дозволяє дослідникам простежити історичний розвиток термінів, їхнє функціонування та особливості перекладу.

Праці українських і німецьких лінгвістів роблять вагомий внесок у розуміння і структурування військової термінології, що має не тільки академічну, а й практичну цінність у сучасному світі. Це забезпечує ефективну комунікацію як у військовій сфері, так і в суспільстві загалом, сприяючи розробці нових підходів до аналізу та використання військової лексики.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ НІМЕЦЬКОЇ ВІЙСЬКОВОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ

1.1 Розкриття понять «фахова мова» та «термін»

Фахова мова є однією з ключових мовних систем у сучасному суспільстві, оскільки вона забезпечує ефективну комунікацію між спеціалістами в різних професійних сферах. Її вивчення є актуальним через зростання ролі спеціалізованих знань у всіх галузях суспільного життя – від медицини до індустрії, техніки та науки.

Фахова мова (нім. *Fachsprache*, англ. *technical language*, фр. *langue professionnelle*) є спеціалізованою мовною системою, яка використовується для передачі знань і комунікації в межах певних професійних сфер. Вона слугує засобом ефективного обміну інформацією між різними галузями.

Метою нашого дослідження є аналіз визначення та функцій фахової мови, її розвитку та значення для сучасної комунікації. Завданнями є огляд основних підходів до трактування фахових мов, дослідження їх історії та аналіз варіативності на прикладах з різних професійних сфер.

Державний інститут зі стандартизації Німеччини (*Deutsches Institut für Normung, DIN*) розробив мовний стандарт «Основні поняття термінології» (*DIN 2342 (D) Begriffe der Terminologielehre*) (*Deutsches Institut für Normung, 2011; Іващенко, 2011, с. 147*), у якому фахова мова визначається як «підвид мови, налаштований на чітке та послідовне спілкування у певній предметній галузі, функціонування якої підтримується визначеною термінологією» (*DIN 2342, 1992, с. 10-11*). Обсяг термінів німецької фахової мови перевищує стандартну мову і нараховує приблизно 70 000 слів (*Choparinoва, 2017, с. 136*).

Німецький дослідник Р. Байер (*R. Beier*), вказує, що фахова мова відображає специфічний мовний інструментарій, адаптований до фахових ситуацій. Вона є частиною загальнонаціональної мови, що виконує вузькоспеціалізовану комунікативну функцію (*Beier, 1980*).

Угорський філолог М. Барта (M. Bartha) розглядає фахову мову як «функціональний комплекс», що підтримує міждисциплінарне дослідження комунікації у спеціалізованих сферах (Bartha, 1993, с. 564).

Термін фахова мова (*Fachsprache*) виник у відповідь на потреби професійних спільнот, які вимагали спеціалізованих мовних засобів для успішного виконання своїх завдань. У сучасному розумінні цей термін охоплює не лише професійну термінологію, але й інші лексичні одиниці, зокрема оніми, професіоналізми та жаргонізми.

Історія розвитку фахової мови сягає середньовіччя, коли латинська мова використовувалася як універсальна для медицини та інших наукових галузей. У той час терміни, такі як *anatomia*, *therapia* та *pulmo*, стали невід'ємною частиною медичної термінології. У XVIII-XIX ст., із розвитком промислової революції в Європі, з'явилися нові фахові мови техніки та інженерії. Наприклад, німецькі терміни *die Lokomotive* (локомотив) та *der Generator* (генератор) виникли разом з розвитком відповідних технологій (Grimm, 1838).

Фахові мови були одними з перших мовних систем (діасистем), досліджених у той період, коли лінгвістика ще не досягла сучасного наукового рівня. Німецький дослідник М. Гасслер (M. Haßler), відомий своїми працями у галузі лінгвістики та вивчення фахових мов, зазначив у 1998 р., що перші європейські дослідження фахових мов сягають XVIII ст. в Англії, XIX ст. у Німеччині, та XX ст. в інших країнах Європи (Dolezal, 2019, с. 2-4).

Дослідження фахових мов активізувалися у XX ст. Видатний німецький філолог Я. Грімм (J. Grimm), який систематизував професійну лексику, заклав основу для наукового вивчення фахових мов. Його робота стала фундаментальною для формування сучасної термінології (Grimm, 1851).

Дослідження фахових мов базувалися у 50-70 pp. XX ст. на домінантній структурній моделі (H. Moser, E. Wüster, Claude Lévi-Strauss, J. Pedersen).

Наразі не існує єдиного визначення терміна «фахова мова», оскільки дослідники акцентують увагу на комунікативно-функціональних, соціологічних, прагматичних або текстуальних аспектах цієї мовної системи.

За словником *Metzler Lexikon Sprache* (2005) фахова мова визначається як сукупність мовних засобів, що використовуються у певній галузі знань.

Наприкінці ХХ ст. мовознавці запропонували дев'ять різних визначень поняття «фахова мова», що відображає складність і багатогранність цієї термінологічної категорії (Sinner, 2014, с. 191-192).

Французький лінгвіст А. Рей (*A. Rey*) запропонував замінити поняття «фахова мова» терміном «термінологія», наголошуючи на тому, що це універсальна система мовних одиниць для позначення наукових і технічних понять. Його підхід спирається на ідею, що терміни є ключовими елементами наукової комунікації, які забезпечують точність і однозначність (Sinner, 2014, с. 188-191).

Німецький лінгвіст Т. Рельке (*T. Roelcke*), відомий своїми дослідженнями спеціалізованих мов, зазначає, що фахова мова є сукупністю специфічних мовних засобів, призначених для забезпечення професійної комунікації у певній галузі знань (Roelcke, 1999).

Німецький науковець Р. Байєр (*R. Beier*) розглядає «фахову мову» як «комплексну форму або варіант використання мови, що відображає специфічний мовний інструментарій, адаптований до різних фахових комунікативних ситуацій» (Beier, 1980). Вчений наголошує на тому, що фахова мова виконує конкретні комунікативні функції у визначених професійних галузях та охоплює широкий спектр мовних засобів, серед яких найбільш дослідженими є лексичні, морфологічні та синтаксичні структури (Beier, 1980).

З. Хойзінгер (*S. Heusinger*), відомий своїми дослідженнями в галузі семантики, термінології та фахових мов, дає визначення фахової мови як «спеціалізованої мовної системи, метою якої є забезпечення однозначної, безпомилкової комунікації між фахівцями у конкретній професійній галузі. Її функціонування підтримується чітко встановленою термінологією, а також визначеними граматичними та текстовими структурами» (Heusinger, 2004, с. 51). За словами З. Хойзінгера (*S. Heusinger*) фахова мова є спеціальною

мовною системою, що забезпечує точну комунікацію в межах конкретної галузі знань.

У дослідженнях німецьких мовознавців Г. Кальверкемпера (*H. Kalverkämper*) та Т. Рельке (*T. Roelcke*) фахова мова складається з мов основних сфер професійної діяльності: фахова мова ремесел (*Fachsprache des Handwerks*), фахова мова економіки (*Fachsprache der Wirtschaft*), фахова мова споживання (*Fachsprache des Konsums*), фахова мова науки, техніки та інституцій (*Fachsprache der Wissenschaft, Technik und Institutionensprache*) (Kalverkämper, 1998, Roelcke, 1999)

Крім того, важливо звернути увагу на те, що фахова мова виконує три основні функції: комунікативну, когнітивну та соціальну. Комунікативна функція: забезпечує ефективний обмін інформацією між професіоналами в одній або кількох галузях. Когнітивна функція: підтримує організацію та передачу знань, допомагаючи структурувати та впорядковувати спеціалізовану інформацію. Соціальна функція: визначає професійну ідентичність мовців, допомагаючи розрізнити соціальні та професійні ролі в межах конкретної галузі.

Чеський лінгвіст Б. Гавранек (*B. Havránek*) виділяє чотири основні функції фахової мови: комунікативну, практично-фахову, теоретично-фахову та естетичну (Havránek, 1932).

Угорські лінгвісти Л. Сарвас (*L. Szarvas*) та М. Сарвас (*M. Szarvas*), відомі своїми дослідженнями у галузі термінології та спеціалізованих мов, назвали такі функції фахових мов: когнітивна функція – фахові мови виступають носіями та інструментами пізнання в певній галузі знань; соціальна функція – фахові мови функціонують як соціально-колективні одиниці, забезпечуючи професійну взаємодію між членами певної спільноти; підсистема мовної системи – фахові мови є підсистемами загальної мовної системи (*langue*), відокремлюючись специфічною лексикою та граматиною; комунікативна функція – фахові мови слугують засобом вирішення комунікативних завдань у межах професійних комунікацій (Sinner, 2014,

с. 191-192). Наприклад, юридична мова Німеччини є важливим інструментом забезпечення правової визначеності, тоді як медична мова допомагає лікарям швидко та чітко передавати інформацію про стан здоров'я пацієнта.

З позиції системно-функціональної лінгвістики розрізняють три основні функції мови: ідеаційну, інтерперсональну і текстову. Австралійський лінгвіст британського походження М. Халідей (*M. Halliday*) визначає ідеаційну функцію мови як інструмент вербалізації досвіду мовця стосовно зовнішнього світу і його власних внутрішніх переживань. За його визначенням, мова виступає механізмом презентації когнітивного досвіду (Halliday, 1978, с. 45). Цю функцію він назвав «функцією змісту». Інтерперсональна функція, згідно з Халідейем, полягає у використанні мови для встановлення, підтримки та зміцнення соціальних зв'язків комунікативних спільнот (Halliday, 1978, с. 112).

Ще одним важливим аспектом є те, що фахова мова демонструє значну варіативність, яку можна розглядати через три основні аспекти:

1) діатопічний: регіональні варіації мови, наприклад, юридична мова Німеччини відрізняється від юридичної мови Австрії або Швейцарії через правові та культурні відмінності;

2) діастратичний: соціальні варіації, що зумовлені належністю мовців до певних соціальних або професійних груп;

3) діахронічний: зміни мови в часі; до середини 60-х рр. ХХ ст. інтерес до варіативності серед німецьких мовознавців був відсутнім; переосмислення мовної гетерогенності розпочалося значно пізніше (Nablings, 1981, с. 9).

Історичні аспекти варіативності мовознавці розглядали ще в XVI ст. На соціальних та культурних відмінностях мовних варіантів зосередився португальський вчений Фернан де Олівейра (Oliveira, 1536). Французький лінгвіст Клод Фабр де Вожлас (Claude Favre de Vaugelas) здійснив значний внесок у вивчення варіативності, досліджуючи соціальну стратифікацію французької мови (Vaugelas, Claude Favre de, 1647).

Відома німецька лінгвістка Х. Бусман (*H. Bussmann*) підкреслює варіативний характер фахової мови, визначаючи її як «мовну систему, що виконує функцію максимально точного та ефективного засобу комунікації у вузькоспеціалізованих професійних галузях» (Bussmann, 2002, с. 211).

За мовознавцем А. Бекер (*A. Becker*) «термін «варіативність» у мовознавстві вказує на конкретну форму або різновид мови, що відрізняється від інших форм мови за певними ознаками. Ці варіанти можуть бути діалектними, соціолектними, функціональними або стилістичними. Відмінності проявляються на різних рівнях мови: фонологічному, морфологічному, синтаксичному, лексичному та прагматичному. Фахові тексти розрізняються за основними сферами комунікації, такими як суспільство, наука та техніка» (Becker, 1998, с. 129).

Німецький соціолінгвіст Н. Дітмар (*N. Dittmar*) визначав варіативність як «сукупність мовних структур», які охоплюють фонологічні, морфологічні, синтаксичні, лексичні та прагматичні рівні. Вчений підкреслював важливість варіативності у соціолінгвістиці, особливо в контексті соціальних змін і стратифікації суспільства (Dittmar, 1973).

З розвитком технологій у мові з'являються нові терміни, пов'язані з технічними інноваціями, як-от термін *die Drohne* (дрон), що увійшов у вжиток із появою безпілотних літальних апаратів.

Варіативність мови можна розглядати як структурно обмежену субмову (*Subsprache, Teilsprache*) в межах загальної мовної системи (*Gesamtsprache*). Вона включає як внутрішньомовні ознаки (фонетико-фонологічний, графемномний, морфологічний, лексичний, синтаксичний рівні) – так і зовнішньомовні фактори (географічна локація, соціальний контекст та функціонально-спеціальний контекст).

Німецька дослідниця К. Набрінгс (*K. Nabring*) досліджувала соціальні, регіональні та функціональні варіанти мови, підкреслюючи важливість соціальних і культурних факторів у їх формуванні. Вона зазначала, що

варіативність фахових мов може бути соціально та функціонально обов'язковою для мовної спільноти (Nabrings, 1981).

Поняття «варіаційна лінгвістика» (*Variationslinguistik*) передбачає вивчення зв'язку мовних одиниць із позамовними змінними. У 1993 р. німецький мовознавець В. Феддерс (*W. Fedders*) підкреслював важливість вивчення мовних змін на основі соціальних і регіональних факторів (Fedders, 1988). Американський соціолінгвіст В. Лабов (*W. Labov*) зробив вагомий внесок у дослідження варіативності, зокрема фонологічних варіацій серед різних соціальних груп. Лабов Він заперечував теорію мовної дефіцитності, яку розробив Б. Бернштайн (*B. Bernstein*). Б. Бернштайн виокремив дві основні мовні системи: «обмежений код» та «елаборований код», доступ до яких залежав від соціального походження мовців (Labov, 2009; Sinner, 2014, с. 11).

Канадські дослідники Д. Санкофф (*D. Sankoff*) та Г. Седергрєн (*H. Cedergren*) удосконалили підходи Лабова і розширили дослідження варіаційної лінгвістики (Sinner, 2014, с. 11). Відома американська соціолінгвістка П. Екерт (*P. Eckert*) запропонувала концепцію трьох хвиль соціолінгвістичної варіації: Перша хвиля – дослідження Лабова, зосереджені на соціальних класах і статистичних методах аналізу. Друга хвиля – фокус на локальній ідентичності та соціальних мережах мовців, дослідження Л. Мілрой (*L. Milroy*). Третя хвиля – вивчення мовної варіативності через призму ідентичності, що формується в межах конкретних соціальних мереж (Eckert, 1989). М. А. К. Халлідей (*M. A. K. Halliday*), засновник системно-функціональної граматики, виокремив два типи варіативності: User-related – варіативність залежно від соціальних та географічних особливостей мовців. Use-related – варіативність за функцією, пов'язана з комунікативною метою, стилем та тональністю мовлення.

Німецький учений-лінгвіст румунського походження Е. Козеріу (*E. Coseriu*) розглядав мову як динамічну систему, яка включає різні діалекти, соціолекти, регістри та стилі. Він також запропонував модель варіативного простору, де варіативності поділяються на діафазичний, діастратичний і

діатопічний виміри. Важливими факторами діастратичної варіативності є ідентичність мовців, соціальний клас та приналежність до професійної групи. Діафазична варіативність залежать від функції та ситуації, наприклад, фахова мова або розмовна мова (Coseriu, 1980).

Німецький лінгвіст Г. Веш (*G. Wesch*) зауважив, що діалекти, соціолекти та реєстри є інтегрованими частинами загальної мовної системи (Wesch, 1998). Це підтверджує твердження Н. Дітмара (N. Dittmar), який визначав варіативність як сукупність фонологічних, морфологічних, синтаксичних, лексичних та прагматичних структур (Dittmar, 1973).

Німецька лінгвістка К. Адамцік (*K. Adamzik*), яка здобула визнання за свої дослідження у галузі фахових мов, лінгвістики та міжкультурної комунікації, визначила фахові мови як специфічні форми мовної практики, що, зокрема, можуть бути представлені як жаргони (*Fachjargon*) або стилі (*Fachstil*), пов'язані з певними професійними сферами.

У своїй монографії «*Textlinguistik: Eine einführende Darstellung*» («Текстолінгвістика: Вступний огляд») К. Адамцік досліджує різні аспекти фахових мов, приділяючи особливу увагу їхній структурній та функціональній специфіці професійної комунікації. Вона стверджує, що фахові мови найяскравіше проявляють свою варіативність на основі предметно-тематичного контексту: «Фахову мову визначає передусім не ситуаційний, функціональний чи соціальний фактор, а саме предмет, який є центральним у комунікації. При цьому варіативність фахової мови можна пояснити як залежність від специфіки тематики та змісту» (Adamzik, 1998, с. 184). Це означає, що рівень фаховості комунікації визначається тематичним контекстом та характером професійних завдань і комунікативних намірів. Адамцік звертає увагу на те, що фахові мови виконують не лише комунікативну, але й когнітивну функцію, оскільки вони забезпечують організацію та передачу спеціалізованих знань. Враховуючи лінгвістичний потенціал, фахова мова виступає як ключовий інструмент забезпечення ефективної комунікації в межах професійних дискурсів (Hoffmann, 1998).

У підсумку можна сказати, що фахова мова є важливим інструментом для забезпечення ефективної професійної комунікації та підтримки соціальної ідентичності. Її функції виходять далеко за межі простого обміну інформацією, оскільки фахова мова сприяє структуризації знань, комунікації між фахівцями та підтримці професійних стандартів. Варіативність фахової мови демонструє її здатність адаптуватися до специфіки різних соціальних, регіональних і професійних умов.

На думку видатного німецького поета, драматурга і філософа Йоганна Вольфганга фон Гете (*Johann Wolfgang von Goethe*): «Хто має чіткі поняття, той може вказувати» (Goethe, 1833). Ця думка підкреслює важливість точного розуміння і визначення ключових понять у наукових дослідженнях.

У нашому дослідженні ми розглядаємо такі поняття, як «фахова мова», «термін», «військова лексика», «військова термінологія» та «військова терміносистема». Перед тим, як перейти до аналізу військових термінів, важливо визначити ключове поняття «термін».

Засновником сучасної термінологічної науки вважають австрійського лінгвіста та інженера Є. Вюстера (*E. Wüster*) (1898–1977). Його праця «*Internationale Sprachnormung in der Technik, besonders in der Elektrotechnik*» заклала основи систематизації та стандартизації термінів, що суттєво вплинуло на розвиток різних галузей техніки, зокрема електротехніки (Wüster, 1931).

Термін є ключовим елементом у науковій комунікації, оскільки він забезпечує точність і ясність вираження наукових понять. Попри загально визнану дефініцію терміна як точного визначення, питання його граматичного вираження та місця у мові залишається дискусійним.

Термін (*Fachbegriff, Fachausdruck, Fachwort, Fachterminus*) – це мовна одиниця (слово або словосполучення), яка використовується для позначення конкретного поняття, явища, ознаки або характеристики об'єктів і явищ дійсності.

Великий тлумачний словник сучасної української мови визначає термін як «слово чи словосполучення, що означає чітко окреслене спеціальне поняття у певній галузі науки, техніки, мистецтва або суспільного життя» (Великий тлумачний словник сучасної української мови, 2009, с. 1241).

Згідно з Коротким тлумачним словником сучасної української мови, термін (лат. *terminus* – межа, кінець) – це «спеціальне слово чи словосполучення, прийняте в певній професійній сфері та застосовуване в особливих умовах» (Короткий тлумачний словник української мови, 2010, с. 247).

Подібну думку висловлює українська мовознавиця І. Квитко: «Термін – це слово чи словесний комплекс, який співвідноситься з поняттям певної організованої галузі пізнання та створюється або запозичується для точного вираження спеціальних понять» (Квитко, 1976).

За визначенням Ю. Карпенка, термін – це «спеціальне слово або стійке словосполучення, що позначає поняття в межах певної галузі науки чи техніки» (Карпенко, 2006, с. 216). Це твердження доповнюється дослідженням німецького лінгвіста Г.- Р. Флука (Н.- R. Fluck), який стверджує, що у терміна є синоніми, такі як «фаховий вираз» (*Fachausdruck*) або «технічне слово», (*Kunstwort und terminus Technicus*) (Fluck, 1996, с. 47).

На думку Е. Скороходька, термін – це «лексема, яка репрезентує спеціальне поняття та має точну дефініцію» (Скороходько, с. 7).

Схожі висновки можна знайти у працях французького мовознавця Ж. Марузо (*J. Marouzeau*), який вважає, що термінологія є «системою мовних засобів, що використовуються для вираження термінів, які належать до певної науки» (Marouzeau, 1951, с. 226).

Згідно з твердженням польського мовознавця Й. Качмарека (*J. Kaczmarek*), термін є умовно встановленим позначенням, яке співвідноситься з конкретним поняттям, що входить до сфери інтересів певної галузі. Кожен термін є специфічною одиницею найменування, але не кожна

назва є терміном. Поняття, яке відповідає терміну, визначається, а результат цього процесу називається дефініцією (Kaczmarek, 1990, с. 44).

Фахова лексика виконує важливу семантичну функцію, визначаючи структуру та функціонування фахових мов. Відмінність термінів від загальноживаних слів полягає в їхній точності та контекстній незалежності, що дозволяє уникати багатозначності у спеціалізованих контекстах. Термінологія є центральною складовою фахової мови, оскільки вона забезпечує точність і однозначність у професійній комунікації. Згідно з німецькими стандартами DIN-Norm 2342, термін – це поєднання дефініції та найменування (Arntz, 2009, с. 37).

Німецький дослідник Г.-Р. Флук (*H.- R. Fluck*) наголошує, що найвища точність терміна досягається у теоретичному дискурсі, де він набуває чітко визначеного і конвенціоналізованого статусу. Однією з ключових характеристик терміна є його однозначність, що забезпечується точними дефініціями, які усувають багатозначність професійних дискурсів (Fluck, 1996).

Продовжуючи цю думку, німецький мовознавець Р. Пакейзер (*R. Packeiser*) підкреслює, що термінологія відіграє ключову роль у відображенні фахових знань, забезпечуючи точність та однозначність у професійній комунікації. Термінологія є міждисциплінарною галуззю, яка запозичує концепції з інших наук, таких як семантика тощо (Packeiser, 2013).

Важливим фактором, що впливає на фахову мову та термінологію, є її формування у певних ізольованих соціальних групах. Ці групи об'єднані спільними інтересами та професійною діяльністю, що визначає необхідність уніфікованого та точного лексичного репертуару для ефективної комунікації. Саме цей соціальний контекст впливає на характер фахової мови (Klemensiewicz, 1953, с. 38).

Таким чином, термінологія не є випадковим зібранням слів, а впорядкованою системою, яка відображає специфічні знання та слугує інструментом для професійної комунікації. Терміносистема є впорядкованою

сукупністю термінів, які охоплюють спеціалізовані знання та забезпечує точність професійного спілкування (Білозерська, 2010). Термінологія відіграє важливу роль у науково-технічному прогресі, оскільки дозволяє створювати нові терміни для позначення нових відкриттів і понять, що є важливими для розвитку наук та техніки.

На думку українського дослідника Ю. Карпенка, «термін як одиниця спеціальної лексики репрезентує кілька основних характеристик: а) чіткість дефініції, що базується на науково обґрунтованих визначеннях, забезпечує ясне та недвозначне трактування терміну; б) однозначність, яка передбачає усунення будь-якої багатозначності в межах однієї наукової дисципліни, що сприяє уніфікації термінологічного апарату; в) денотативність, оскільки терміни позбавлені будь-яких емоційних, конотативних або стилістичних нашарувань, виконуючи суто номінативну функцію; г) вузькоспеціалізоване використання, яке обмежується професійним середовищем і не входить до складу загальноживаної лексики» (Карпенко, 2006, с. 216).

З цієї думкою погоджується український дослідник А. Волков, який стверджує, що сучасні терміни відповідають низці важливих вимог, які забезпечують їх функціональність у спеціалізованому дискурсі. До основних вимог, на його думку, належать: відповідність правилам і нормам конкретної мови; систематичність; дефінітивність; відносна незалежність від контексту; точність і лаконічність; однозначність; відсутність синонімічності та експресивності; евфонічність або милозвучність (Волков, 2001).

Ця думка доповнюється дослідженням польського лінгвіста К. Клеменсевич (*K. Klemensiewicz*), який наголошує, що однією з ключових характеристик терміну виступає його однозначність, яка не завжди досягає абсолютного рівня та залишається основним завданням термінологічного статусу. Досягнення цієї властивості має забезпечуватися через точні та чіткі дефініції термінів, що є обов'язковою умовою їх коректного функціонування в науковому дискурсі (*Klemensiewicz*, 1953, с. 29).

Погоджуючись з цим твердженням, українська дослідниця Л. Білозерська зазначає, що термінологія не є хаотичним зібранням слів, а системою спеціальних назв, організованих логічно і лінгвістично. Систематизація є однією з ключових умов існування терміна, оскільки він функціонує як елемент термінологічної системи. Таким чином, терміносистема – це впорядкована сукупність термінів, що адекватно відображає змістовний теоретичний, яка описує певну спеціалізовану галузь знань або діяльності (Білозерська, 2010, с. 18-19).

Фахова мова перебуває у взаємодії із загальноживаною мовою, впливаючи на її розвиток та збагачуючи лексичний і стилістичний арсенал загальної комунікації. За результатами досліджень німецького історика Й. Буркхардта (*J. Burkhardt*), жоден мовний пласт не здійснює такого глибокого впливу на загальноживану мову, як фахова мова (Burkhardt, 1997). Термінологія різних наукових галузей активно інтегрується у повсякденне мовлення, що пояснюється високим соціальним статусом науки та техніки у сучасному суспільстві. Процес, детермінований широким поширенням науково-технічної інформації та зростанням інтересу до цих сфер, призводить до проникнення спеціальних термінів у загальноживану лексику (Kurkowska, 2001, с. 103). Водночас фахова мова зберігає свою спеціалізовану природу, що забезпечує точність у комунікації між фахівцями.

Як зазначає Мовний інститут Федерального міністерства оборони Німеччини (*Sprachinstitut des Bundesministeriums der Landesverteidigung*), який займається дослідженням і стандартизацією військової термінології, термінологія (*Terminologie*) є частиною фахової мови, яка жваво взаємодіє зі словником загальної мови. Неможливо провести чітку межу між фаховим і загальноживаним словником, оскільки вони взаємопов'язані та доповнюють один одного (*Bundesministerium der Landesverteidigung, Sprachinstitut, електронний ресурс*).

Термінологія постійно «еволюціонує» у відповідь на нові наукові досягнення та технічний прогрес. У нових наукових галузях терміносистема

часто залишається недостатньо впорядкованою, що призводить до частого вживання синонімів для позначення одного й того ж поняття (Стацюк, 2016).

Фахова мова містить певний пласт запозиченої лексики та неологізмів, які є характерними для термінології. Неологізми відіграють особливу роль у фаховому дискурсі, оскільки постійно виникає потреба у позначенні нових інноваційних результатів (Klemensiewicz, 1953, с. 29-31). Таким чином, термінологія перебуває у постійному розвитку, відповідаючи на виклики наукового прогресу і сприяючи збагаченню мовних ресурсів фахових сфер.

Термінологія є складною та динамічною системою, що залежить як від мовних процесів, так і від вимог конкретних наукових дисциплін. Термінологія є впорядкованою системою, яка відображає спеціалізовані знання та забезпечує точність професійної комунікації. Важливою рисою терміна є його здатність відображати системність наукового знання, що дозволяє зв'язувати його з іншими поняттями в рамках єдиної терміносистеми. Хоча мотивація терміна може змінюватися з часом, його основна функція залишається незмінною – точно позначати наукові поняття. Військова термінологія, як і інші фахові терміносистеми, має важливе значення для успішної комунікації професійної діяльності.

Отже, фахова мова відіграє ключову роль у забезпеченні ефективної комунікації в професійних сферах, зокрема у військовій галузі. Її систематизованість, точність і функціональність обумовлюють здатність чітко передавати спеціалізовані знання. Терміносистема є основою фахової мови, що забезпечує однозначність термінів, які використовуються у професійному дискурсі. Взаємодія між загальноживаною та фаховою мовами сприяє взаємозбагаченню лексичного ресурсу, при цьому фахова лексика зберігає свою специфіку. Роль термінології у військовій сфері особливо важлива, оскільки вона забезпечує точність і чіткість комунікації у критично важливих умовах, що робить її незамінним інструментом професійної діяльності.

1.2 Історичний розвиток німецької військової термінології

Політична історія Німеччини наклала свій відбиток як на розвиток німецької мови, так і на її спеціальну лексику (військову термінологію). Від потреби захисту людиною себе та майна від ворогів – до збройних сил як засобу політичної влади, створення демократичної армії в демократичній державі – так «еволюціонували» збройні сили Німеччини від часу свого створення до сьогодення. Таким чином, німецька фахова військова мова зазнала, наскільки можна припустити, кожного з цих впливів (Just, 2012, с. 14).

Військова мова досить пізно стала предметом дослідження німецьких мовознавців (Just, 2012, с. 15). Спеціалізованої літератури з фаховою термінологією бракувало, тому що у багатьох лінгвістів не було фахових знань з військової справи.

Аналізуючи хронологію подій щодо появи та розвитку німецької фахової терміносистеми, потрібен історичний екскурс до античних часів, коли були написані перші інструктивні тексти з військової теорії та практики.

Одним з найбільш відомих античних військових творів Середньовіччя до появи вогнепальної зброї в Європі вважається трактат про принципи військового мистецтва Римської імперії «*Epitoma rei militaris*» Публія Флавія Веґеція (Publius Flavius Vegetius), який датується V ст. (*Universität Bielefeld. Das Kriegsbuch des Philipp von Seldeneck vom Ausgang des XV. Jahrhunderts*, електронний ресурс). Автор детально розглянув структуру, устаткування армії раннього періоду Римської імперії, військове оснащення та особовий склад римського флоту, презентував досить якісний опис облогових машин пізньої Римської імперії та середньовіччя, серед яких є онагри (метальні машини), що грали ключову роль в облогах аж до розвитку сучасних гармат. Онагр як торсіонний тип облогової машини, що використовується для метання каміння, є римською варіацією катапульти (Chisholm, 1911, с. 968).

В царині вивчення й дослідження військової тематики працював К. Кайзер (K. Kueser), автор відомого наукового пізньосередньовічного рукопису на військову тематику з ілюстраціями зброї та обладнанням для

осади «Bellifortis» 1400 р., який було написано латинськими гекзаметрами (віршами шестистопного дактиля, що використовує кілька різновидів метричних строїв). Твір є прикладом поєднання літературного жанру із військово-технічним вмістом.

Найвідомішими військовими письменниками XVI-XVII ст. є Л. Фроншпергер (*L. Fronsperger*) з «Військовою книгою» («*Kriegsbuch*») (Fronsperger, 1596) та Й. Я. фон Валгаузен (*J. J. von Wallhausen*) з творами «Військове мистецтво верхи» (*Kriegskunst zu Pferd*), «Лицарське мистецтво» (*Ritterkunst*) (MDT. Münchener DigitalisierungsZentrum. Digitale Bibliothek. Wallhausen, Johann Jacob von: *Kriegskunst zu Pferd*, електронний ресурс). Серед інших робіт на військову тематику варто згадати працю губернатора Цюріха Г. К. Лаватера (*H. C. Lavater*) «Державна книжечка» (*Staats-Buechlein*). У цьому трактаті, опублікованому в період Тридцятилітньої війни, основна увага приділялася загальній організації армії, військовим тренуванням, процедурі прийняття присяги та правилам поведінки солдатів.

Потрібно зазначити, що у XVI-XVII ст. почали видаватися численні технічні монографії з виробництва зброї та пороху, фортифікації та тактики війни.

Німецький лінгвіст А. Юст (*A. Just*) у своїй роботі «Розвиток німецької військової лексики в пізньому нововерхньонімецькому періоді (1500-1648)» (*Die Entwicklung des deutschen Militärwortschatzes in der späten frühneuhochdeutschen Zeit (1500-1648)*) зазначає, що перші німецькі військові терміни були зафіксовані лише на початку XVI ст. (Just, 2012, с. 14).

Слід додати, що перші публікації на тему військової термінології у Німеччині з'явилися наприкінці XIX ст. – початку XX ст. (Mausser, 1917, с. 1). Це пов'язано, як із заснуванням Німецької імперії, так і з потребою уніфікації національної мови. У цьому контексті надзвичайно важливими є трактат Ф. Габерланда (*F. Haberland*) «Війна в мирі. Етимологічна розмова про нашу військову термінологію» (*Krieg im Frieden. Eine etymologische Plauderei über unsere militärische Terminologie*, 1893) та книга Г. Штуке (*G. Stucke*) «Німецька

армія і німецька мова» (*Deutsches Heer und deutsche Sprache, 1915*) з підзаголовком «Словесно-історичні нариси про мову нашої армії в стародавні та сучасні часи» (*Wortgeschichtliche Skizzen über Ausdrücke unseres Heereswesens alter und neuer Zeit*) (Rektořík, 2017, с. 3).

На додачу до всього вищезгаданого, у класичному словнику політично-соціальної мови у Німеччині «Основні історичні терміни» (*Geschichtliche Grundbegriffe: Historisches Lexikon zur politisch-sozialen Sprache in Deutschland*) є лише 10 термінів, безпосередньо пов'язаних з військовою тематикою: надзвичайний стан (*Ausnahmezustand*), мир (*Friede*), імперіалізм (*Imperialismus*), війна (*Krieg*), влада/насильство (*Macht/Gewalt*), мілітаризм (*Militarismus*), пацифізм (*Pazifismus*), революція (*Revolution*), повстання (*Rebellion*), бунт (*Aufruhr*), громадянська війна (*Bürgerkrieg*), безпека (*Sicherheit*), захист (*Schutz*) і міжнародне право (*Völkerrecht*) (Brunner, 2004).

Ми вважаємо за краще говорити, що історія і семантика німецької військової терміносистеми потребує більш ретельного дослідження. Досліджуючи семантику в діячоронії контексту військової історії, ми отримуємо глибоке розуміння генезису та еволюції мовленнєвих явищ, а також «історичності» мови.

Історія формування німецької військової термінології є окремою частиною історії розвитку всієї лексичної системи мови. По-перше, становлення фахової військової мови потребує існування узаконених державою та організованих збройних сил, як під час військових дій, так і в мирний час. При цьому до кінця XV ст. у Німеччині не було навіть натяку на існування «державної влади» або «держави», а німецький імператор мав лише представницькі функції.

По-друге, після Вормського рейхстагу 1495 р. (*Reichstag zu Worms*) з початком доби імперських реформ (1495-1648) ситуація кардинально змінилася (Just, 2012, с. 14). Важливим результатом Вормського рейхстагу стала угода про «вічний національний мир», де підтримка миру була виголошена як справа самої імперії (Tischer, 2003, с. 701).

По-третє, епоха імперської реформи припала на період розвитку ранньоновонімецької мови (1350-1650). Початок XVI ст. відзначився поширенням книговидавництва, виникненням німецьких писемних мов та діяльністю Мартіна Лютера (Жлуктенко, 1978, с. 36). Після заснування Німецької імперії в 1871 р. і до 1919 р. Німеччина тільки посилювала військову міць, що спонукало розвиток і становлення німецької військової термінології (Röhlmann, електронний ресурс).

Історію збройних сил Німеччини після Другої світової війни 1948 р. дослідники розглядають з різних перспектив періодизації. Найбільш прийнятним є підхід більшості німецьких науковців, який визначає п'ять основних етапів розвитку збройних сил Німеччини: демілітаризація (1948-1956), розвиток і створення бундесверу (1956/57-1966/69), реформи та консолідація (1966/69-1982), становлення (1982-990 рр.), період від 1990 р. до цього часу (Echternkamp, 2017, с. 138).

Після підписання 23 жовтня 1954 р. Паризьких угод Німеччина отримала повний суверенітет, була припинена її окупація і дозволений вступ до НАТО. Останній етап оперативної історії Бундесверу розпочався з 1991 р., коли німецьких військовослужбовців стали залучати до участі в миротворчих операціях за кордоном. При цьому у німецькій військовій термінології з'явилося багато запозичень з англійської мови.

Звернемо увагу, що назва німецьких Збройних Сил «вермахт» 1935 - 1945 рр. була прийнята в березні 1935 р. після введення в Німеччині обов'язкової військової служби. Термін «*Wehrmacht*» (Вермахт – сили оборони) використовувався у Німеччині як синонім «збройних сил» у період з середини XIX ст. і до середини XX ст. Збройні сили інших країн також називали «Вермахт» протягом цього періоду (Bertelsmann, 1956). Для німецької армії це визначення вперше було зафіксовано в Конституції Паульскірхе (*Paulskirchenverfassung*) – першій німецькій конституції 1849 р. (*Deutscher Bundestag. Deutsche Geschichte in einem Dokument. Die Paulskirchenverfassung, електронний ресурс*). Після Другої світової війни

німецьку армію називали «новим Вермахтом» (Gerberding, 2012). До 1970 р. термін «вермахт» (*Wehrmacht*) продовжував зберігати своє первісне значення. Пізніше його використовували виключно у зв'язку зі збройними силами нацистської Німеччини.

Бундесвер є професійно детермінованим соціумом, основним завданням якого є забезпечення безпеки держави. За всієї професійної відокремленості, члени соціуму спілкуються не лише всередині його (соціуму), а й за його межами, тим самим здійснюючи комунікативне входження у всі сфери спілкування, що існують у суспільстві, а саме, загальнонаціонального, соціально-ритуального сімейно-побутового, і релігійного спілкування.

Отже, політична історія Німеччини суттєво вплинула на розвиток військової термінології, яка відображає еволюцію збройних сил від захисту до інструменту політичної влади. Формування німецької військової терміносистеми почалося з античних часів і продовжилося через Середньовіччя, коли з'явилися перші інструктивні тексти з військової теорії. Важливим етапом став період німецьких імперських реформ, а також розвиток книгодрукування у XVI ст., що сприяло становленню військової термінології в рамках німецької мови. Після заснування Німецької імперії та впродовж XX ст. військова лексика зазнавала подальших змін, включно з запозиченнями з англійської мови. Таким чином, німецька військова термінологія є результатом впливу історичних, політичних і соціальних чинників, що підкреслює її динамічний розвиток та значення в контексті фахової комунікації.

1.3 Класифікаційні особливості німецьких військових термінів

Військова термінологія є важливим аспектом професійної мови, що забезпечує чітку та ефективну комунікацію у військовій сфері. Особливості військової термінології можна розглядати через структуру, функції та еволюцію різних видів військових підмов.

Фахова військова мова (*Fachsprache des Militärs*) формувалася відповідно до державних військових інтересів і необхідності забезпечення чіткої та однозначної комунікації між військовими (Mausser, 1917, с. 2).

За словами відомого австрійського військового перекладача М. Гратцера, військово-технічна мова (*Militärfachsprache*) є підсистемою військової мови, призначеною для однозначної та безсуперечної комунікації всередині військової сфери. Вона базується на спеціалізованій термінології (Gratzer, 2012).

Якщо розглядати військовий дискурс, як фаховий, то на думку німецького мовознавця Р. Глезер (*R. Gläser*) у праці «*Fachtextsorten im Englischen*» «фаховий текст, як результат певної комунікативної ситуації, є логічно впорядкованим і завершеним складним форматом мовлення, який відображає фаховий аспект ситуації, використовуючи ситуативно адекватні мовні засоби та часто доповнюється візуальними компонентами, такими як символи, формули, рівняння, графіки та зображення» (Gläser, 1990, с. 18-22).

Водночас варто зазначити, що німецький дослідник Л. Хофман (*L. Hoffmann*) визначає фаховий текст як «організовану одиницю з певною структурою та функціональним призначенням, що складається з упорядкованого набору речень, які мають взаємозв'язок з погляду прагматичних, семантичних та синтаксичних аспектів» (Hoffmann, 1998, с. 196).

У військовій терміносистемі розрізняють кілька видів фахових текстів:

1) тексти (*Fachtexte mit allgemeinsprachlichem Charakter*) для нефахового спілкування;

2) тексти (*Fachtexte im weiteren Sinne*), які частково допускають нефахове спілкування;

3) тексти (*Fachtexte im engeren Sinne*), які призначені виключно для комунікації між фахівцями (Koller, 2011, с. 280).

Військова термінологія привертала увагу багатьох українських мовознавців: О. Андріянова (Андріянова, 2011), Д. Василенко (Василенко, 2008), С. Гриценко (Гриценко, 2012), Т. Лебедева (Лебедева, 2002), І. Литовченко (Литовченко, 2016), Л. Мурашко (Мурашко, 1997), Р. Сидоренко (Сидоренко, 1960), Г. Халимоненко, (Халимоненко, 1993), Я. Яремко (Яремко, 1997).

Серед німецьких мовознавців, які займалися дослідженням військової термінології, можна виділити таких дослідників: Е. Аллерс (Allers, 2021), І. Бахах (Bahach, 2023), Г.-Г. Бальдер (Balder, 1987), М. Бушманн (Buschmann, 1995), К. Чальян-Дафнер (Chalyan-Daffner, 2019), М. Клаусс (Clauss, 2020), Г. Глюк (Glück, 2016), М. Геберлейн (Hoffman, 2014), М. Гратцер (Gratzer, 2012), А. Галашова (Halasová, 2013), М. Х. Ібаньєс (Ibañez Manuel Juan, 2011), А. Юст (Just, 2012), Ф. Ламбагер, (Lambauer, 2010), Г. Нойманн, (Neumann, 2016), З. Орешкович (Orešković, 2010), З. Ректоржік (Rektořík, 2017), К. Швайніц (Schweinitz, 1992), А. Слейтер (Slater, 2015), Т. Шнайдер (), Д. Шнапкова, (Šnarková, 2023), М. Вінтер (Winter, 1995), В. Вінчалеk (Wintschalek, 2019).

Потужна плеяда німецьких вчених-лінгвістів вивчала солдатський жаргон: Е. Аппельт (Appelt, 1936), Г. Бехтольд-Штойблі (Bächtold-Stäubli, 1916), К. Бергманн (Bergmann, 2019), Й. Кайль (Keil, 2004), Г. Кюппер (Kürper, 1986), Г. Лоссе (Loose, 1947), О. Мауссер (Mausser, 1917), В. Нойманн (Neumann, 2013).

Під військовим терміном розуміють «спеціальне найменування, яке має просту або складну формальну структуру (словосполучення) і співвідноситься з певним поняттям з галузі військової справи (військової науки, техніки, життєдіяльності військ тощо), у семантичній структурі якого є сема

«військовий, бойовий». За ступенем спеціалізації військові терміни німецької мови їх можна класифікувати за схемою, запропонованою Л. Білозерською:

1) загальновійськові терміни (*allgemeinmilitärische Termini*) – використовуються у всіх сферах військової діяльності, наприклад: *die Kommandostruktur* (структура командування), *die Operation* (операція), *die Strategie* (стратегія);

2) міжвидові терміни (*Zwischendienstarten-Termini*) застосовуються в кількох галузях військової справи, але можуть використовуватися і в інших дисциплінах. Наприклад: *die Logistik* – логістика, *die Mobilisierung* – мобілізація, *die Taktik* – тактика;

3) вузькоспеціалізовані військові терміни (*fachspezifische militärische Termini*) характерні для конкретних підрозділів або видів військової діяльності, наприклад: *die Panzerabwehrmine* – протитанкова міна, *der Schützenpanzer* – бойова машина піхоти, *die Fliegerbombe* – авіабомба (Білозерська, 2010).

На думку французької дослідниці, відомої своїми роботами в галузі дискурсивного аналізу та соціолінгвістики Ж. Паво (*J. Paveau*) існують 4 типи військової лексики:

1) військова лексика як «технолект» – офіційна термінологія;

2) тактичні коди (наприклад, коди НАТО, де «*Judy*» означає, що екіпаж літака виявив ціль та узяв під контроль перехоплення);

3) високотехнічні номенклатури – технічні назви військового обладнання: *die Gleitbombe* (керована бомба), розроблена для проникнення в бункери; *der Bunkerbrecher* – бомба для бункерів);

4) військовий жаргон: *Igelstellung* – їжакова позиція, використовується для опису оборонної позиції, яка оточена захисними периметрами; *Tarnfleck* – жаргонний вираз для камуфляжної форми; *Büchse* – зневажливий термін для будь-якого типу зброї, буквально означає «коробка»; *Heckenschütze* – термін для снайпера, який стріляє з укриття або замаскованої позиції; *Knochenmühle* – м'ясорубка, образний вираз для дуже важкої битви; *Fliegenfänger* –

мухоловка, сленг для шолома, який має непрактичний або надто громіздкий вигляд (Saber, 2018).

Лінгвістичні класифікації військових термінів базуються на їхніх властивостях як слів або словосполучень у певній мові.

Військові терміни класифікують за наступними ознаками:

1) за семантичною структурою – однозначні та багатозначні терміни. Наприклад, *das Geschoss* (снаряд) може означати боеприпас, кулю або ракету; термін *die Deckung* (прикриття) може стосуватися як захисту в бою, так і фінансової компенсації;

2) за сферою вживання: універсальні терміни використовуються в багатьох галузях, тоді як унікальні – лише в одній. Наприклад, *die Logistik* (логістика) є універсальним терміном, що використовується як у військовій, так і цивільній сферах. Натомість термін *Panzergranadier* (бронегренадер) є унікальним для військової термінології.

Історико-лексикологічна класифікація відображає терміни-архаїзми та неологізми різних історичних періодів. Наприклад, термін *der Feldherr* (полководець) є архаїзмом, *die Drohne* (дрон) – сучасним неологізмом.

У контексті військово-професійної лінгвістичної системи німецької мови термінологія включає не лише терміни, але й інші лексичні одиниці, такі як: номенклатурні назви: наприклад, *Kettenfahrzeug* (гусенична машина), *Schützenpanzer* (бойова машина піхоти); професіоналізми: наприклад, *Luftangriff* (повітряна атака); жаргонізми: наприклад, *Knochenmühle* («м'ясорубка» – образний термін для важкої битви); оніми: такі як *Leopard 2* (танк Леопард 2) або *Gepard* (зенітна установка Гепард); команди: наприклад, *Feuer frei!* (Вогонь!), *Deckung!* (Укриття!).

Німецький лінгвіст Г. Леффлер (*H. Löffler*) поділив військову мову на кілька типів, зокрема мову артилерії (*Artilleriesprache*), мову пілотів (*Fliegersprache*), мову телекомунікацій (*Fernmeldesprache*), мову військ радіаційного, хімічного та біологічного захисту (*ABC-Abwehrrsprache*) та солдатський жаргон (*Soldatensprache*) (Löffler, 1985).

За відомим австрійським військовим перекладачем М. Гратцер (*M. Gratzner*) військові фахові мови (*Militärfachsprachen*) поділяють на мови з вузькоспеціалізованим характером (наприклад, артилерійська мова – *Artilleriesprache*, розвідувальна мова – *Aufklärungssprache*) і мови з комунікативним характером (наприклад, мова команд – *Befehlssprache*, командно-контрольна мова – *Kommandosprache*) (Gratzner, 2012).

У соціолінгвістичному аспекті військова термосистема складається з мов різних військових спеціальностей:

1. Танкісти: *der Panzer* (танк), *der Panzerfahrer* (механік-водій), *die Panzerabwehrkanone* (протитанкова гармата).
2. Льотчики: *der Anflug* (захід на посадку), *die Flughöhe* (висота польоту), *der Sinkflug* (зниження).
3. Радіозв'язок: *der Funkspruch* (радіоповідомлення), *die Funkfrequenz* (радіочастота), *das Notsignal* (сигнал тривоги).
4. Артилеристи: *die Artillerie* (артилерія), *das Geschütz* (гармата), *die Granate* (снаряд).
5. Військові медики: *der Sanitäter* (медик), *das Feldlazarett* (польовий шпиталь), *die Notfallversorgung* (екстрена допомога).
6. Військові музиканти: *die Militärkapelle* (військовий оркестр), *die Marschmusik* (маршова музика), *der Trompeter* (трубач).

Згідно з дослідженням науковця З. Дубинець, у військовій лексиці можна виокремити такі групи військових термінів:

- 1) загальновійськова лексика – слова та вирази, що використовуються в усіх родах військ і мають загальне застосування: *Armee*, *Kommandant*, *Soldat*;
- 2) спеціалізована лексика – терміни, які вживаються в конкретних військових галузях або спеціальностях: *Rakete*, *Minenleger*, *Artillerie*;
- 3) тактичні коди та позивні – спеціальні кодові слова та позначення для військових операцій, техніки, або тактичних дій: *Adler* (орел), *Wolf* (вовк);

4) термінологія військових рангів та звань – ієрархічна структура військових звань, яка має регіональні особливості: *Leutnant* (лейтенант), *Oberst* (полковник);

5) фразеологічні одиниці – стійкі вирази та фразеологізми, що відображають специфічні військові реалії або дії: *Gewehr bei Fuß* (стояти на зброї, бути готовим до дій), *Feuer eröffnen* (відкрити вогонь) (Дубинець, 2015).

Український дослідник Ю. Лукіяничук класифікує військову лексику за видами та родами збройних сил:

- Лексика сухопутних військ (*Landstreitkräfte*) охоплює терміни, що стосуються наземних військових операцій: *Bataillon* – батальйон, *Gepanzerte Fahrzeuge* – броньована техніка, *Infanterie* – піхота.

- Лексика військово-повітряних сил (*Luftstreitkräfte*) описує операції в повітрі: *Jagdflugzeug* – винищувач, *Flugzeugträger* – авіаносець, *Luftkampf* – повітряний бій.

- Лексика військово-морських сил (*Marine*) охоплює терміни, що стосуються морських операцій та техніки: *Fregatte* – фрегат, *Hafen* – порт.

- Лексика військ спеціального призначення (*Spezialeinheiten*) описує операції спецпідрозділів: *Sondereinsatz* – спецоперація, *Sabotagetrupp* – диверсійна група, *Scharfschütze* – снайпер.

- Лексика військ зв'язку (*Fernmeldetruppen*) охоплює терміни, що стосуються комунікацій та інформаційних технологій: *Verschlüsselung* – шифрування, *Funkgerät* – радіостанція, *Code* – код (Лукіяничук, 2017).

Згідно з Ю. Лукіяничуком, військові терміни поділяються на такі групи: терміни військової служби, тактичні та технічні терміни, номени для позначення організаційної структури, звань, спеціальностей, а також предметів військової форми й екіпірування. Наприклад: *der Gefechtsstand* (командний пункт) – тактичний термін, *die Kriegswaffen* (військова зброя) – технічний термін, *Stabsfeldwebel* (штабний фельдфебель) – звання (Лукіяничук, 2017).

Ми виділили такі тематичні групи у військовій лексиці Німеччини:

- Управління та командування (*Kontrolle, Führung*): *der Oberbefehlshaber* – головнокомандувач, *der Gefechtsstand* – командний пункт, *die Soldaten* – солдати, *Kämpfer* – бійці, *Grenadier* – гранатометник, *der Panzergrenadier* – піхотинець бронетанкових військ.

- Зброя (*Waffen*): *die Panzerfaust* – протитанкова граната, *das Sturmgewehr* – штурмова гвинтівка.

- Військова техніка (*Militärische Ausrüstung*): *Tiger* – важкий танк часів Другої світової війни, *Leopard* – сучасний основний бойовий танк, *die Befestigung* – укріплення, *der Bunker* – бункер, *der Schützengraben* – окоп.

- Битви та конфлікти (*Kampf, Schlacht*): *die Schlacht* – битва, *Gefecht* – бій, *die Aggression* – агресія, *der Angriff* – напад, *der Überfall* – раптовий напад.

- Поразка та перемога (*Niederlage, Sieg*): *die Niederlage* – поразка, *die Kapitulation* – капітуляція, *der Sieg* – перемога.

- Цивільний сектор під час війни (*Ziviler Sektor einer Nation im Krieg*): *die Heimatfront* – домашній фронт, *die Kriegswirtschaft* – військова економіка. Ці класифікації є важливим внеском у сучасні лінгвістичні дослідження, оскільки допомагають окреслити німецькомовну військову лексику.

Ще одним важливим аспектом є те, що військова мова забезпечує чітку і точну передачу інформації. Вона включає як офіційну мову команд, так і неофіційний військовий жаргон.

Німецький лінгвіст К. фон Швайніц (K. von Schweinitz) стверджує, що військова мова (*Heeressprache*) – це командна, бойова та службова мова армії, як це визначено в нормативних актах і службових положеннях (*die in den Dienstvorschriften niedergelegte Führungs-, Geschäfts- und Dienstsprache des Heeres*) (K. von Schweinitz, 1992).

Термінологічну військову лексику багато науковців протиставляють жаргону, який використовується в неофіційному спілкуванні. Військовий сленг включає жаргонізми, сленгізми та фразеологічні одиниці. Існує тісний

зв'язок між військовою культурою (*Militärkultur*) та військовою мовою (*Militärsprache*). У німецьких словниках такі одиниці мають маркери *umgangssprachlich* або *slang*. Наприклад, *Brüllwürfel* – сленговий термін для радіостанції, *Horrido* – військове вітання, *Schießbude* – термін для пошкодженої бронетехніки, *Muckibude* – розмовний вираз для спортивного залу, *Igelstellung* – сленг для оборонної позиції, *Tarnfleck* – жаргон для камуфляжної форми, *Büchse* – зневажливий термін для зброї, *Heckenschütze* – снайпер, який атакує з прихованої позиції.

Загальною основою для усіх форм військової мови є *Wehrdienstsprache* – обов'язкова мова для всіх військовослужбовців. Специфіка служби вимагає знання мов управління, зокрема *Kommandosprache* (мова команд).

Німецький дослідник Л. Хофман (*L. Hoffmann*) виділяє кілька внутрішніх характеристик фахових текстів військової тематики. До них належать:

1. макроструктура (ієрархія та послідовність підтекстів);
2. узгодженість і когезія (семантична, синтаксична, прагматична);
3. синтаксичні явища на рівні речень і словосполучень (тип, послідовність і складність);
4. лексика (походження, типи словотворення);
5. граматичні категорії дієслова та іменника (час, особа, число, відмінок, спосіб, рід);
6. стилістичні фігури (метафора, еліпс);
7. комунікативні засоби (коментарі, розділові елементи);
8. графічно-образні засоби (таблиці, діаграми, факсиміле);
9. штучні знаки (формули, символи) (Hoffmann, 1998, с. 196).

Німецький дослідник К. Мьоллер (*K. Möller*) визначає військову терміносистему як «офіційний засіб комунікації між командним складом і підлеглими». Ця система складається з чітко визначених спеціалізованих термінів, стандартизованих фраз та команд, що встановлені у службових інструкціях і нормативних документах (Möller, 2000).

Військова лексика об'єднує мовні одиниці, пов'язані спільною тематикою, які відображають семантичну, предметну та функціональну подібність понять військового дискурсу. За австрійським науковцем Е. Долецаль (*E. Dolezal*) військова термінологія або спеціалізована військова лексика є важливою складовою військової мови (Dolezal, 2017, с. 13-15). М. Гарбовський стверджує, що військова термінологія – це «слово або словосполучення, яке позначає конкретне поняття у військовій сфері» (Гарбовський, 2007).

Тексти військової тематики характеризуються високою насиченістю специфічної лексики, що включає аббревіатури, акроніми та військовий сленг. Наприклад, аббревіатури, такі як BW (*Bundeswehr* – Збройні сили Німеччини), KSK (*Kommando Spezialkräfte* – Командування спеціальних сил), PzH (*Panzerhaubitze* – самохідна артилерійська установка) або TLE (*Truppenluftfahrzeug* – військовий літак), відіграють важливу роль у процесі виконання наказів. Також використовуються символи, жести, сигнали та стійкі вирази.

Військова терміносистема відрізняється від загальноживаної мови високим рівнем специфічності у синтаксисі, морфології та семантиці. В окремих випадках можуть виникати необхідні граматичні трансформації, зокрема, пропуск означеного артикля (Zádrapa, 2017, с. 21-22).

Серед інших особливостей військової мови виділяють її національний характер, пов'язаний з культурою, історією та розвитком нації. Військова мова також містить багато технічного контенту, іноземних запозичень (зокрема англіцизмів) і використовує спеціалізовану термінологію для передачі інформації через письмові та усні тексти. Основні вимоги до військової мови – це точність, стислість і чіткість термінів.

Військова комунікація здебільшого базується на використанні скорочених формулювань і фразеології, яка досягає свого апогею у командній мові (*Kommandosprache*). Прикладами команд німецького військового дискурсу є: «*Ruht!* – Спочинь!», «*Habt – acht!* – Струнко!», «*Bajonet – auf!* –

Багнет на зброю!», «*Fällt das Bajonett!* – До атаки зброю!», «*Laden!* – Заряджай!», «*Schiessen!* – Вогонь!», «*Marschieren!* – До маршу!», «*Antreten!* – На позиції!».

Варто зазначити, що у повсякденному мовленні та військовій лексиці часто використовуються однакові терміни, проте у військовому контексті ці слова набувають вузькоспеціалізованого значення (Ivancsits, 2013, с. 22). Наприклад, у військовій терміносистемі існує велика кількість так званих «напівтермінів», які не мають точних дефініцій (Hoffmann, 1998, с. 193).

Це зрозуміло, оскільки технічні об'єкти, як-от літак «Боїнг 747», можуть складатися з мільйонів різних деталей (Senfilmagazine, електронний ресурс).

Потрібно зауважити, що концептуальна сторона військових термінів зазвичай вужча, ніж у загальноживаних лексем. Наприклад, професор англійської мови Північного університету Сорбонни Е. Сейбер (*A. Saber*) зазначає, що військова термінологія армії США має суто технічний характер і не зрозуміла без глибоких знань військової справи (Saber, 2018).

Завдання перекладача полягає в тому, щоб створити такі відносини між терміном і його значенням, щоб забезпечити ясність і однозначність у конкретних комунікаційних ситуаціях (Slater, 2015, с. 147).

Офіційний військовий дискурс використовує літературну мову, неофіційний дискурс солдатів базується на жаргоні, що використовується в неформальному спілкуванні. Військові тексти виконують інформативні, інструктивні та директивні функції, які реалізуються за допомогою специфічних мовних засобів (Kalverkämper, 1998, с. 62; Koller, 2011, с. 280).

Військовий дискурс поділяється на два основні типи: офіційний та неофіційний. Офіційний дискурс характеризується використанням нейтральної та спеціалізованої термінології, тоді як неофіційний базується на розмовній лексиці, фразеології та жаргоні, притаманних військовослужбовцям.

Спираючись на дослідження німецьких учених, німецький лінгвіст Д. Мьон (*D. Möhn*) зазначає, що «військова фахова мова» (*militärische*

Fachsprache) є прикладом стандартизованого мовлення, що вибирає пріоритетним інституційне функціонування, тоді як «солдатська мова» (*soldatische Sondersprache*) представляє неофіційний стиль спілкування. Вона підтримує почуття єдності серед військових, адаптує офіційну лексику та допомагає запобігати мовним труднощам (Möhn, 1998, с. 150-157).

Німецький мовознавець К. фон Швайніц (*K. Schweinitz*) розглядає *Soldatensprache* (солдатську мову) як окрему військову підмову, що презентує жаргонне мовлення солдатів під час служби в казармах та в польових умовах (Schweinitz, 1989). Німецький дослідник Й. Кайль (*J. Keil*) поділяє військову мову на офіційну командну мову та неофіційну мову військовослужбовців (*Soldatensprache*). Офіційна військова мова відрізняється точністю, лаконічністю та елементами секретності (Keil, 2004).

Військовий жаргон є важливим і специфічним компонентом військової комунікації, що сформувався в історичному контексті. Це відносно стабільний шар лексики та фразеології, який відрізняється етико-стилістичною зниженістю та відображає професійно-корпоративну специфіку військової служби.

З точки зору лінгвістики, військовий жаргон входить до лексичної системи військового соціолекту – особливого типу мови, що вирізняється наявністю нелітературних фонетичних, морфологічних та синтаксичних форм. На відміну від військової термінології, яка відображає офіційні, статутні назви, військовий жаргон слугує більш неформальною альтернативою. Він формує паралельну лексичну систему, яка використовується у внутрішньому спілкуванні військовослужбовців, допомагаючи ідентифікувати членів професійної групи та підкреслювати їхню корпоративну спільність.

Жаргонні вирази – спрощені або скорочені форми офіційних термінів, а також новостворені слова, які виникають у результаті активної лексичної творчості в середовищі військових. Наявність жаргонних виразів не лише сприяє ефективній та швидкій комунікації в рамках замкненого кола

професійної групи, але й відображає особливу соціальну структуру та ритуалізовану практику військових колективів.

Жаргон виступає маркером ідентичності, підкреслюючи відмінності між військовослужбовцями та цивільними. Військовий жаргон як частина військової «субмовної системи» утворює лексичний код, співіснуючи з військово-статутною термінологією та загальнолітературною військовою лексикою. Наприклад, військовослужбовці можуть вживати специфічні жаргонні слова та вирази, які зрозумілі тільки вузькому колу осіб, причетних до професійної військової діяльності, тоді як ці терміни залишаються незрозумілими або малозрозумілими для широкого загалу. Така ситуація є характерною для будь-якого професійного жаргону, однак у військовому дискурсі вона має особливу вагу, оскільки тісно пов'язана з питаннями ідентичності, субординації та ефективності взаємодії в екстремальних умовах.

Отже, військовий жаргон слід розглядати як важливий компонент військового соціолекту, що виконує комунікативну та ідентифікаційну функції в контексті військової професії. Його використання підкреслює спільність та солідарність військових, дозволяючи їм виділятися у своїй професійній спільноті і зберігати ефективну комунікацію в різних ситуаціях, у тому числі й в умовах бойових дій.

Солдатська мова є необов'язковою частиною військової комунікації, характеризується грубістю та сарказмом і символізує «втечу» від повсякденності військового життя. Вона дає солдатам можливість протистояти керівництву за допомогою неформальних засобів вираження (Keil, 2004).

Німецький лінгвіст Р. Глезер (*R. Gläser*) підкреслює, що військова мова важлива для формування складних комунікативних ситуацій, які забезпечують ефективність бойових операцій (Gläser, 1990). Військова термінологія не лише передає інформацію, але й виконує функцію координації дій і виконання наказів.

Отже, німецька військова термінологія є важливим складником професійної мови, що виконує ключову роль у забезпеченні ефективної комунікації в рамках військових операцій. Її структура включає як офіційну термінологію, так і неформальні елементи, такі як військовий жаргон, які спрощують та прискорюють обмін інформацією. Військова терміносистема німецької мови є динамічною та багатогранною, відображаючи специфіку різних військових спеціальностей та історичних періодів. Завдяки цьому вона сприяє не лише координації дій та виконанню наказів, але й формуванню професійної ідентичності військовослужбовців.

ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 1

Перший розділ магістерської роботи присвячений теоретичному дослідженню військової лексики німецької мови, розкриттю її історичних передумов, класифікаційних особливостей та функціональних аспектів у контексті цивільно-військових відносин.

Однією з ключових рис військової лексики є її функціональна спеціалізація. Вона не лише слугує засобом професійної комунікації всередині армії, але й часто проникає в цивільний дискурс, особливо під час періодів збройних конфліктів або підвищеного інтересу до військових питань у суспільстві.

У цьому контексті вивчення військової терміносистеми допомагає глибше зрозуміти механізми комунікації у військовій сфері та її вплив на загальнонаціональну мову. Класифікація військових термінів показала багатосаровість цього явища, що включає загальновійськові терміни, міжвидові терміни та вузькоспеціалізовану військову лексику. Це свідчить про складність внутрішньої структури військової мови, яка, як і будь-яка фахова мова, відображає специфічність і глибину професійного знання.

Окремої уваги заслуговують питання військового жаргону, який є важливим елементом соціолінгвістичного аспекту військової комунікації. Він слугує засобом неофіційного спілкування між військовими та підтримує їхню професійну ідентичність, одночасно як інструмент адаптації до військових умов та спосіб вираження неформальних відносин всередині армії.

Загалом, військова лексика німецької мови є динамічною системою, яка постійно адаптується до викликів сучасного світу. Подальше дослідження цієї лексичної підсистеми допоможе краще зрозуміти, як формуються та функціонують професійні мови в умовах суспільних трансформацій та геополітичних змін, що робить цю тему важливою для розвитку не лише лінгвістики, але й міждисциплінарних досліджень на перетині мови, соціології та військових наук.

РОЗДІЛ 2. СЕМАНТИЧНИЙ АНАЛІЗ НІМЕЦЬКОЇ ВІЙСЬКОВОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ

2.1 Метафоричні процеси утворення військових термінів

Семантичний ареал війни є надзвичайно продуктивним «постачальником метафор» і «роздавачем образів» (Harms, 2000). Багато слів (*der Angriff, die Bombe, die Schlacht, die Granate, der Hinterhalt, die Kanone, der Befehl, der Krieg*) і комбінацій із цими словами (*die Sexbombe, das Kampfdiorama, die Kommandostruktur, der Stellungskrieg, die Gewehrunterstützung, der Waffenstillstand*) використовуються в повсякденній мові, засобах масової інформації та літературі з різними значеннями та різноманітними метафорами.

Військовий дискурс є одним з найбільш метафоризованих типів комунікації, оскільки він часто залучає концепти, що перетинаються з повсякденними образами, культурними кодами та історичними аналогіями. Важливим аспектом цього дискурсу є використання фреймів і слотів, які допомагають структурувати сприйняття війни, її різновидів і наслідків. У німецькому військовому дискурсі метафори створюють уявлення про війну через комплексні образи, що формують фрейми – когнітивні структури, які організують інформацію у свідомості людини. Фрейми складаються з певних слотів – елементів, що заповнюються конкретними метафоричними концептами, які відображають реальність через призму уявних або символічних конструкцій.

Одним із ключових фреймів у військовому контексті є фрейм **Frame 1 Krieg und seine Arten (Фрейм 1 «Війна та її різновиди»)**. У фреймі «*Krieg und seine Arten*» (Війна та її різновиди) слоти заповнюються метафорами, що описують конкретні види війни: *Blitzkrieg* (бліцкриг), *totaler Krieg* (тотальна війна), *Schützengrabenkrieg* (траншейна війна). Кожна з цих метафор є своєрідним уособленням певної концептуальної моделі війни, що структурована через певний фрейм. Для опису партизанської війни та інших форм прихованого або асиметричного протистояння часто використовуються

метафори, що відображають невидимість і раптовість дій (*Guerillakrieg* (партизанська війна)). Метафори можуть передавати динамічність і мінливість бойових дій, надаючи їм елемент руху і непередбачуваності (*Seegefecht* (морська битва), *Luftkrieg* (повітряна війна)).

Проілюструємо це на наступних прикладах:

1) *«Das politische Portal «Axios» sprach gestern unter Berufung auf Insider der Trump-Kampagne von einem drei- bis sechswöchigen «Blitzkrieg», den Juristen unter Leitung von Trump-Anwalt Rudy Giuliani nun möglicherweise bis Weihnachten führen wollen» (Der Prignitzer, 10.11.2020).*

2) *«Gerade Bosniern ist das grauenvolle Gemetzel des modernen Belagerungskrieges nur allzu gut vertraut» (Die Zeit, June 2012, Nr. 10).*

3) *«Der Kirchenkampf war jetzt in seiner Ausprägung immer mehr ein Schützengrabenkrieg geworden und beunruhigte das öffentliche Leben des Volkes nicht mehr so wie früher» (Süddeutsche Zeitung (2003, August 9).*

4) *«Der Krieg von heute und der Schattenkampf gegen den Terrorismus ist nicht mein Krieg» (Die Zeit, November 2003, Nr. 4).*

5) *«Es wurde zum Jahr des ersten massiven Luftkriegs der Geschichte» (Die Zeit, August 8, 2012, Nr. 31).*

Поряд із розумінням різновидів війни, значну роль у військовому дискурсі відіграє структура та організація військової служби. **Фрейм 2 «Organisation des Militärdienstes»** дозволяє глибше дослідити, як будується система військової служби, як формуються та передаються військові традиції, і яким чином це впливає на загальний воєнний наратив у суспільстві.

Frame Organisation des Militärdienstes (Фрейм «Організація військової служби»). В цьому контексті особливо важливим є слот Slot 2.1 *«Spezialisierung von Soldaten»* (спеціалізація воїнів), який дозволяє деталізувати, яким чином розподіляються спеціалізовані завдання між різними підрозділами та військовими, відображаючи структуру та функціональну різноманітність сучасної армії: *Aufklärer* (розвідники) – *Augen und Ohren des Krieges* (очі та вуха війни); *Gardisten* (гвардійці) – *die eiserne Mauer* (залізна

стіна); *Fallschirmjäger* (десантники) – *die Adler des Schlachtfeldes* (орли на полі бою); *Saboteure* (диверсанти) – *die Schattenkrieger* (тіньові воїни); *Strategen* (стратегі) – *die Meister des Schachbretts* (майстри шахової дошки); *Partisanen* (партизани) – *die unsichtbare Armee* (невидима армія).

Термін *Abflieger* (той, хто відлітає) метафорично описує солдатів, які наближаються до завершення певного етапу військової служби. Інший приклад – *Abgänger*, який позначає «дідів» – військових, що перебувають на останніх етапах служби. Метафорична мова виражається у жартівливих піснях, таких як *Abgänger saufen, wenn die Füchse Streife laufen* («діди» п'ють, коли новобранці патрулюють), що підкреслює своєрідний ритуал виходу з військового життя. Термін *Aufklatscher* (той, хто падає з шумом) використовується для позначення парашутистів і має іронічний характер, відображаючи взаємні жарти між різними військовими підрозділами.

Метафори, як *Bär* (ведмідь) для новобранців та *Biber* (бобер) для саперів, дозволяють військовослужбовцям за допомогою гумору і сарказму зберігати неформальні відносини в армії, відтворюючи певні риси поведінки або професійні особливості солдатів. *Brenner* (той, що горить) метафорично описує солдатів з високим рівнем ентузіазму та відданості справі, тоді як *Bw-Geiler* – той, хто сліпо і детально виконує всі накази, часто стаючи об'єктом насмішок через надмірне прагнення до дотримання правил. Таким чином, метафори у військовому дискурсі не лише служать інструментом номінації, але й відображають внутрішню культуру, соціальні процеси та психологічні стосунки у військовому середовищі.

Наведемо приклади, які показують метафоричне вживання військових термінів:

«*Und abends, als wir schon glaubten, Ruhe zu haben, und die Flasche aufmachten, kam Gas und quoll in die Unterstände*» (*Remarque, Drei Kameraden, 9*).

«*Da war ich gerade Rekrut geworden, dünn, hochgeschossen, achtzehn Jahre alt, und übte nach dem Kommando eines schnauzbärtigen Unteroffiziers auf den*

Sturzäckern hinter der Kaserne Hinlegen und Aufstehen» (Remarque, Drei Kameraden, 9).

«1919. Wieder zu Hause. Revolution. Hunger. Draußen immerfort Maschinengewehrgeknatter. Soldaten gegen Soldaten. Kameraden gegen Kameraden» (Remarque, Drei Kameraden, 10).

«Um drei Uhr früh ist er mit 160 Fallschirmjägern aufgebrochen» (Die Zeit, 2010, March 8, Nr. 10).

«Ein guter Saboteur beherrscht das System, das er lahm legen will» (Die Zeit, 2003, January 27, 04).

«Dafür war er ein geradezu raffinierter Stratege des inneren politischen Spiels» (Heuß, 2000, p. 4073).

У межах фрейму «Організація військової служби» особливе місце займають ієрархічні відносини. Slot 2.2: «*Hierarchische Beziehungen*» досліджує, як формуються взаємозв'язки між різними рівнями військової структури та як ці відносини впливають на ефективність командування і виконання військових завдань.

Slot 2.2: Hierarchische Beziehungen (Ієрархічні відносини).

Метафоричні номінації в німецькій військовій фаховій мові часто підкреслюють певні характеристики або статус військовослужбовців, додаючи символічне значення їхнім функціям та ролям у військовій ієрархії. Наприклад, термін *Leutnant* (лейтенант) часто супроводжується метафорою «*grüner Junge*» (зелений хлопець), яка позначає молодого і недосвідченого офіцера. Цей вираз символізує наївність і недосвідченість у професійній діяльності, хоча й відображає потенціал для зростання. Військові метафори також використовуються для опису ролі та функцій командирів. *Hauptmann* (капітан) відомий як *der Alte* (старий), що підкреслює його авторитет та досвід, а *Major* описується як *Schreibtischtäter* (той, хто виконує роботу за столом), що вказує на його штабну роль і адміністративні обов'язки.

Отже, метафори у військовій фаховій мові відіграють важливу роль у формуванні як ієрархічної структури, так і соціальної динаміки в армії.

Проілюструємо це на наступних прикладах:

«Pädagogen, die wie ein Feldweibel das Konjugieren von Verben als qualvolles Exerzitium zelebrieren, finden sich kaum noch» (Süddeutsche Zeitung, 29. August 2012).

«Der Befehlshaber der im Kraftwerk (von Enerhodat) stationierten Truppe, Generalmajor Wassiljew, soll erklärt haben, dass man jederzeit bereit sei, das Akw in die Luft zu sprengen» (Berliner Morgenpost, 2022, August 9).

Поряд з ієрархічними відносинами важливим елементом у фреймі «Організація військової служби» є структура військових підрозділів. Slot 2. 3: «*Militärische Einheiten*» аналізує, як формуються та функціонують окремі підрозділи, які ролі вони відіграють у військовій системі та як їхня взаємодія сприяє досягненню військових цілей.

Slot 2.3: Militärische Einheiten (Військові підрозділи)

Військова метафора відображає ієрархічну структуру збройних сил, підкреслюючи функціональне навантаження різних підрозділів через метафоричні образи, що акцентують силу, захист та ефективність. Наприклад, *Armee* (армія) у німецькому військовому дискурсі часто позначається як «*Schlagkraft der Nation*» (ударна сила нації). Термін *Korps* (корпус) метафорично описується як «*Eiserne Faust*» (залізний кулак), що символізує силу, жорсткість та здатність корпусу бути основним наступальним компонентом збройних сил. Інші військові підрозділи також отримують метафоричні номінації.

Таким чином, військові метафори відображають як силу, так і дисципліну в збройних силах, формуючи особливий ментальний образ ієрархії та функцій у військовій терміносистемі.

Наведемо приклади, які показують метафоричне вживання військових термінів:

«Die Generäle haben Burma jahrzehntelang mit eiserner Faust regiert; und sie waren es auch, welche die Öffnung eingeleitet haben» (Neue Zürcher Zeitung, 27.12.2017).

«Wir bestehen zwar immer noch aus Machtblöcken, aber sie stehen unter einem ziemlichen Druck, sich besser zu benehmen» (Die Zeit, 20.10.1989, Nr. 43).

Після розгляду організаційних аспектів військової служби переходимо до аналізу специфіки військових дій та озброєння. **Frame «Militärische Aktionen und Bewaffnung»** фокусується на типах військових операцій, застосуванні різних видів зброї та їхньому впливі на хід бойових дій.

Frame Militärische Aktionen und Bewaffnung (Фрейм «Військові дії та озброєння») Slot 3.1: Militärische Aktionen (Військові дії)

Метафоризація у військовій термінології дозволяє не лише формувати уявлення про тактичні та стратегічні аспекти війни, але й переносить ці поняття в абстрактну площину, що дозволяє краще розуміти складні бойові ситуації. *Angriff* (атака) описується як «*Sturm der Entscheidung*» (штурм рішення), що підкреслює важливість цього етапу бойових дій як моменту ухвалення вирішальних дій у конфлікті. Штурм несе в собі не лише фізичну атаку, але й символічне подолання бар'єрів, що може кардинально змінити хід битви. Водночас *Verteidigung* (оборона) описується через метафору «*Schutzwall gegen den Sturm*» (захисна стіна проти бурі).

Таким чином, військові метафори відіграють ключову роль у формуванні військової термінології, надаючи їй емоційної насиченості та символічного змісту. Метафоризація військових понять відображає складність та драматизм військових дій, інтегруючи їх у художню площину, що дозволяє краще осягнути природу війни.

Наведемо приклади, які показують метафоричне вживання військових термінів:

«Scharfschießen ist nun für sie eine Pflichtübung, für manche eine spannende Herausforderung» (Die Zeit, 18.08.1989, 34).

Після дослідження військових дій, їх символіки та стратегічних аспектів, необхідно звернути увагу на різновиди озброєння та його використання. *Slot 3. 2: Arten von Bewaffnung und deren Nutzung* (Види озброєння та його використання) охоплює ключові елементи військової сили, що визначають

тактичні та оперативні можливості армій, а також вплив цих факторів на хід військових дій.

Slot 3.2: Arten von Bewaffnung und deren Nutzung (Види озброєння та його використання)

Метафоризація допомагає не тільки краще зрозуміти функції певних видів озброєння, але й надає їм символічного змісту, що відображає силу, точність або навіть психологічний вплив. *Gewehr* (гвинтівка) метафорично називається «*verlängerter Arm*» (подовжена рука), що підкреслює її важливість як інструмента для солдата. Метафора для *Maschinengewehr* (кулемет) не згадується, але ця зброя в контексті військового дискурсу часто пов'язується з образами сили й безперервного потоку куль, подібно до метафоричного «вогняного дощу», що оточує ворога. *Handfeuerwaffe* (стрілецька зброя) отримує метафоричну назву «*Lebensretter*» (рятувальник життя), що акцентує її важливість для захисту солдата в бою.

Таким чином, військові метафори не тільки надають технічним термінам більшої виразності, але й створюють асоціації, що допомагають краще зрозуміти функціональне значення зброї.

Проілюструємо вживання військових термінів на наступних прикладах:

«*Der verliebte Knabe setzte sich wieder und wieder «dem Feuerregen ihres Anblicks» aus»* (*Die Zeit*, 2.03.1992, 09).

«*Formulierungen, wie «Bälle, die wie Granaten im Tor einschlagen» oder der «Bomber der Nation», um nur zwei Beispiele zu nennen, sind seit den 90er Jahren zum Glück auf der «No go» Liste der Sportsprache (Allgemeine Zeitung, 25.10.2023).*

«*In den Kämpfen kamen Artilleriegeschütze, Raketenwerfer und gepanzerte Fahrzeuge zum Einsatz»* (*Neue Zürcher Zeitung*, 17.11.2021).

Одним із ключових фреймів у військовому контексті є фрейм «*Beginn des Krieges und seine Ergebnisse*» (Війна та її різновиди). Переходячи до аналізу фрейму «*Beginn des Krieges und seine Ergebnisse*» («Початок війни та її підсумки»), важливо звернути увагу на процеси, які супроводжують військові

конфлікти з самого їх початку. *Slot 4. 1: «Mobilisierung und Demobilisierung»* детально висвітлює ключові етапи підготовки до війни, а також завершення бойових дій і повернення військових до мирного життя.

Frame Beginn des Krieges und seine Ergebnisse (Фрейм «Початок війни та її підсумки») Slot 4.1: Mobilisierung und Demobilisierung

Mobilmachung (мобілізація) символізує початок підготовки до великої битви. Це період, коли нація збирає свої ресурси та людські сили, готуючись до конфлікту. Метафора *«den Handschuh werfen»* (кинути виклик) пов'язана з оголошенням війни (*Kriegserklärung*) і підкреслює акт виклику противника, що призводить до відкритого конфлікту. На початку війни (*Kriegsbeginn*) використовується метафора *«die Fackel der Zerstörung entfachen»* (запалити факел руйнування), яка символізує початок активних бойових дій та руйнівних процесів.

Таким чином, військові метафори ефективно передають складні явища через образи, що відображають різні етапи військових дій, психологічний стан учасників конфлікту, а також стратегії та тактики, які використовуються в бойових діях.

Проілюструємо вживання військових термінів-метафор на наступних прикладах:

«Es handelt sich also im ganzen nicht um einen gewaltsamen Einmarsch?» (Einhundertsechundvierzigster Tag. Dienstag, 4. Juni 1946, S. 23183).

«Selbst die K.o.-Runde in diesem Jahr hat [Oliver] Glasner trotz des 0:2 noch nicht ganz abgeschrieben. Seine Mannschaft fahre nicht zum Rückspiel, um in Südditalien die weiße Fahne zu hissen, meinte der Coach» (Welt am Sonntag, 25.02.2023).

«Auch vergaß Musides nicht, nahe dem Haupt des Kalos die Olivenzweige aus dem Hain einzugraben» (Lovecraft, 2020).

Після розгляду аспектів мобілізації та демобілізації у військовому дискурсі важливо звернути увагу на процеси, пов'язані з офіційним оголошенням війни та її завершенням через поразку однієї зі сторін. *Slot 4.2:*

Kriegserklärung und Niederlage (Оголошення війни та поразка) зосереджується на ключових моментах, що супроводжують ці події, а також на тому, як ці явища відображаються в мові та формують суспільне сприйняття конфлікту.

Slot 4.2: Kriegserklärung und Niederlage (Оголошення війни та поразка) Оголошення війни та поразка є важливими етапами будь-якого конфлікту, які знаходять своє відображення в мовній термінології. Так, наприклад, оголошення війни у німецькій мові може бути передане через вираз *den Krieg erklären* або ж більш образне *den Fehdehandschuh werfen* (кинути рукавичку), що символізує виклик на дуель або оголошення війни (Wagner Gerhard, 2012, с. 23). Інша можливість для опису початку активних дій – це вислів *den Kampf ansagen* (оголосити бій), який також відображає момент ескалації конфлікту. Атака у німецькому військовому дискурсі позначається через вираз *angreifen* або більш деталізовану конструкцію *den Schlag führen* (завдати удару), що підкреслює саму дію атаки. Для метафоричного розкриття стратегічних кроків використовується вираз *die Karten auf den Tisch legen* (розкрити карти), який вказує на відкриття своїх планів або тактичного маневру.

Таким чином, терміни та фразеологізми, пов'язані з оголошенням війни, веденням бойових дій та поразкою, у німецькій мові розкривають не лише сам процес війни, але й емоційно-ціннісне ставлення до цих подій, з акцентом уваги на різних аспектах війни через метафоричні та стилістичні засоби.

Продемонструємо на прикладах функціонування військових термінів:

«*Welchen Sinn hat schon ein Fehdehandschuh, wenn er nicht geworfen wird?*» (*Süddeutsche Zeitung*, 14.01.2003).

«*Einen Bundespräsidenten, gegen den die Staatsanwaltschaft ermittelt, könne das Land nicht gebrauchen, so Tim Ostermann. Seiner Ansicht nach hätte Christian Wulff [in der sogenannten Wulff-Affäre] «von Anfang an die Karten auf den Tisch legen und mit der Wahrheit nicht scheinchenweise an die Öffentlichkeit gehen dürfen», sagt der CDU-Fraktionschef*» (*Neue Westfälische*, 18.02.2012).

У рамках фрейму «Військові символи та атрибути» слід розглянути особливості символів, які надають змісту та структури комунікації в цьому дискурсі. Це підводить нас до наступного етапу дослідження – *Slot 5. 1: Militärische Symbole* (Військові символи).

Frame Militärische Symbole und Attribute (Фрейм «Військові символи та атрибути») Slot 5.1: Militärische Symbole (Військові символи)

Одним із ключових символів у військовому контексті є *Fahne* (прапор), який часто описується як «*das Herz der Nation*» (серце нації). Ця метафора підкреслює важливість прапора як символу національної єдності, відданості й ідентичності. Він є не просто полотном, а уособлює патріотизм і гордість військовослужбовців та нації. Іншим важливим символом є *Orden* (орден), який метафорично називається «*die Krone des Ruhms*» (корона слави). Цей образ символізує досягнення, героїзм і заслуги, визнані на державному рівні. Орден є нагородою за видатні подвиги, що підкреслює силу та мужність солдата. *Wappen* (герб) у військовій термінології представляється як «*das Siegel der Ehre*» (печатка честі), що символізує честь, гордість та історичну спадщину. Герб відображає приналежність до певної військової частини або нації, підтримуючи дух колективної ідентичності та єдності.

Таким чином, військові метафори не лише описують функціональні аспекти атрибутів, але й надають їм глибокого символічного значення. Вони підкреслюють важливість військових об'єктів як носіїв ідей відданості, честі, сили та героїзму.

Ілюструємо використання військової метафоричної лексики на конкретних прикладах.

«*Sie verstanden nicht Wappen zu lesen, nein, natürlich, woher sollten sie?*» (Niebelschütz, 1991, S. 94).

«*Es glich dem von Schwertern durchbohrten göttlichen Herzen; war es doch auch blutend*» (Voß, 1949, S. 160).

«*Es sind drei Ehrensalven über seinem Grabe abgegeben worden*» (Mann, 1998, S. 708).

Перейшовши до аналізу аспектів, що стосуються фізичних та психологічних наслідків війни, неможливо оминати увагою важливість фрейму «Поранення, одужання та смерть». У цьому контексті важливим є Slot 6. 1: *Verletzung und Tod (Поранення та смерть)*, який відображає метафоричне осмислення травм та втрат у військовому дискурсі. Він охоплює різноманітні вирази, що стосуються поранення, героїзму на полі бою та останніх моментів життя, зокрема їх роль у колективній пам'яті та ритуалах вшанування.

Frame *Verletzung, Genesung und Tod* (Фрейм «Поранення, одужання та смерть») Slot 6. 1: *Verletzung und Tod* (Поранення та смерть)

В німецькому військовому дискурсі метафори поранення, смерті та виживання створюють образи, які спрощують складні психологічні та фізичні процеси, надаючи їм широкого змісту. *Verwundung* (поранення) часто метафоризується через такі образи, як «*Kriegsnarbe*» (військовий шрам), що символізує не просто фізичне ушкодження, але й залишає слід війни на тілі солдата, який буде нагадувати про пережите довгі роки. Метафора «*Blutige Spur*» (кривавий слід) акцентує увагу на наслідках поранення, що залишає трагічний слід на полі бою. «*Durchlöchert*» (пробитий) та «*Schmerzliche Wunde*» (болюча рана) передають не тільки фізичний біль, але й символізують психологічну травму, яку неможливо легко вилікувати. Однак, поряд із метафорами болю та поранення існують також метафори одужання, що акцентують на надії на відновлення. Наприклад, «*Aufblühen*» (розквітання) і «*Neue Kraft schöpfen*» (набирати нові сили) відображають процес відновлення після травм, коли солдат повертається до життя, знаходячи нові сили. Метафора «*Wiederaufstehen*» (повстання з попелу) символізує воскресіння і здатність повернутися до повноцінного життя, навіть після серйозних поранень. Смерть у військовому контексті також багата на метафори, що підкреслюють героїзм і жертву. «*Letzter Atemzug*» (останній подих) символізує момент загибелі, який часто описується як кульмінація життєвого шляху військовослужбовця.

Таким чином, військові метафори у контексті поранення, смерті та виживання є важливою частиною військової мови, що допомагає передати емоційний і психологічний аспект війни.

Ілюструємо використання військової лексики на конкретних прикладах:
«*Vielleicht willst du dich einmal auch vor dem Heldentod zurückziehen*»
(Simmel, 1984, S. 159).

«*Vor allem aber habe die Gemeinschaft zu gefühlkalt auf die Kriegsoffer reagiert*» (Süddeutsche Zeitung, 23.03.2000).

«*Mit 26 Jahren starb Adolf Sträter den Heldentod*»
<https://www.wn.de/muenster/mit-26-jahren-starb-adolf-strater-den-heldentod-1941749?&npg>

«*Washington/Islamabad - Wir werden bis zum letzten Atemzug kämpfen, hieß es in einer Erklärung von Saifullah Mansur, der die Kämpfer in den Bergen nahe Gardes kommandiert Taliban wollen bis zum letzten Atemzug kämpfen*» (spiegel.de 05.03.2002, 10.48 Uhr).

«*Taliban wollen bis zum letzten Atemzug kämpfen*». Spiegel.
<https://www.spiegel.de/politik/ausland/afghanistan-feldzug-taliban-wollen-bis-zum-letzten-atemzug-kaempfen-a-185582.html>

«*Der älteste Sohn Friedrich Wilhelms, des Schwarzen Herzogs Karl II. kam bedingt durch den Schlachtentod seines Vaters bereits mit zehn Jahren auf den Thron*». Karl II., 1815-1830. Selbständige Regierung, 1823-1830. 10 Taler
<https://www.kuenker.de/ru/archiv/stueck/215212>

«*Die Bhagavad Gita: Auf dem Schlachtfeld des Lebens*»
<https://www.yogaeasy.de/artikel/die-bhagavad-gita-auf-dem-schlachtfeld-des-lebens>

Розглядаючи наступний аспект військової тематики, варто звернути увагу на Slot 6. 2: *Heilung und Genesung* (Лікування та одужання). Цей слот зосереджується на метафоричному відображенні процесу лікування та одужання в контексті військових дій.

Slot 6. 2: Heilung und Genesung (Лікування та одужання) лікування та одужання.

У німецькому військовому дискурсі метафори, що стосуються порятунку, першої допомоги, одужання та реабілітації, слугують інструментом для пояснення складних медичних і психологічних процесів через прості та зрозумілі образи. *Rettung* (порятунок) метафорично часто представлена як «*die Festung verteidigen*» (захистити фортецю). Цей образ підкреслює боротьбу за життя та здоров'я, де людський організм порівнюється з фортецею, яку потрібно захищати від небезпек хвороби чи травми. *Erste Hilfe* (перша допомога) виражається через метафору «*den ersten Stein legen*» (закласти перший камінь), що символізує початок процесу лікування і відновлення. Ця метафора передає початковий етап, коли надається критична допомога, яка створює основу для подальшого одужання.

Ономастична фразеологія є ключем до розуміння та адекватного сприйняття німецької менталітету, його історичного і соціального розвитку. Вона відображає особливості функціонування мови в житті німецькомовного суспільства та чутливо реагує на його зміни.

У німецькій військовій термінології метафори можна класифікувати за кількома основними групами: антропоморфні, зооморфні, природоморфні, соціоморфні, артефактні, міфологічні та релігійні метафори, а також метафори – колороніми. За нашими спостереженнями, найбільш поширеними є антропоморфні метафори, що відображає антропоцентричний характер німецької мови та його прояви в військовому контексті.

Антропоморфні метафори приписують людські риси, емоції чи дії неживим об'єктам або процесам. Наприклад: *Die Rakete jagt ihr Ziel* – ракета переслідує свою ціль (ракета поводитьсья, як жива істота). Військова термінологія активно використовує такі метафори для опису складних технологічних концепцій через порівняння з людським тілом. Наприклад, *der Körper der Rakete* (тіло ракети), *die Flugzeugnase* (ніс літака), або *der*

Kopfzünder (головний вибуховий пристрій). Антропоморфні метафори виконують когнітивну функцію, спрощуючи сприйняття технологій.

Зооморфні метафори військової лексики переносять риси тварин на об'єкти військової техніки. Наприклад, назви німецького озброєння включають такі зооморфні метафори: *Wolf* (тактичний автомобіль), *Leopard* (бойовий танк), *Tiger* (важкий танк). Метафори підкреслюють силу або агресивність техніки. Ссавці, птахи та комахи також використовуються в назвах озброєння: *Mammut* (деконтамінаційний автомобіль), *Fennek* (розвідувальний бронетранспортер), *Grille* (самохідна артилерійська установка).

Метафоричні оніми відіграють важливу роль у назвах військових операцій, додаючи символічного змісту та психологічного навантаження. Операції Другої світової війни отримували назви, що асоціювалися з тваринами чи природними явищами: *Seelöwe* (морський лев), *Tiger* (тигр), *Taifun* (тайфун).

Метафори, пов'язані з особами наведені в табл. 4 Додатку А.

Зооморфні метафори для військових підрозділів спрезентовані у табл. Додатку А. Розглянемо окремі приклади:

Зооморфні метафори для зброї та екіпіровки спрезентовані у табл. Додатку А.

У табл. 1 (Додаток А) наведені приклади метафор військового ракурсу і їх дефініції.

Фітоніми та топоніми також широко використовувалися у військовій термінології. Операції отримували назви, пов'язані з рослинами (*Alpenveilchen*, *Edelweiss*) або географічними назвами (*Augsburg*, *Danzig*). Це надавало їм культурного та символічного змісту.

Природоморфні метафори часто використовуються для опису бойових дій: *Sturmangriff* (штурм), *Feuersturm* (вогняна буря). Ці метафори передають силу, раптовість і руйнівну потужність військових дій, аналогічну природним явищам.

Соціоморфні метафори описують військові процеси через аналогії з соціальними структурами: *Teamgeist* (командний дух), *Unterwanderung* (підривна діяльність). Вони акцентують увагу на суспільній взаємодії, внутрішній єдності або підривних діях у військових колективах. Таким чином, метафори у військовій термінології не лише спрощують сприйняття технологій, але й виконують важливу когнітивну та психологічну функцію, допомагаючи конструювати наративи про війну та військові операції.

Переклад метафор становить особливу складність, оскільки їх «перенесення» з однієї мови в іншу вимагає від перекладача ретельного відтворення смислового та естетичного аспектів (Ясинецька, 2010, с. 97). Одним із найважливіших завдань перекладача є збереження метафори в її змістовній і емоційній площині.

*Наведемо приклади перекладу метафор військового дискурсу: метафора на основі родового відношення: «Зброя» замість армії»: наприклад, *Die Waffe entscheidet das Schicksal der Schlacht* «Зброя вирішує долю бою» (слово «зброя» використовується для позначення всіх збройних сил, що беруть участь у битві); метафора на основі аналогії: *Der Sturm der Schlacht erfasste die Soldaten* «Буря битви замість «інтенсивного бою»: Наприклад, «Буря битви накрила солдатів» (зображує битву як природну стихію, підкреслюючи її руйнівну силу і непередбачуваність); «Лезо війни» замість «військової кампанії»: наприклад, *Die Klinge des Krieges schneidet gnadenlos durch die Grenzen*. «Лезо війни безжально прорізає кордони» (метафоричне зображення війни як леза, яке ріже через території).*

Ономастична фразеологія є ключем до розуміння та адекватного сприйняття німецької менталітету, його історичного і соціального розвитку. Вона відображає особливості функціонування мови в житті німецькомовного суспільства та чутливо реагує на його зміни. Фразеологізм стає джерелом інформації про культурне і мовне оточення, де він виник, яскраво відтворює позамовний зміст певних явищ.

Отже, метафоричні процеси утворення термінів у німецькому військовому дискурсі мають глибоке значення, оскільки вони дозволяють відобразити складні явища війни через прості та зрозумілі образи. Метафори відіграють важливу роль у структуризації військової лексики, допомагаючи краще зрозуміти військові операції, зброю та роль військовослужбовців. Військова термінологія базується на фреймах і слотах, які організують інформацію і впливають на сприйняття війни та її наслідків. Метафори у військовому дискурсі не лише сприяють номінації, але й передають соціальні, культурні та психологічні особливості армійського життя. Таким чином, у рамках німецького військового дискурсу метафори не лише відображають різні типи війни, але й слугують інструментом для конструювання певних наративів про війну, її стратегії та наслідки. Вивчення фреймів і слотів у контексті німецької військової мови дозволяє глибше зрозуміти, як формуються уявлення про війну в суспільній свідомості та яким чином мова здатна впливати на сприйняття військових дій. Подальші дослідження стають надзвичайно актуальними для вивчення понять, таких як «колективна пам'ять», утверджена в традиціях символіки, вірування та забобони народу.

2.2 Оніми у німецькій військовій терміносистемі

Ономастика (від давньогрец. «ὀνομαστική» – мистецтво надання імен) – це галузь мовознавства, що вивчає власні імена, їхнє походження, еволюцію та функціонування в мові. Антропонім (від давньогрец. ἄνθρωπος – «людина» та ὄνομα – «ім'я») – це власне ім'я людини, що виконує основну функцію номінації в лінгвістичній системі. В українській мові антропоніми включають особове ім'я, ім'я по батькові, прізвище, прізвисько та псевдонім.

Дослідження сфер використання антропонімів виявили, що значна частина імен походить з Біблії, міфології та літератури, а окрему групу становлять імена реальних осіб. Імена можуть втрачати свій прямий зв'язок з конкретною особою та набувати нових значень, які відображають характеристики носія. Цей процес, відомий як деонімізація, перетворює власне ім'я (онім) на загальну назву (апелятив), вбудовуючи його в фразеологічну систему мови.

Військова антропонімія заслуговує на особливу увагу. Прізвища й позивні, що використовуються у військовій сфері, не тільки виконують функцію номінації, а й вказують на позицію особи в ієрархії. Військова лексика суттєво вплинула на онімний простір, особливо через використання пропріативів – власних назв, що відповідають комунікативним та інформаційним потребам суспільства.

Апелятивізація імен відбувається, зокрема, серед антропонімів, що здобули популярність завдяки відомим історичним чи політичним постатям (Гітлер, Бісмарк), завойовникам (Аттіла, Батий), вченим (Шмайсер, Калашников). Антропоніми, які перейшли в апелятиви, можуть позначати національність, наприклад, Ганс і Фріц як позначення німців.

Епоніми – це власні назви, утворені від імен людей, які використовуються для позначення об'єктів, явищ або процесів, що пов'язані з діяльністю цих осіб. Наприклад, Калашников – автомат АК-47 або Бойль-Маріотт (закон у фізиці). Назви таких епонімів закріплюють культурні та наукові досягнення в історії мови.

У військовій сфері також активно функціонують ергоніми – назви військових підрозділів (наприклад, *Gebirgsjägerbataillon* – гірськострілецький батальйон) та військових навчальних закладів (наприклад, *Militärakademie der Bundeswehr* – Військова академія Бундесверу).

Хрематоніми (назви військової техніки та озброєння) часто пов'язані з іменами відомих історичних осіб або символами, що мають національне значення. Окремою категорією є епоніми, які названі на честь видатних конструкторів або військових.

Наприклад, 1) автоматичний карабін («штурмової гвинтівки») StG-44 «*Schmeisser*» – неофіційна назва німецького пістолета-кулемета MP-40. Назва хрематоніма Шмайсер (*Schmeisser*) уже є епонімом, утвореним від прізвища Г. Шмайсера (H. Schmeisser) (1884–1953) – видатного німецького конструктора стрілецької зброї;

2) німецький самозарядний пістолет, розроблений компанією Mauser C96. Назва пістолета Mauser C96 походить від прізвища німецького конструктора П. Маузера (*P. Mauser*) (1838–1914);

3) хрематонім «*Rommelpanzer*» – епонім від прізвища одного з найвідоміших німецьких фельдмаршалів і військових командирів Е. Роммеля (E. Rommel) (1891–1944);

4) *Guderian-Ring* – внутрішнє кільце на гусеницях танків, походить від прізвища німецького генерала Г. Гудеріана (H. Guderian) (1888–1954).

Подібні назви стали лінгвістичними маркерами історичного контексту. Значний інтерес становлять також військові топоніми, що пов'язані з місцями боїв або назвами військових об'єктів.

Офіційні назви озброєння та військової техніки часто відображають міфічних або літературних героїв, а також антропоніми, що мають символічне значення. Окрім офіційних назв, неофіційні антропоніми також використовуються для позначення різних видів військової техніки.

1) *Goliath* – кодова назва самохідної міни-танкетки, ім'я якої походить від біблійного персонажа – велетня Голіафа.

2) *Rheinmetall Wotan* – артилерійська система, названа на честь Вотана, верховного бога германо-скандинавської міфології.

Військові підрозділи та бойова техніка часто отримують неофіційні назви, що відображають їхні функціональні чи візуальні характеристики, наприклад: *Leopard 2* – основний бойовий танк, який асоціюється з силою та швидкістю; *Tiger I* – важкий танк часів Другої світової війни, відомий своєю міцністю та потужністю.

Військові топоніми: назви військових містечок: *Feldberg, Sonnenschein-Kaserne*.

Назви військових полігонів: *Truppenübungsplatz Bergen, Truppenübungsplatz Munster*.

Назви космодромів: *Weltraumbahnhof Esrange*. Позивні аеродромів: *Basalt, Meteor, Sirius*.

Назви аеродромів: *Fliegerhorst Wunstorf, Luftwaffenstützpunkt Lechfeld*.
Урбаноніми: *General-von-Stein-Kaserne, Clausewitzstraße*.

Офіційні назви військових операцій часто використовують імена видатних історичних постатей або міфічних героїв, підкреслюючи символічне значення операції.

Військові хрононіми з іменами видатних історичних постатей (військових):

Операція «Барбаросса» (*Unternehmen Barbarossa*) – кодова назва німецького вторгнення до СРСР у 1941 р. Назва операції обрана на честь Фрідріха I Барбаросси, імператора Священної Римської імперії. Прізвисько «Барбаросса» походить від італійських слів «barba» (борода) та «rossa» (руда), що відображає його руду бороду та підкреслює велич і амбіції операції.

Операція «*Sonderfall Otto*» – анексія Австрії у 1938 р., названа на честь Оттона I Великого, першого імператора Священної Римської імперії.

Операція «*Pastorius*» (*Unternehmen Pastorius*) – операція німецької розвідки в 1942 р., спрямована на саботаж на території США. Назва походить

від Френсіса Даніеля Пасторіуса, засновника першого німецького поселення в Північній Америці.

Операція «*Reinhard*» (*Unternehmen Reinhard*) – операція з будівництва та експлуатації таборів смерті під час Другої світової війни, названа на честь Р. Гейдріха, одного з найвпливовіших діячів нацистської Німеччини.

Операція «*Attila*» (*Unternehmen Attila*) – план окупації Франції в 1940 – 1942 рр., названий на честь гунського вождя Аттіли, відомого своєю агресивною військовою тактикою та здобутками.

Операція «*Wacht am Rhein*» – контрнаступ німецьких військ в Арденнах у грудні 1944 – січні 1945 рр. Назва операції походить від націоналістичної пісні «*Wacht am Rhein*» (Охорона на Рейні), що символізувала патріотичний дух і рішучість захисту німецької землі.

Операція «*Schamil*» – висадка німецького парашутного десанту в Майкопі у 1942 р., названа на честь імама Шаміля, символу опору російській експансії на Кавказі.

Хрононіми – військові операції, названі чоловічими іменами: *Bernhard*, *Anton*, *Felix*, *Hartmut*.

Військові хрононіми: військові операції, названі жіночими іменами: *Kathrin*, *Ilona*, *Isabella*, *Jolka*, *Kriemhild*, *Margarethe*, *Gertrud*.

Назви військових операцій, пов'язані з міфологічними героями та істотами: *Herkules*, *Merkur*, *Rübezahl*.

Назви військових планів: *Moltke-Plan* – *Schlieffen-Plan*.

Отже, антропонімія у військовій сфері відіграє важливу роль у процесах номінації та символізації. Власні імена (антропоніми, епоніми, хрематоніми) відображають культурні, історичні та соціальні контексти, в яких вони виникають. Особливий інтерес становлять процеси апелятивізації та метафоризації імен, які надають термінам нові значення та функції. Військові хрононіми, названі на честь історичних осіб, міфічних героїв, тварин або природних явищ, демонструють значення символічних та культурних образів у військовій номінації, підкреслюючи ідеологічні та стратегічні аспекти війни.

Антропонімія, зокрема у військовій сфері, залишається питомою частиною лінгвокультурного простору, а також важливим елементом номінаційної системи в німецькій мові.

2.3 Термінологізація у військовому дискурсі.

Для військової термінології є розповсюдженим процес термінологізації (перетворення загальноживаної одиниці в термін зі збереженням обсягу її семантики; зміни, пов'язані зі звуженням або розширенням значення загальноживаного слова; а також як процес, пов'язаний виключно зі звуженням значення загальноживаного слова).

Проілюструємо це на прикладі військового терміну «*Einsatz*». Етимологічне дослідження показує, що аналізований термін у словнику братів Грімм «*Grimms Wörterbuch*» 1862 р. інтерпретується як «1. переміщення рослин у землю або риб у воду, 2. ветеринарна обробка коней, 3. отримання посади» (Grimm, 1862). У «Словнику сучасної німецької мови» 1967 р. (*Wörterbuch der deutschen Gegenwartssprache*) слово «*Einsatz*» перекладається як «застосування людського і матеріального ресурсів» (Klappenbach, 1967). Істотно те, що у словнику «Брокхауз Варіг» 1981 р. (*Brockhaus Wahrig*) репрезентовано вираз «*nukleare Einsatzmittel*» (ядерні засоби використання) (Wahrig, 1981). При цьому в імперській конституції 1871 р. (*die Verfassung des Deutschen Kaiserreichs vom 16. April 1871*), законі про стан облоги 1851 р. (*Gesetz über den Belagerungszustand vom 4. Juni 1851*) (Кравцова, 2022, с. 392), який був актуальним для внутрішніх операцій до 1918 р., терміна «*Einsatz*» не було зафіксовано (*Gesetz über den Belagerungszustand vom 4. Juni 1851; Verfassungen Deutschlands (1866/67-1918)*).

На додачу до всього вищезгаданого, загальноживане слово «*Einsatz*» перетворилося у військовий термін раніше, ніж термін *Bundeswehr* (бундесвер), який у 1956 р. вперше запропонував генерал Вермахту і ліберальний політик Хассо фон Мантейфель (*Hasso-Eccard von Manteuffel*). На той час у німецькій мові була зафіксована варіативність термінів, які можна було перекласти як «військова операція» – *Kämpfe* (бої), *Feldzug* (військовий похід), *Unternehmen* (захід), в англійській мові – *Campaign* (компанія) або *Operation* (операція). Термін «*Mission*» (місія) увійшов до німецької військової терміносистеми лише після 1945 р. завдяки місіям, вповноваженим

Організацією Об'єднаних Націй. Поряд з тим стратегічне партнерство Німеччини з США породило вислів «військові операції без війни» (Military Operations Other Than War) (Pöhlmann, 2020).

Термінологізація слова «*Einsatz*» або перетворення загальноживаного одиниці в термін зі збереженням обсягу її семантики відбувалася через риторичну мобілізаційну стилістику Третього Рейху – у висловах «*Einsatz der Frau im Krieg*» (використання жінок на війні), «*Kriegseinsatz der Geisteswissenschaften*» (військового використання гуманітарних наук). Нове емоційне забарвлення у виразі «застосування найдорожчої крові нашого народу» (*Einsatz des kostbarsten Blutes unseres Volkes*) даний термін отримав у промові рейхсміністра народної освіти та пропаганди Німеччини Й. Геббельса перед багатотисячною аудиторією в Берлінському палаці спорту 18 лютого 1943 р. (Sportpalastrede) (Pötz, 2018; Pöhlmann, 2020).

Поширеними у військовій термінології є композити з цим словом: *Einsatzbefehl (Befehl zum Einsatz)* – наказ розгорнути війська на передовій; *Luftunterstützungseinsatz* – військово-авіаційне використання авіації в повітряних операціях (Chalyan-Daffner, 2019, с. 55).

При аналізі термінологізації терміну «*Einsatz*» виявляються певні особливості національного характеру німецького народу, з огляду на той факт, що походження слів або розширення їх значень мали історичний підтекст, зокрема активну легалізацію війни у ХІХ ст. в Німеччині.

Таким чином, процес термінологізації є важливим явищем у формуванні військової лексики, зокрема терміну «*Einsatz*». Його еволюція від загальноживаного слова до ключового військового терміну відображає зміни в німецькому суспільстві та історичні обставини, особливо під впливом мобілізаційної риторичної стилістики Третього Рейху. Поняття «*Einsatz*» розширило своє значення від вузької дефініції, пов'язаної із сільськогосподарським та ремісничим контекстом, до універсального визначення, що охоплює роботу та використання сил і засобів і є прикладом вдалої інтеграції в німецьку військову термінологію. Термінологізація цього слова показує, як історичні та

соціальні процеси можуть впливати на розвиток спеціалізованої лексики, підкреслюючи значущість термінологічних змін у військовій комунікації.

2.4 Полісемія, синонімія та антонімія у німецькому військовому німецькому дискурсі

Процес становлення військової термінології є складним і тривалим, а склад терміносистеми досить неоднозначним. Військова термінологія включає власне терміни, спеціалізовану лексику, утворену на базі загальноживаних слів і жаргонізмів, терміни з інших термінологічних систем, що набувають вторинної номінації, а також численні запозичення з інших мов.

Військова термінологія характеризується організованою і впорядкованою системою спеціальних понять і становить цілісну систему мовних одиниць, серед яких є як питомі військові назви, так і номінативні елементи, перенесені з інших споріднених галузей, таких як політика, журналістика, юриспруденція.

Лексико-семантичні групи військових термінів формуються на підставі парадигматичних відношень та є елементами більших за обсягами утворень – лексико-семантичних полів. Такі поля мають ієрархічну будову і складаються з лексико-семантичних груп, які поділяються на менші мікросистеми – синонімічні ряди, антонімічні пари, гіпоніми, конверсиви тощо. Для німецької військової термінології також характерне явище полісемії, коли термін називає кілька різних понять залежно від контексту.

Доцільно зазначити, що полісемія у терміносистемах притаманна здебільшого кореневим словам і менш поширена у складних лексичних утвореннях. Ця тенденція простежується і в системі військових термінів.

Приклади полісемії у німецькому військовому дискурсі:

Abwehr: Значення 1. Оборона (військові дії спрямовані на захист території). Значення 2. Військова контррозвідка (нім. *Militärischer Abschirmdienst*).

Stellung: Значення 1. Позиція (як фізичне місце розташування військ). Значення 2. Посада або службове положення (позиція у військовій ієрархії).

Geschoss: 1. Снаряд (боєприпас, що використовується у військових діях). 2. Поверх (поверх будівлі).

Ziel: 1. Ціль (об'єкт, який необхідно вразити у військовій операції).
2. Мета (абстрактне значення, пов'язане з досягненням певної мети у військовій стратегії або плануванні).

Deckung: 1. Укриття (для захисту від обстрілу). 2. Страхове покриття (у фінансовому або юридичному контексті, зокрема щодо захисту матеріальних ресурсів під час бойових дій).

Sicherung: 1. Захист або безпека (військовий захист об'єкта або території). 2. Страхування (забезпечення безпеки людей або ресурсів).

Befehl: 1. Наказ (офіційна інструкція у військових силах). 2. Команда (інструкція для виконання дії, як у технічному або комп'ютерному середовищі).

Operation: 1. Військова операція (планована військова дія). 2. Хірургічна операція (медична процедура).

Зі збільшенням компонентів у складному терміні, ймовірність виникнення полісемії зменшується, наприклад: *Einberufungsbehörde* – орган призову; *gepanzertes Bataillon* – бронетанкове угруповання; *Einheitskommandeur* – командир частини.

Полісемія в німецькій мові створює певні труднощі при перекладі військових текстів через абстрактність понять. Проблема полісемії у військовій термінології, як і в будь-якій іншій, є вкрай важливою, оскільки вона пов'язана з точністю описування наукових і технічних понять у конкретній сфері застосування. Те, що загальномовні процеси впливають на термінологію, є беззаперечним фактом, однак полісемія, притаманна загальноповживаній лексиці, також виявляється і в терміносистемах. Таким чином, ідея створення будь-якої термінологічної системи, мовні одиниці якої були б лише однозначними, є теоретично неможливою, оскільки це передбачає ігнорування пізнавальної функції мови. За словами О. Микитюк, закріпити єдине значення за кожним терміном неможливо як на теоретичному, так і на практичному рівнях, тоді мова не зможе адекватно відображати прогрес людської думки (Микитюк, 2002).

Окрім полісемії, у військовій терміносистемі простежується також явище синонімії. Серед військових термінологічних одиниць багато мають так звані дублети, які не відрізняються за значенням, а є абсолютними синонімами, що розрізняються лише формою.

Попри те, що синонімія є одним із найважливіших аспектів розвитку мови, у будь-якій термінології вона розглядається як небажане явище, адже термінам властива симетрія між знаком і значенням. З іншого боку, Л. Мурашко наголошує на доцільності збереження дублетів для забезпечення спадкоємності фахової лексики в національних межах і для надання певній терміносистемі інформаційної мобільності у світовому масштабі (Мурашко, 1997).

За спільним лексичним значенням та граматичними ознаками терміно-синоніми об'єднуються у синонімічні пари та ряди рівнозначних термінів з рівнозначною або подібною семантикою, наприклад: *Zivilkontrollpunkt* – *Sicherheitskontrollpunkt* (цивільний контрольний пункт – пункт безпеки), *Schützengraben* – *Kampfgraben* (окоп для стрільби – бойовий окоп), *Gefecht* – *Schlacht* (бойове зіткнення – битва).

Не можна ігнорувати джерела формування синонімічних одиниць, де синоніми утворюють пари слів, одне з яких запозичене, а інше – власне німецьке, наприклад: *Detonator* – *Zünder*, *nuklear* – *atomar* (зброя).

Синонімічні відношення в лексико-семантичних групах військової лексики мають свою специфіку, що впливає з особливостей спеціальної лексики. Через відсутність єдиних підходів до розуміння та витлумачення цього явища, виникають труднощі у вивченні синонімів у фаховій лексиці. Тому дослідження синонімії у військовій терміносистемі є досить актуальним і потребує подальшого вивчення.

Лексико-семантичним групам властива наявність внутрішньої єдності компонентів. Лексичні одиниці в них пов'язані між собою як синоніми й антоніми, за родами та видами, на підставі інтегральних і диференційних ознак або схожості понять. У працях багатьох дослідників спеціальної лексики

термін термінологічна антонімія відсутній, тому використовується відповідна дефініція із загальноживаної мови.

Саме у військовій термінології можна виділити багато антонімічних груп із різних сфер військової справи, наприклад: *Rückzug – Angriff, Krieg – Frieden, militärisch – zivil, Feind – Verbündeter, Waffenstillstand – Schießen*. Також серед німецьких антонімічних пар є слова, утворені за допомогою префіксів, що надають слову протилежне значення, наприклад: *miss-, un-* (*unbewaffnet* (неозброєний) – *bewaffnet* (озброєний)). Описані префікси надають протилежне значення лише у випадку, якщо термін є багатокомпонентним і включає прикметник. Важливо пам'ятати, що не у всіх випадках префікси, які вказують на протилежність, зберігають таке ж значення при перекладі, що вимагає від перекладача уваги до контексту та знання нюансів військової термінології.

Загалом, військова термінологія являє собою складну систему понять із розвиненою лексико-семантичною організацією. Ця система перебуває у постійному розвитку, зокрема через явища полісемії, синонімії та антонімії. Військова термінологія є частиною лексичної системи мови, їй притаманні процеси вторинної номінації, метафоричного та метонімічного перенесення, запозичення та утворення неологізмів. Проблеми полісемії та синонімії у військовій термінології залишаються актуальними та потребують подальшого дослідження як у німецькій, так і в українській терміносистемах.

2.5 Запозичення у німецькому військовому дискурсі

Запозичення у мові – це складний процес, який відображає вплив історичних подій, воєн, технічних і наукових розробок на формування лексики різних мов. Військовий дискурс, як особлива сфера використання мови, також значно зазнав впливу запозичень з інших мов. Ці запозичення відбувалися протягом багатьох століть і були пов'язані з потребою називати нові види зброї, військові стратегії, організації, а також технічні розробки, які активно використовувалися у військових конфліктах.

Запозичення у військовій лексиці завжди відображали історичні події, такі як війни, колоніальні експансії, нові види зброї та техніки, а також військові стратегії. Це було результатом контактів між арміями, які привозили з собою не тільки нові технології, але й нові терміни. Наприклад, під час римських воєн у Європі багато латинських термінів були запозичені іншими мовами, зокрема терміни, що стосуються військової організації та техніки: *General* – генерал, *Militär* – від латинського *militarius* («військовий»), що походить від *miles* («солдат»), *Legion* – від латинського *legio* («легіон»), римське військово-формування.

Запозичення можна класифікувати за різними критеріями, зокрема за ступенем інтегрованості в мову реципієнта. Існують поняття «іноземне слово» (*Fremdwort*) та «запозичене слово» (*Lehnwort*). Іноземні слова часто залишаються незмінними у своїй фонетиці та написанні, тоді як запозичені слова адаптуються до правил мови, яка їх прийняла.

У військовій сфері часто зустрічаються як іноземні слова, так і запозичення. Наприклад, такі терміни, французької мови: *Offizier* (офіцер), *Artillerie* (артилерія), *Infanterie* (піхота), *Feldwebel* (фельдфебель) – від французького *vêpres* (з історичного впливу на терміни чинів), англійської мови: *Jet* (реактивний літак) – від англійського *jet*, *Radar* (радар) – від англійського *radar*, *Helikopter* (гелікоптер) – від англійського *helicopter*, *Bomber* (бомбардувальник) – від англійського *bomber*, італійської мови: *Torpedo* (торпеда) – від італійського *torpedine*, *Marine* (флот) – від італійського

marina спочатку були іноземними, але з часом стали звичними в німецькій та інших мовах.

Протягом століть у німецький військовий дискурс проникало безліч запозичень з інших мов, особливо з французької, англійської та латинської.

Латинська мова мала значний вплив на формування військової лексики під час римських завоювань. Слова на кшталт *campus* (поле, військовий табір), стріла (*pilum*) стали частиною німецької військової термінології.

У Середньовіччі, коли французька культура й лицарська традиція домінували в Європі, багато французьких слів проникли у німецьку мову, зокрема ті, що стосувалися зброї та військових звань. Наприклад, терміни *Lanz* (спис) і *Tournier* (турнір) мали французьке походження. Під час так званої першої французької хвилі (1150-1250 рр.) було запозичено близько 700 французьких слів.

Друга хвиля французьких запозичень почалася перед Тридцятилітньою війною (1618–1648): *Bataillon* – батальйон, *Brigade* – бригада, *Marine* – морська піхота, *Patrouille* – патруль, *Offizier* – офіцер, *kapitulieren* – капітулювати, *Garnison* – гарнізон, *Sabotage* – саботаж, *Kavallerie* – кавалерія, *Granate* – граната, *Soldat* (з французької *soldat*) – солдат, *Kampagne* (з французької *campagne*) – кампанія, *Kommandant* (з французької *commandant*) – командир (Peter von Polenz).

Тридцятилітня війна ввела у німецький словник французькі військові терміни *Barrikade* (барикада), *Massaker* (різанина), *Rekrut* (рекрут), цивільні терміни *sich amüsieren* (розважатися), *Ballett* (балет), *Biskuit* (бісквіт), *Farce* (фарс), *Parfüm* (духи), *Puder* (пудра). Багато слів було запозичено з лицарського побуту і позначало одяг, цінні торгові товари, бойові ігри та розваги.

Під час переходу з однієї мови в іншу часто відбувається явище зміни граматичного роду іменника, відоме також як гендерна флуктуація. Воно проявляється у зміні граматичного роду іменника протягом різних історичних періодів або під впливом контексту. Наприклад, у іменника *Bataillon* у

німецькій мові спостерігається перехід від чоловічого роду до середнього, а тимчасово, з другої половини XVII ст. до XVIII ст., також до жіночого роду. Це явище демонструє граматичну адаптацію та варіативність вживання лексеми у різні періоди розвитку мови. Крім того, у XVII ст. слово *Bataillon* витіснило попередній іменник *Fähnlein* (прапорна рота), що свідчить про еволюцію військової термінології в німецькій мові.

Суфікси французького походження – *ie* та *-ieren* (*marschieren*, *kapitulieren*), які увійшли в німецьку мову разом із такими запозиченнями, як «*courtoisie*», «*melodie*», «*parlieren*» і «*turnieren*», стали досить продуктивними в німецькому словотворенні.

З XIX ст. на військову лексику німецької мови почав впливати англійський дискурс, зокрема через колоніальні війни та Першу і Другу світові війни. Багато англійських термінів увійшло у німецьку військову мову, такі як *Radar* (radar) – радар, *Jeep* (jeep) – джип, *Drohne* (drone) – дрон, *Landung* (landing) – висадка. Ці слова швидко інтегрувалися в німецький дискурс і стали частиною звичайної мови.

Грецькі запозичення в німецькій військовій термінології почали з'являтися переважно у період античності: *Strategie* – стратегія, *Taktik* – тактика, *Artillerie* – артилерія, *Phalanx* – фаланга, *Katapult* – катапульта, *Hypothek* – іпотека (військове забезпечення).

Італійська мова, з її багатою історією військових інновацій, внесла вагомий внесок у розвиток військової лексики в Німеччині: *Brigade* – від італійського *brigata* («загін, група»). *Torpedo* – від італійського *torpedine* («торпеда»), *Granate* – від італійського *granata* («граната»), *Mörser* – від італійського *mortaio* («міномет»), *Pistole* – від італійського *pistola*, *Patrouille* – через французьке *patrouille* від італійського *patruglia* («патруль»), *Alarm* – від італійського *all'arme* («до зброї!»), *Soldat* – через французьке *soldat* від італійського *soldato* («солдат»).

Запозичення у військовому дискурсі можуть відбуватися різними способами. Одним із найпоширеніших є транслітерація, коли іноземне слово

адаптується до звукової системи мови-реципієнта. Наприклад, англійське *jeep* перетворилося на німецьке *Jeep* із тими ж фонетичними та орфографічними ознаками. Інший спосіб – це калькування, коли слово або фраза перекладаються буквально. Наприклад, англійський термін *aircraft carrier* був перекладений як *Flugzeugträger* у німецькій військовій мові. Калькування часто застосовується для створення нових термінів, які позначають нові військові технології чи тактики. Запозичення часто призводять до зміни значення слова, коли воно інтегрується в новий мовний контекст. Це може бути як звуження значення, коли слово починає позначати лише одну конкретну річ або дію, так і розширення значення, коли воно починає охоплювати більше явищ. Наприклад, слово *Blitz* (блискавка) у поєднанні зі словом *Krieg* (війна) дало нове значення – блискавична війна (швидка військова кампанія).

Отже, запозичення відіграють важливу роль у розвитку військової термінології, відображаючи історичні події, технічний прогрес і культурні контакти між націями. Військовий дискурс німецької мови зазнав значного впливу запозичень з латинської, французької, англійської, італійської та грецької мов. Ці процеси, такі як інтеграція нових термінів, транслітерація та калькування, сприяли формуванню більш точного опису нових видів зброї, військових стратегій і тактик. Запозичення збагатили військову лексику, надаючи можливість ефективної комунікації у військових реаліях та зміцнюючи термінологічну базу німецького військового дискурсу.

ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 2

Військовий дискурс є складною і динамічною системою, що постійно розвивається під впливом історичних подій, технічного прогресу та культурних взаємодій. Аналіз процесів, які формують військову лексику німецької мови, демонструє значну роль таких явищ, як термінологізація, метафоризація, полісемія, синонімія, антонімія та запозичення.

Процес термінологізації, який включає перетворення загальноживаних слів у спеціальні терміни, є ключовим елементом військової терміносистеми. На прикладі терміну «*Einsatz*» можна побачити, як загальноживане слово розширило свій зміст і стало одним з основних термінів у військовій лексиці.

Метафоризація є ще одним важливим механізмом формування військових термінів. Військові метафори не тільки структурують інформацію та відображають бойові дії, але й надають військовим поняттям емоційної насиченості та символічного змісту. Метафоричне використання лексики допомагає краще зрозуміти стратегічні, тактичні та психологічні аспекти війни.

Полісемія, синонімія та антонімія формують додаткові лексико-семантичні зв'язки, які збагачують військовий дискурс. Полісемія дозволяє одному терміну мати кілька значень залежно від контексту, що надає гнучкість у використанні лексичних одиниць. Синонімія допомагає зберігати дублети термінів, що сприяє міжнародній мобільності терміносистеми, тоді як антонімія відображає протилежні поняття та додає чіткості в описі військових дій і ситуацій.

Запозичення відіграють важливу роль у формуванні військової термінології, відображаючи вплив інших мов та культур на німецький військовий дискурс. Терміни з латинської, французької, англійської та інших мов збагачують лексичний запас німецької мови, забезпечуючи ефективну комунікацію в сучасних умовах.

Таким чином, німецька військова терміносистема є складною структурою, що відображає не лише технічні аспекти, але й культурні,

історичні та соціальні процеси. Подальше вивчення цих явищ допоможе глибше зрозуміти їх вплив на розвиток військової мови та її функціонування в різних контекстах.

РОЗДІЛ 3. СЛОВОТВОРЧІ ПРОЦЕСИ В МАСИВІ НІМЕЦЬКОМОВНИХ ТЕРМІНІВ ВІЙСЬКОВОГО ДИСКУРСУ

3.1 Словотвірні засоби номінації німецьких термінів військової галузі

Серед основних способів утворення нових термінів військової галузі можна виділити такі процеси, як морфологічний (афіксація та словоскладання), семантичний (зміна значення слів) та синтаксичний (лексикалізація словосполучень). Особливістю утворення нових термінів у будь-якій термінологічній системі є використання грецьких та латинських коренів. Ця тенденція є спільною для всіх науково-технічних термінологій і забезпечує певну уніфікованість та міжнародну зрозумілість фахової мови. У німецькій мові, зокрема, складні іменники, що часто використовуються для утворення термінів, називаються композитами та вирізняються специфічними семантично-структурними особливостями.

Одним із найпродуктивніших способів словотворення в німецькій військовій термінології є афіксація. Афікси поділяються на суфікси та префікси, кожен з яких виконує важливу роль у збагаченні лексики. Суфікси, на відміну від префіксів, змінюють граматичні характеристики слова, що дозволяє створювати нові лексичні одиниці з уточненим значенням. Префікси, навпаки, часто змінюють або уточнюють основне значення слова, додаючи йому певного відтінку чи функції. Проведений аналіз німецькомовної термінологічної лексики військової сфери дав змогу визначити такі способи творення:

Афіксація – передбачає утворення нових термінів через приєднання до кореневих елементів префіксів та суфіксів.

Наприклад: *Abwehr*, *Ab* + *wehr* (оборонний захист),

Beschleunigung, *Be* + *schleunig* + *ung* (прискорення),

Zielvorrichtung, *Ziel* + *vor* + *richt* + *ung* (прицільний пристрій),

Aufklärung, *Auf* + *klär* + *ung* (розвідка),

Absicherung, *Ab* + *sicher* + *ung* (страхування або забезпечення),

Vorratslager, *Vor* + *rats* + *lager* (склад запасів),

Entladung, *Ent* + *lad* + *ung* (розвантаження),
Durchsuchung, *Durch* + *such* + *ung* (обшук),
Erfassung, *Er* + *fass* + *ung* (виявлення),
Beladung, *Be* + *lad* + *ung* (завантаження),
Versorgung, *Ver* + *sorg* + *ung* (постачання),
Vermessung, *Ver* + *mess* + *ung* (вимірювання),
Verteidigung, *Ver* + *teidig* + *ung* (оборона),
Zündung, *Zünd* + *ung* (підпал або запалення),
Absperrung, *Ab* + *sperr* + *ung* (блокування).

Префікс *ab-*: *ab-* *Abwehr* – оборона, *Abblasgerät* – димовий прилад, *Abbrandfestigkeit* – стійкість до обгорання, *Abwehr* – оборона, *Abteilungschef* – начальник відділу.

Префікс *auf-*: *Aufklärungsflug* – розвідувальний політ, *Aufmarsch* – висування військ, *Aufstellung* – формування, *Aufrüstung* – нарощування озброєння.

Префікс *aus-*: *Ausmusterung* – відбір, *Ausrüstung* – оснащення, *Ausgangssperre* – комендантська година.

Префікс *an-*: *Angriff* – наступ, *Anordnung* – наказ, *Anmeldung* – реєстрація, *Annäherung* – зближення, *Anmarsch* – підхід.

Префікс *bei-*: *Beiboot* – супровідне судно, *Beistand* – підтримка, *Beilegung* – урегулювання, *Beitrag* – внесок.

ein-: *Einsatz* – операція, *Einmarsch* – вторгнення, *Einrichtung* – установка, *Einführung* – введення, *Einweisung* – інструктаж.

Префікс *mit-*: *Mitteilung* – повідомлення, *Mitwirkung* – співпраця.

Префікс *nach-*: *Nachflugbesprechung* – розбір польоту, *Nachfolgemodell* – наступна модель техніки, *Nachkriegsbau* – зразок техніки післявоєнного періоду, *Nachfolgevaffe* – наступна модифікація зброї.

Префікс *vor-*: *Vorausabteilung* – передовий загін, *Vorausbataillon* – передовий батальйон, *Vorausbestimmung* – прогнозування, *Vorstoß* – удар, атака, *Vorstellungspflicht* – обов'язок представлення начальнику.

Префікс zu-: *Zusammenstellung* – складання, формування, *Zugriff* – доступ (до інформації), *Zusatz* – додаток, додатковий елемент, *Zugehörigkeit* – приналежність, *Zusicherung* – забезпечення, гарантія.

Префікс fort-: *Fortbewegung* – пересування, *Fortentwicklung* – подальший розвиток, *Fortgeschrittenenausbildung* – підвищена підготовка, *Fortbewegungsmittel* – транспортний засіб, *Fortbildung* – підвищення кваліфікації.

Префікс her-: *Herausgabe* – видача, *Heranziehung* – залучення, *Heranrücken* – наближення, *Herausforderung* – виклик.

Префікс hin-: *Hinrichtung* – виконання вироку, *Hindernis* – перешкода, *Hinflug* – політ в один кінець.

Префікс los-: *Loslösung* – відокремлення, *Losmarsch* – початок маршу, *Losung* – гасло, пароль, *Losreißen* – відрив, *Loskoppelung* – відокремлення.

Префікс weg-: *Wegweisung* – вказівка шляху, *Wegräumen* – усунення, *Wegruf* – наказ до відступу.

Префікс wieder-: *Wiederherstellung* – відновлення, *Wiedereingliederung* – реінтеграція, *Wiederaufnahme* – поновлення, *Wiederaufbau* – відбудова.

Префікс be-: *Befehl* – наказ, *Bekämpfung* – боротьба, *Beschuss* – обстріл, *Bereitstellung* – забезпечення.

Префікс ge-: *Gefechtsstand* – командний пункт, *Gerätschaft* – обладнання, *Gefechtsbereitschaft* – бойова готовність, *Gefangenschaft* – полон.

Префікс er-: *Erfassung* – збір даних, *Erkundung* – розвідка.

Префікс ent-: *Entschlüsselung* – розшифровка, *Entwaffnung* – роззброєння, *Entladung* – розвантаження, *Entsendung* – відправлення.

Префікс emp-: *Empfang* – прийом, *Empfänger* – приймач.

Префікс miss-: *Missbrauch* – зловживання, *Misserfolg* – невдача, *Missverständnis* – непорозуміння, *Missweisung* – помилкова вказівка.

Префікс zer-: *Zerstörung* – знищення, *Zerfall* – розпад, *Zerlegung* – розбирання, *Zerreiβprobe* – випробування на міцність.

Префікс *ver-*: *Verteidigung* – оборона, *Verlust* – втрата, *Vermittlung* – посередництво, *Verstärkung* – посилення, *Vereinbarung* – угода.

Префікс *über-*: *Übertragung* – передача, *Übergang* – перехід, *Überprüfung* – перевірка.

über-: *Überfall* – напад, *Überwachung* – нагляд.

Un-: – вказує на заперечення або відсутність якості: *Unruhen* – заворушення, *Untersuchung* – розслідування, *ungeführte Bombe* – некерована бомба, *unbewaffneter Einsatz* – незбройне втручання, *unmilitärische Aktivitäten* – немілітарні дії.

Gegen- – означає протидію: *Gegenangriff* – контратака, *Gegenspionage* – контррозвідка, *Gegenmaßnahme* – контрзаходи, *gegenmobile Unterstützung* – контрмобільна підтримка.

Wieder- – префікс, що означає повторюваність дії: *Wiederbewaffnung* – повторне озброєння, *Wiederaufbau* – відбудова, *Wiederherstellung* – відновлення, *Wiederaufnahme* – повторне прийняття, *Wiederholung* – повторення.

Ent- – використовується у значенні зворотного процесу, відходу або усунення: *Entmilitarisierung* – демілітаризація, *Entwaffnung* – роззброєння, *Entfesselung* – звільнення від кайданів, *Entladung* – розвантаження, *Entschärfung* – знешкодження.

Inter-, *Intra-*, *Trans-* – зазвичай утворюють синонімічні значення і вказують на взаємодію в межах певної групи або поняття: *intrastaatliche Konflikte* – внутрішньодержавні конфлікти, *interstaatliche Konflikte* – міждержавні конфлікти, *internationale Allianzen* – міжнародні альянси, *Interferenz* – інтерференція, *Transmitter* – передавач.

Anti- – використовується для позначення протидії або спрямованості проти чогось: *Antipanzermunition* – протитанковий боєприпас, *Antiluftabwehr* – протиповітряна оборона, *Antiraketenabwehr* – протиракетна оборона.

Gegen- – префікс, що вказує на спрямованість дії проти чогось: *Gegenangriff* – контратака, *Gegenüberwachung* – контрпостереження. *Gegenoffensive* – контрнаступ.

Selbst- – означає автоматичний процес: *Selbstverteidigung* – самооборона, *Selbstzerstörung* – самознищення, *Selbstladegewehr* – самозарядна гвинтівка.

Fern- – вказує на віддаленість або дистанційне керування: *Fernlenkwaffe* – ракета з дистанційним управлінням, *Fernspäher* – далекий розвідник, *Fernkampfmittel* – засоби дистанційного бою.

Hoch- – позначає високий ступінь або рівень: *Hochgeschwindigkeitsrakete* – високошвидкісна ракета, *Hochpräzisionswaffe* – високоточна зброя *Hochsicherheitsbereich* – зона з високим рівнем безпеки.

Kampf- – використовується для позначення бойових дій або зброї: *Kampfflugzeug* – бойовий літак, *Kampfpanzer* – бойовий танк, *Kampfeinsatz* – бойова операція.

Panzer- – пов'язаний з бронетехнікою або захистом: *Panzerabwehr* – протитанкова оборона, *Panzerfahrzeug* – бронетранспортер, *Panzerschutz* – броньовий захист.

Über- – позначає надмірність або перевищення чогось: *Überwachungsflugzeug* – розвідувальний літак, *Überlebensausrüstung* – засоби виживання, *Übermacht* – переважна сила.

Unter- – означає підпорядкованість або нижчий рівень: *Unteroffizier* – унтер-офіцер, *Unterwassermunition* – підводний боєприпас, *Untergrundeinsatz* – підземна операція.

Multi- – позначає багато або численність: *Multifunktionsgerät* – багатофункціональний пристрій, *multinationaler Einsatz* – багатонаціональна операція, *Multizweckwaffe* – багатофункціональна зброя. Ці префікси активно використовуються в німецькій військовій термінології, допомагаючи створювати точні і лаконічні терміни, що відповідають потребам військової сфери.

Суфікси:

-er: *Angreifer* – нападник, *Verteidiger* – захисник, *Panzer* – танк;
-ung: *Verteidigung* – захист, *Beobachtung* – спостереження; *Verstärkung* – підкріплення, *Befestigung* – укріплення, *Verteidigung* – оборона, *Ausrüstung* – оснащення.

-heit / -keit: *Sicherheit* – безпека, *Kampfbereitschaft* – бойова готовність, *Manövrierfähigkeit* – маневреність, *Mortalität* – летальність.

-keit (*Sicherheit* – безпека, *Bereitschaft* – готовність);

-tion (*Mobilisation*, *Operation*);

-ment (*Regiment* – полк, *Dokument* – документ);

-ant (*Kommandant* – командир, *Kontrahent* – противник).

2. Словоскладання дозволяє утворення термінів шляхом поєднання основ двох або більше слів. Складовими слів можуть бути прості основи, *Schutzanzug* (*Schutz* + *Anzug* – захисний костюм), або похідні основи в парі з простими та похідними основами, як у термінах: *Gefechtsstand* (*Gefechts* + *stand* – командний пункт), *Raketensystem* (*Raketen* + *system* – ракетна система), *Panzerabwehrwaffe* (*Panzer* + *Abwehr* + *waffe* – протитанкова зброя), *Kampfflugzeug* (*Kampf* + *Flugzeug* – бойовий літак), *Nachschubtransport* (*Nachschub* + *Transport* – транспорт постачання), *Bodenaufklärung* (*Boden* + *Aufklärung* – наземна розвідка), *Zielidentifizierung* (*Ziel* + *Identifizierung* – ідентифікація цілі), *Schutzpanzerung* (*Schutz* + *Panzerung* – захисна броня). Наприклад, у німецькій військовій термінології представлені словами-композиціями, серед яких виділяються наступні конструкції:

іменник + іменник (N + N): *Kampfwagen* – бойова машина, *Feldlazarett* – польовий шпиталь, *Schlachtfeld* – поле бою, *Luftabwehr* – протиповітряна оборона, *Kernwaffe* – ядерна зброя, *Marschbefehl* – наказ на марш, *Sturmgewehr* – штурмова гвинтівка, *Panzerdivision* – танкова дивізія, *Kampfflugzeug* – винищувач, *Kriegsmarine* – військово-морські сили, *Luftwaffe* – військово-повітряні сили, *Feldwebel* – фельдфебель, *Schlachtfeld* – поле бою, *Kriegsführung* – ведення війни, *Sicherungstruppen* – охоронні війська, *Kampfpanzer* – бойовий танк, *Funkgerät* – радіостанція, *Infanteriegewehr* –

піхотна гвинтівка, *Minenräumer* – мінний тральщик, *Schützenpanzer* – броньований транспортер, *Zerstörerflottille* – флотилія есмінців, *Kriegsmaschinerie* – військова машина, *Wehrmachtbericht* – звіт військової команди, *Kommandobunker* – командний бункер;

прикметник + іменник (Adj + S): *die Schwerwaffe* – важка зброя;

числівник + прикметник (Z + Adj): *die Vierfachrakete* – чотиризарядна ракета;

скорочення + іменник (Abk.+N): *der UAV-Einsatz* – використання безпілотного літального апарата;

скорочення + числівник + іменник (Abk + Z + S): *die F16-Kampfflugzeug* – винищувач F16;

прийменник + іменник (Präp + S): *der Vorstoß* – наступ;

іменник + іменник + іменник (N + N+ N): *der Bombenkörperboden* – дно корпусу глибинної бомби, *der Landungstruppentransporter* – десантний військовий транспорт, *Mehrkanalfunksprechlinie* – багатоканальна радіотелефонна лінія, *Schwerpunktdivision* – основна дивізія.

іменник + іменник + іменник + іменник (N + N + N + N): *die Hubschrauberlandetruppe auf dem Hubschrauberträger* – десант на гелікоптероносці.

3. Синтаксичний спосіб утворення термінів є одним із найпродуктивніших способів творення в німецькій мові, зокрема в галузі оборонної промисловості. За даними мовознавців, які досліджують військову лексику, близько 80% усіх військових термінів є композитами (Зіборєва, 2023). Це пов'язано з тим, що для точного позначення складних об'єктів, явищ або процесів часто необхідно використання більше ніж одного слова. Багатокомпонентні терміни складаються з двох, трьох і більше елементів, що відображають різні аспекти чи характеристики об'єкта, який позначається. Наприклад, такі терміни, як: *akustisches Signal* (акустичний сигнал), *allgemeine Wehrpflicht* (загальний військовий обов'язок), *Angriff nach Bereitstellung* (атака після готовності), *bodengestütztes Fliegerabwehrsystem* (наземна система

протиповітряної оборони), *elektronische Kampfführung* (електронне ведення бойових дій), *höherer militärtechnischer Dienst* (вища військово-технічна служба), *klinische Akutversorgung* (клінічне невідкладне лікування).

4. Абревіація є продуктивним способом, який виник як реакція на утворення складних багатокомпонентних термінів. Це відображає тенденцію до економії мовних засобів та спрощення комунікації. У військовій термінології широко використовуються абрєвіатури, наприклад: *Heeresbekleidungsanstalt (HBA)* – інститут військового обмундирування, *Schule für allgemeine Gesundheits- und Krankenpflege (GKPS)* – школа загального медичного та сестринського догляду, *unkonventionelle Spreng- und Brandvorrichtung (USBV)* – неконвенційний вибуховий і запалювальний пристрій, *Waffen- und Munitionstechnik (WMT)* – техніка зброї та боєприпасів. Скорочення можуть бути поділені на графічні та лексичні. Графічні скорочення вживаються тільки у письмовій формі, а в усній мові використовуються повні форми цих термінів, наприклад: *ArtBtl* – *Artilleriebataillon* (артилерійський батальйон). До лексичних скорочень належать усічення, наприклад: *Sub – U-Boot* (підводний човен).

5. Семантичний спосіб утворення термінів також активно застосовується в німецькій військовій терміносистемі. Для цього способу характерне використання загальнонавчаної, загальнонаукової або загальнотехнічної лексики, що зазнає метафоричного перенесення значень. Прикладом можуть бути терміни: *das Zweibein* – двонога, використовується як підставка для зброї, *das Zündhütchen* – капсуль для підпалу, *überwinden (Sperr)* – подолати (перешкоду), *die Schwimmbrücke* – плавучий міст. Запозичення також є поширеним способом утворення термінів у німецькій військовій термінології. Багато термінів походять із інших мов, зокрема англійської або латинської. Наприклад: *der Generator* – генератор, *das Radar* – радар.

Таким чином, багатокомпонентні терміни, абрєвіації, метафоричне перенесення значень та запозичення є основними способами збагачення

німецької військової терміносистеми, що забезпечує її точність та ефективність у професійній комунікації.

Загалом, військова термінологія німецької мови розвивається завдяки різноманітним словотвірним процесам, що забезпечують точність і лаконічність комунікації, необхідної у військовій сфері. Проведений аналіз показав, що найпродуктивнішими способами творення німецьких військових термінів є морфологічний (афіксація і словоскладання), синтаксичний (багатокомпонентні конструкції) та аббревіація, яка сприяє економії мовних засобів. Семантичне перенесення також активно використовується для створення нових термінів. Це забезпечує точність, лаконічність та ефективність військової комунікації в німецькій мові.

3.2 Афіксальний спосіб творення військових термінів

Останнім часом особлива увага лінгвістів зосереджена на аналізі морфологічної структури слів і їх взаємозв'язку з процесами словотворення. Морфологічний аналіз спрямований на дослідження структури слова незалежно від його етимології, основна мета якого полягає у визначенні розподілу його морфемної структури та ієрархії значень. У той час як словотвірний аналіз фокусується на дослідженні структури похідного слова, включаючи його складові (похідну основу та словотвірні афікси). Отже, об'єктом аналізу є морфемна і словотвірна структура лексики, де морфемна структура визначається через взаємодію морфем, що складають слово, а словотвірна – через основи та афікси, які формують нові слова. Основною метою морфемного аналізу є виділення морфем і їхня класифікація за структурними та функціональними ознаками. Афіксація є одним із найпродуктивніших способів словотворення як у загальноживаній німецькій мові, так і в термінологічних системах різних галузей, зокрема військової. Цей спосіб полягає в приєднанні афіксів до основи слова. У німецькій мові афіксація реалізується через префіксацію та суфіксацію, що може як змінювати значення слова, так і залишати його незмінним, створюючи при цьому нову мовну одиницю. Афікси, приєднуючись до основи, змінюють або уточнюють її значення і можуть транспонувати слово в іншу граматичну категорію, не функціонуючи при цьому як самостійна одиниця. Аналіз військової термінології німецької мови показав, що до найпродуктивніших афіксів військової галузі належать такі префікси:

Ab- (абстрагування або дія, спрямована вниз або вбік): *Abdeckung* (укриття), *Abzug* (відступ), *Abwehr* (оборонна система).

An- (напрямок дії або початок процесу): *Angriff* (атака), *Anforderung* (запит), *Anschlag* (удар).

Auf- (рух угору, початок дії): *Aufmarsch* (марш), *Aufklärung* (розвідка), *Auftrag* (завдання).

Aus- (рух назовні, завершення дії): *Ausbildung* (підготовка), *Ausfall* (вибуття), *Ausweichen* (уникнення).

Be- (вказує на дію, що має об'єкт): *Belagerung* (облога), *Befehl* (наказ), *Bedeckung* (покриття).

Ein- (вказує на вхід, включення): *Einmarsch* (вторгнення), *Einsatz* (застосування), *Einheit* (підрозділ).

Ent- (вказує на видалення або звільнення): *Entwaffnung* (роззброєння), *Entladung* (розвантаження), *Entschärfung* (знешкодження).

Über- (над, через, надмірність): *Überfall* (напад), *Überwachung* (спостереження), *Überwindung* (подолання).

Um- (навколо, змінювання): *Umgruppierung* (перегрупування), *Umgehung* (обхід), *Umstellung* (перебудова).

Ver- (вказує на дію або зміну стану): *Verteidigung* (оборона), *Verlagerung* (переміщення), *Vernichtung* (знищення).

Суфікси в німецькій мові також відіграють важливу роль у словотворенні. Наприклад, суфікс *-er* є одним із найпродуктивніших у формуванні іменників, що позначають осіб за родом діяльності. Наприклад: *der Soldat* (солдат), *der Kommandeur* (командир), *der Pionier* (сапер), *der Schütze* (стрілець).

Суфікс *-ung* є одним із найпродуктивніших у творенні абстрактних іменників, що позначають процеси або дії. Наприклад: *die Tarnung* (маскування), *die Sprengung* (вибух), *die Befestigung* (укріплення), *die Versetzung* (переміщення). Таким чином, афіксація, як префіксальна, так і суфіксальна, є ключовим способом збагачення військової лексики в німецькій мові, що дозволяє точно й економічно формувати нові терміни. У військовій термінології цей суфікс зустрічається в таких лексемах: *abnützen* – *die Abnützung* (зношування), *abschrecken* – *die Abschreckung* (стримування), *anfordern* – *die Anforderung* (вимога), *annähern* – *die Annäherung* (наближення), *atmen* – *die Atmung* (дихання), *bedrohen* – *die Bedrohung* (загроза), *betanken* – *die Betankung* (заправка), *bevorraten* – *die Bevorratung* (запасання), *bluten* – *die*

Blutung (кровотеча). Також суфікс *-ung* використовується для утворення збиральних іменників, таких як: *die Regierung* (уряд), *die Kleidung* (одяг), *die Rüstung* (озброєння), *die Gruppierung* (групування), *die Abteilung* (відділ).

Суфікс *-heit* застосовується для утворення іменників жіночого роду, що зазвичай мають абстрактне значення. У військовій термінології ці іменники описують стан або властивість: *die Einheit* (підрозділ), *die Feuerüberlegenheit* (вогнева перевага), *die Informationssicherheit* (інформаційна безпека), *die Überlegenheit* (перевага).

Суфікс *-ment* часто зустрічається в запозичених термінах, переважно з французької мови: *das Regiment* (полк), *das Informationsmanagement* (інформаційний менеджмент), *das Konfliktmanagement* (менеджмент конфліктів), *das Versorgungsregiment* (постачальне полкове формування).

Запозичені слова з латинським суфіксом *-tion* утворюють іменники, що часто використовуються в загальнонауковій та технічній лексиці, а також у військовій термінології: *die Angriffsoperation* (операція наступу), *die atomare Kontamination* (радіоактивне забруднення), *die Exerziermunition* (тренувальні боеприпаси), *die Gefechtsstandorganisation* (організація командного пункту).

Проведений аналіз демонструє, що афіксація є одним із найбільш продуктивних способів словотворення у військовій термінології німецької мови. Префікси та суфікси дозволяють точно та економічно формувати нові терміни, необхідні для позначення складних військових понять. Префікси, такі як *ab-*, *an-*, *auf-*, *ver-*, та суфікси *-ung*, *-er*, *-heit* відіграють ключову роль у збагаченні лексики, а також сприяють утворенню термінів, що відображають різні процеси, стани та дії у військовій сф

3.3 Скорочення та абревіація як способи збагачення військового вокабуляру

Скорочення та абревіатури займають важливе місце у структурі всіх мов, і їх використання є особливо актуальним у військовій термінології. Основною причиною цього є прагнення до мовної економії. Ця потреба обумовлює тенденцію до скорочення словотворчих елементів, що особливо характерно для спеціалізованих галузей, таких як військова мова (Birkenmaier, 2002).

Лінгвісти наголошують, що розвиток технологій, науки, техніки та зростання інформаційного потоку стимулювали виникнення значної кількості абревіацій, які стали частиною комунікації у різних галузях, зокрема у військовій сфері. Цей процес пояснюється необхідністю стислого та чіткого висловлення, особливо під час обміну інформацією у швидких темпах сучасного військового життя.

Абревіатури виконують кілька важливих функцій у військовій комунікації. Вони спрощують довгі технічні терміни, організаційні назви та найменування підрозділів, дозволяючи ефективніше передавати значні обсяги інформації в стислому форматі. Військова термінологія часто потребує точності та лаконічності, тому абревіації та скорочення стають надзвичайно корисними засобами. У військовій мові Бундесверу наразі функціонує така кількість скорочень, що солдати не можуть повністю ними оперувати без допомоги відповідних глосаріїв (Slater, 2015, 174).

Історичні дослідження свідчать, що скорочення мають глибокі корені в історії мов, оскільки з розвитком писемності люди завжди прагнули до раціонального використання мовних засобів. Особливої ваги абревіації набули в середині ХХ ст. після Другої світової війни, коли виникла необхідність швидкого обміну інформацією у військовій комунікації. Подальший розвиток засобів масової інформації, міжнародних відносин та політики сприяв поширенню цього явища і в інших сферах.

Згідно з даними нашого дослідження, військова термінологія в німецькій мові представлена кількома основними типами аббревіацій, які можна поділити на кілька категорій:

Ініціальні скорочення – це аббревіатури, утворені з початкових літер або звуків слів. Вони є найпоширенішими у військовій комунікації: IGLA – Integrierte Gefechtsleitsystem Ausrüstung (Інтегрована система управління боєм), PzGrenBtl – Panzergrenadierbataillon (батальйон панцергренадерів), LwKdo – Luftwaffenkommando (командування ВПС), Flak – Flugabwehrkanone (зенітна гармата), HQ – Hauptquartier (штаб-квартира).

Комбіновані аббревіатури – це скорочення, утворені поєднанням частини одного або кількох слів із цілим словом. Такі аббревіатури поширені в складних військових термінах: ABC-Schutz – atomar, biologisch, chemisch Schutz (захист від атомної, біологічної та хімічної зброї), NATO-Übung – військові навчання НАТО, BStelle – Beobachtungsstelle (пост спостереження).

Змішані аббревіатури – це аббревіатури, утворені поєднанням цифр, букв та частин слів. Вони є типовими для військової термінології: F16 – винишувач F-16, P8 – Pistole 8 (пістолет P8), Leopard 2A7+ – танк Leopard 2A7+, 3D-Radar – тривимірний радар.

Графічні аббревіатури використовуються лише у письмовій формі, але можуть бути розшифровані під час усної комунікації. Військові документи часто містять такі скорочення для позначення підрозділів і техніки: Zg – Zug (взвод), Kp – Kompanie (рота), Btl – Bataillon (батальйон), Br – Brigade (бригада).

З розвитком інформаційних технологій і збільшенням обсягу військових операцій, аббревіації стають все більш поширеними. Однак використання аббревіацій може інколи призводити до непорозумінь або технічних помилок, особливо при недостатньому розумінні контексту. Тому, під час перекладу військових документів або комунікації між різними мовними системами, важливо мати на увазі можливі розбіжності в інтерпретації скорочень. Висновуючи, можна сказати, що аббревіації та скорочення є невід'ємною

частиною сучасної військової термінології. Вони значно полегшують обмін інформацією, скорочують час на передавання довгих найменувань та надають лаконічні форми складним термінам.

Отже, аббревіації та скорочення є важливою складовою військової термінології, що сприяє мовній економії та ефективній комунікації в умовах швидкого обміну інформацією. Військова термінологія німецької мови представлена різними типами аббревіацій, серед яких ініціальні, комбіновані та змішані скорочення. Вони спрощують довгі технічні терміни та назви, полегшуючи передачу складної інформації. Однак використання аббревіацій може призводити до непорозумінь, що потребує точного розуміння контексту і відповідних глосаріїв для коректної інтерпретації.

3.4 Імперативні форми

Важливе місце в лексиконі військових займають накази, які є основним засобом комунікації в армії. Військові накази за своєю граматичною формою виражаються імперативом, тобто наказовим способом дієслова. Імператив є універсальною мовною формою, оскільки він широко застосовується в багатьох мовах для вираження спонукальних дій, таких як розпорядження, вимоги чи прохання. Цей аспект спонуки є основною функцією імперативного способу. Імператив – це категоріальне утворення, комунікативно зорієнтоване на ретрансляцію волевиявлення адресанта до адресата. Ця мовна форма має відповідні граматичні, семантичні та синтаксичні ознаки, які відображають ірреальну модальність дії, що може потенційно стати дійсністю. Особливістю імперативних конструкцій є їх апеляційний характер, що дозволяє використовувати їх для прямих закликів та команд. Команди зазвичай виражаються через імперативну форму дієслова. Імператив у німецькій та українській мовах подібний у своїх основних функціях, проте відрізняється способом утворення форм, що може викликати певні труднощі під час перекладу. У наказовій формі дієслова змінюються за числами й особами: в однині вони мають форму другої особи, а в множині – форми першої та другої особи. Наприклад, наказові команди у німецькій армії можуть містити різні компоненти, такі як суб'єкт-адресат, суб'єкт волевиявлення, суб'єкт-виконавець і потенційна дія. У військовій комунікації основний акцент робиться на чіткості та лаконічності наказів. Це сприяє швидкому виконанню поставлених завдань та зменшує ймовірність помилок під час виконання наказів. Граматична форма наказу, як правило, виражається через дієслово у наказовому способі, що супроводжується знаком оклику для вираження категоричності.

До ключових прикладів військових команд в німецькій мові належать наступні: *Los!* – Рушай! Ця команда використовується для надання наказу про початок руху чи дії. *Halt!* – Стій! Військова команда, яка використовується для наказу припинити рух. *Feuer!* – Вогонь! Цей наказ дається при стрільбі для

початку вогневої дії. *Zurück!* – Назад! Наказ про відступ або зміну позиції. *Vorwärts!* – Вперед! Використовується для надання наказу про просування вперед.

Імперативні форми таких команд, як *Los!* або *Halt!*, є основними у військовій структурі і відображають прямий характер комунікації між командирами та підлеглими.

Військові накази відзначаються особливою точністю та лаконічністю, яка необхідна для ефективного виконання дій у стресових або бойових умовах. Ця специфіка виражається у простих синтаксичних структурах, де зазвичай використовуються лише одна або дві лексеми, як у прикладі: *Angreifen!* (Атакувати!). Така структура забезпечує чіткість і швидкість комунікації, зводячи до мінімуму можливість помилок чи непорозумінь. Більшість військових наказів у німецькій мові утворюються на основі початкової форми дієслова без додаткових елементів. Наприклад, команда *Absitzen!* перекладається як Висадка! Вона використовується для наказу підрозділу покинути транспортний засіб. Інша поширена команда *Antreten!* (Встати у стрій!) стосується вишикування військових у певному порядку.

Контекст наказу у військовій комунікації відіграє ключову роль у визначенні категоричності чи некатегоричності наказу. Наприклад, команда *Bereitmachen!* (Готуватись!) може варіюватись у своїй категоричності залежно від ситуації. У більш напружених або бойових умовах вона буде сприйматися як категоричний наказ, що вимагає негайної дії, тоді як у менш критичних умовах її виконання може бути більш гнучким.

У військовій сфері контекст має особливе значення, оскільки точність і чіткість наказів можуть бути вирішальними для успіху операції. Неправильне або невчасне виконання наказу через непорозуміння може призвести до серйозних наслідків. Наприклад, команда *Deckung!* (Прикриття!) може бути видана під час бойових дій наказом укритись від ворожого вогню.

Отже, військові накази у німецькій мові мають специфічну граматичну структуру, яка робить їх ефективними у військовому середовищі. Імперативні

форми дозволяють швидко і точно передавати необхідну інформацію, забезпечуючи належну взаємодію між військовими в різних ситуаціях.

Граматична структура військових команд у німецькій мові має свої особливості, що відрізняються від загальноповсякденної мовної системи.

Auf der Stelle abtreten! – Вийти зі строю! Ця команда складається з дієслова в інфінітиві та обставини, що визначає негайність дії. Використовується для наказу вийти з ладу або припинити участь у строю.

Anschnallen! – Пристебнутися! Хоча початкове значення цього дієслова пов'язане з безпекою (пристебнути ремені безпеки), у військовому контексті це часто означає приготуватися або зосередитися.

Feuer frei! – Вогонь! Стройова команда, яка не містить дієслова, але має зрозуміле значення: команда на відкриття вогню. Утворена з іменника та прийменника, що разом створюють імперативний зміст.

Feuer einstellen! – Припинити вогонь! Це протилежна команда до *Feuer frei!* і використовується для припинення вогню. Складається з іменника та дієслова в інфінітиві.

Habt Acht! – Струнко! Команда, що походить від фрази *Habachtstellung* (уважна стійка), яка використовується як військовий термін для позначення максимальної дисципліни та уваги. Це класичний приклад використання другої особи множини в німецьких військових командах.

Halt! – Стій! Коротка команда для зупинки руху. Утворена відповідно до граматичних правил творення імперативу другої особи множини. Використовується в контекстах, коли потрібно швидко припинити будь-які дії.

Herstellt! – Відставити! Та *Ruht!* – Вільно! Це приклади інших коротких наказових форм, що використовуються для розслаблення строю або припинення уваги. Структурні особливості військових команд Військові накази часто утворюються за допомогою простих синтаксичних конструкцій, однак важливу роль відіграють лексичні особливості та специфіка військової лексики.

Наприклад, команда *Im Schritt, Marsch!* (Кроком руш!) складається з прийменника та іменника і є типовим прикладом використання спеціальної лексики у військовій мові. Це дозволяє військовим ефективно реагувати на накази без зайвих пояснень. Цікаво, що подібні фрази можуть використовуватись і в цивільних контекстах, як, наприклад, на фестивалях або парадах, що свідчить про перенесення військової термінології в побут.

Новий військовий термін *Gefechtsbereit!* – Бойова готовність! Це сучасний термін, що використовується для позначення готовності до негайних бойових дій.

Absitzen! – Висадка з транспортного засобу! Команда, що вимагає від військових покинути транспорт.

Vorrücken! – Просунутися вперед! Наказ для зміни позицій та просування вперед.

Deckung! – Укриття! Використовується для того, щоб дати команду зайняти захищені позиції від ворога. Перенесення військових термінів у цивільний контекст Деякі військові терміни, такі як *Habt Acht!*, знайшли своє місце і в цивільних сферах життя. Наприклад, фраза *nach dem Anschlag waren die Sicherheitskräfte in Habtachtstellung* перекладається як «Після нападу силовики перебували в стані бойової готовності», демонструючи метафоричне використання військової лексики у щоденному мовленні.

Отже, військові накази у німецькій мові відіграють ключову роль у військовій комунікації та базуються на імперативних формах дієслів, що забезпечує чіткість та оперативність виконання. Особливістю військових наказів є лаконічність, простота структури та категоричність, що допомагає швидко реагувати на критичні ситуації. Структура наказів зазвичай включає одну або дві лексеми, що робить команди зрозумілими навіть в умовах стресу чи бойових дій. Окрім того, багато військових термінів та команд переносяться в цивільні контексти, збагачуючи повсякденну мову.

ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 3

Аналіз німецької військової термінології вказує на її багатогранність та гнучкість, що досягається завдяки використанню різних мовних засобів. Одним із найпродуктивніших методів є морфологічний спосіб, зокрема афіксація та словоскладання, які дозволяють утворювати нові терміни шляхом додавання префіксів і суфіксів до основних лексем, що забезпечує лаконічність та точність. Префікси *ab-*, *an-*, *auf-* і суфікси типу *-ung*, *-er*, *-heit* дозволяють створювати терміни, що точно відображають різні процеси, дії та стани у військовій сфері. Синтаксичний спосіб творення термінів, зокрема за допомогою багатокомпонентних конструкцій, є ще однією характерною рисою німецької військової мови. Це дозволяє чітко позначати складні об'єкти чи процеси, забезпечуючи ефективність комунікації в умовах бойових дій. Крім того, семантичний спосіб з використанням метафоричного перенесення значень сприяє збагаченню термінології, надаючи нові сенси вже існуючим словам. Окрему роль у військовій комунікації відіграють скорочення та аббревіації, які забезпечують економію мовних ресурсів та дозволяють значно прискорити обмін інформацією під час військових операцій. Важливість скорочень у німецькій армії підкреслюється їх широким використанням у технічній документації та оперативних командах, що мінімізує ризик помилок у критичних ситуаціях. Таким чином, військова термінологія німецької мови розвивається завдяки комплексному використанню морфологічних, семантичних та синтаксичних способів словотворення. Це не лише забезпечує точність і лаконічність комунікації, а й робить термінологію ефективним інструментом для вираження складних військових концепцій.

РОЗДІЛ 4. ПЕРЕКЛАДАЦЬКИЙ АНАЛІЗ НІМЕЦЬКОЇ ВІЙСЬКОВОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ

4.1 Перекладацькі трансформації у військовій термінології: теорія та практика лексико-семантичних замінів

Сучасні тенденції в перекладознавстві підкреслюють необхідність більш детального вивчення лексико-семантичних перетворень. Попри значний обсяг досліджень у цій сфері, як роботи Дж. Катфорда, Т. Р.Кияка, І. В. Корунця та інших, необхідність подальших досліджень залишається актуальною. Зокрема, одними з перших, хто звернув увагу на питання лексико-семантичних замінів, були франко-канадські дослідники Ж. -П. Віне (Jean-Paul Vinay) та Ж. Дарбельне (Jean Darbelnet), англійський мовознавець П. Н'юмарк (Peter Newmark), а також українські вчені, зокрема В. Карабан, Т. Кияк і О. Чередниченко.

Під час перекладу з однієї мови на іншу неминучим є внесення певних змін, оскільки кожна мова має свої лінгвістичні та екстралінгвістичні особливості. Основним завданням перекладача в такому випадку є ефективне використання різноманітних перекладацьких трансформацій, щоб якомога точніше передати основне повідомлення, закладене в тексті оригіналу. Зазначимо, що у військових текстах також застосовуються перекладацькі трансформації з загальної теорії перекладу, оскільки запропоновані науковцями методи не залежать від жанру або стилю мовлення. Перекладач повинен самостійно обирати відповідні перекладацькі трансформації, враховуючи особливості оригінального тексту.

Самим простим варіантом є словниковий переклад – це переклад, який виконується лише з опорою на словники, коли перекладач з тих чи інших причин позбавлений можливості використовувати довідники, монографії, статті, документи та консультації з фахівцями. Наприклад: Heeresgruppe – група армій; Landstreitkräfte – сухопутні війська; Unterseeboot – підводний човен; Zerstörer – есмінець; Flugabwehrkanone – зенітна гармата; Schützenpanzer (m) – бойова машина піхоти; Hauptmann (m) – капітан; Oberst

(m) – полковник. Якщо словник не надає точного еквівалента термінологічної одиниці або коли варіантні відповідники певного терміна відсутні, використовуються різні прийоми перекладацьких трансформацій. Вони поділяються на лексичні та граматичні. Виділяють також лексико-граматичні та лексико-семантичні трансформації. До лексичних трансформацій належать такі методи, як транскрипція, транслітерація та калька.

Перекладацькі прийоми, такі як транслітерація та транскрипція, використовуються для передачі графічної форми або звучання іншомовної лексеми засобами мови перекладу. На сучасному етапі розвитку перекладацької практики переважає транскрипція з елементами транслітерації, що обумовлено значними відмінностями між графічними та фонетичними системами мов.

Транскрипція (від лат. *transcriptio* – переписування) – спосіб однозначної фіксації на письмі звукових характеристик мовних одиниць. Сучасна перекладацька практика виробила метод практичної транскрипції, який полягає у передачі фонетичної форми лексичної одиниці. Наприклад: *der Tanker* – літак-заправник; *das Gyroskop* – гіроскоп; *General* – генерал; *der Ballast* – баласт; *Feldwebel* – фельдфебель.

Транскрипція іншомовного слова обумовлена прагненням передати, наскільки це можливо, його звукову форму, а транслітерація – письмову, тому що передається графічна форма слова. Наприклад: *Hauptmann* (m) – гауптманн; *Oberleutnant* – оберлейтенант.

Такий підхід робить передачу форми іншомовної лексеми завжди умовною та приблизною. Поєднання обох прийомів у межах одного слова називається змішаним транскодуванням. Транслітерацію як перекладацький прийом можна спостерігати в ряді військових термінів, зокрема: *Feldwebel* – Фельдфебель. Водночас транскрипція застосовується для передачі звучання, як це демонструють такі терміни, як *Blitzkrieg* – бліцкриг.

Транслітерація активно використовується для відтворення власних назв і найменувань військової техніки, наприклад: *Leopard* – Леопард.

Транскрибування, зокрема, дозволяє передавати фонетичні особливості лексем, наприклад: Panzer – панцер, Führer – фюрер, Wehrmacht – вермахт.

Варто зазначити, що під час застосування транскрипції часто відбувається інтеграція елементів транслітерації, що проявляється у таких явищах, як передача подвоєних приголосних або редукованих голосних. Однак у ряді випадків транскодування є недоцільним, якщо в мові перекладу існує точний лексичний еквівалент. Наприклад, терміни *Einheit* – військове угруповання або *Kompanie* – рота мають усталені відповідники, що робить введення нових термінів-дублетів недоцільним.

Калька (від франц. *calque* – копія) – це утворення нового слова або нового значення слова шляхом буквального перекладу відповідної іншомовної мовної одиниці. Калькування використовується для буквального перекладу елементів термінів. При цьому методі складові частини слова в мові-джерелі замінюються їхніми еквівалентами в мові перекладу. Цей прийом часто використовується для нових термінів, що не мають чітких відповідників. Наприклад: *das Feldlazarett* – польовий шпиталь, *der Flugzeugträger* – авіаносець, *das Kampfflugzeug* – бойовий літак, *der Kampfschwimmer* – бойовий плавець, *die Kernwaffe* – ядерна зброя, *die Luftabwehrrakete* – зенітна ракета, *die Luftraumüberwachung* – повітряний простірний контроль, *das Nachtsichtgerät* – прилад нічного бачення, *die Panzerabwehrkanone* – протитанкова гармата, *die Panzerdivision* – танкова дивізія, *der Schützenpanzer* – бойова машина піхоти, *die Selbstverteidigung* – самооборона, *taktische ballistische Rakete* – тактична балістична ракета.

При цьому під час калькування може змінюватися порядок елементів у складних термінах, як у таких випадках: *Aufklärungsflugzeug* – літак спостереження, *Nachtsichtgerät* – прилад нічного бачення, *Boden-Boden-Rakete* – ракета «поверхня – поверхня». У військовій технічній літературі калькування часто зустрічається в назвах озброєння. Наприклад, переклад німецьких систем озброєння може включати такі приклади: *die*

Panzerabwehrrakete – протитанкова ракета, *die Flugabwehrrakete* – зенітна ракета. Приклади калькування можна знайти у військових звітах:

Auch der tragbare Flugabwehrraketekomplex Stinger spielte eine wichtige Rolle (war.ukraine.ua)

Важливо зазначити, що калькування вже усталених термінів, таких як *Flugabwehrkanone* (зенітна гармата) або *Luftabwehrrakete* (зенітна ракета), є прийнятним у перекладацькій практиці, але його слід застосовувати обережно при створенні нових термінів. Метод калькування можливий лише тоді, коли він не порушує норм вживання і співіснування слів у мові перекладу. Більшість фахівців у галузі перекладу рекомендують уникати буквального перекладу, оскільки такий підхід часто не передає повного змісту лексеми і може призвести до неправильних інтерпретацій.

Антонімічний переклад – це прийом, що полягає в заміні стверджувальної форми в оригіналі на заперечну форму в перекладі, або навпаки. Наприклад, замість *nicht ungefährlich* (небезпечний) може бути використано слово «ризикований». У процесі антонімічного перекладу одиниця мови оригіналу може бути замінена не тільки заперечною формою, але й іншими словами або словосполученнями, що виражають протилежний зміст. Застосування цієї трансформації часто обумовлено асиметрією лексико-семантичних систем різних мов. Антонімічний переклад часто виявляється найефективнішим способом передачі смислових та стилістичних відтінків багатьох виразів. Наприклад: *Es ist nicht sofort bekannt, ob es Opfer gab* – На цей момент кількість жертв уточнюється. У військовій термінології антонімічний переклад часто використовується для термінів із префіксом *non-*, які можливо перекласти антонімічним методом, наприклад: *Nichtkombattanten-Evakuierungsoperationen* – операції з евакуації цивільного населення, *Nichtgelenkte Bombe* – бомба вільного падіння, *Unteroffizierkorps* – сержантський та старшинський склад. Запропоновані приклади ілюструють контекстуальну природу цього прийому та підкреслюють його гнучкість у передачі відтінків оригінального змісту.

Описовий переклад (експлікація) – це заміна слова оригіналу на словосполучення або навіть речення, що деталізує його значення. Цей метод використовується, коли у мові перекладу немає прямого еквіваленту терміну. При цьому замість перекладу пропонується його опис: *Der Panzerabwehrhubschrauber* – вертоліт для боротьби з бронетехнікою; *Die Flugabwehrrakete* – ракета для протиповітряної оборони. Наприклад, *Blitzkrieg* може бути передано як блискавична війна або швидкоплинна війна. Описовий переклад дозволяє детально передати значення складних термінів, наприклад: *Konventioneller Krieg* – воєнні дії із застосуванням звичайних озброєнь; *Logistikpaket* – комплекс заходів із тилового забезпечення; *Dienstgradabzeichen* – знаки розрізнення військових звань. Експлікація є доцільною при перекладі нових термінів, значення яких ще не є загальновідомими. Однак важливо враховувати, що термін, перекладений описовим способом, може втратити свої характерні ознаки, такі як чіткість, стислість та однозначність. Наприклад, термін *Detektorkühler (DDC)* може бути експлікований як охолоджувач детектора, поміщений у посудину Дьюара. Проте, для зручності та уникнення перенасичення тексту, після першого вживання експлікації варто використовувати скорочену форму терміну, наприклад: *Kühler DDC* або *Detektorkühler*.

Компенсація при перекладі полягає в заміні елемента мови оригіналу, що не має еквіваленту в мові перекладу, іншим засобом, який передає подібну інформацію. Компенсація часто застосовується в художніх текстах для збереження авторського стилю та ідей оригіналу, проте у військових текстах цей метод використовується рідше через вимоги до нейтральності, стислості та однозначності термінів.

Компенсація може бути доречною у випадках, коли точний термін не має великого значення для загального змісту тексту, як у художній літературі. Компенсація дозволяє зберегти стиль оригіналу та забезпечити комунікативну рівнозначність між текстом оригіналу та перекладу.

Лексико-семантичні заміни, такі як **конкретизація, генералізація та модуляція**, є важливими прийомами у військовому перекладі. Конкретизація полягає у заміні лексеми або словосполучення із загальним, широким значенням на більш вузьке. Наприклад, термін *Einsätze* у німецькій військовій термінології може мати кілька варіантів перекладу: *militärische Einsätze, Operationen*, але у словосполученні він потребує конкретизації, наприклад: *Einsatzleiter – Offizier der Einsatzleitung*. Термін *Verteidigung* може бути перекладений як *Schutz*, але в словосполученні *Küstenverteidigung* конкретизується як *Küstenbefestigung*. Наприклад, *der Soldat* – це не тільки солдат, але й рядовий у військовій системі.

У конкретних контекстах більш коректним буде використання слова рядовий: *Der Soldat wurde befördert* – Рядового підвищили. У технічних статтях на військову тематику конкретизацію можна знайти у термінах, таких як *Flugabwehrkanone* (замість *Kanone*), *Panzerabwehrlenkwaffe* (замість *Waffe*) oder *Aufklärungspanzer* (замість *Panzer*) finden.

Зворотним процесом конкретизації є генералізація, коли лексема з вузьким значенням замінюється на більш загальну. Наприклад, *die Aufklärungseinheit* можна перекласти як розвідувальний підрозділ, що включає ширший спектр функцій, ніж просто розвідувальна група: *Die Aufklärungseinheit führte eine Operation durch* – розвідувальний підрозділ виконував операцію.

Генералізація використовується тоді, коли в перекладі необхідно передати одиницю конкретного значення ширшим поняттям у мові перекладу. Наприклад, *Schützenpanzer* (бойова машина піхоти) можна перекласти як броньована машина, що є більш загальним поняттям.

Терміни *Flugabwehrkanone* та *Luftabwehrkanone* можуть бути перекладені як *Geschütz*. Цей прийом використовується рідше, ніж конкретизація, але знаходить своє застосування у скороченнях або заголовках, коли контекст уже зрозумілий, наприклад, термін *Bayraktar TB2 Drohne ist ein türkisches operativ-taktisches unbemanntes Luftfahrzeug mittlerer Flughöhe mit*

langer Flugdauer, das ferngesteuert oder autonom fliegen kann. (war.ukraine.ua) може бути спрощений до *Drohne*.

Модуляція, або смисловий розвиток, полягає у заміні вихідної одиниці на логічний еквівалент у мові перекладу. Наприклад, *Feldlazarett* може бути перекладено як польовий шпиталь замість буквального польовий лазарет, що краще передає сучасний контекст. Польовий шпиталь, на відміну від лазарету, має більш розширені можливості для лікування і стабілізації поранених або хворих. *Die Einsatzbereitschaft* – може перекладатися як готовність до виконання завдань, оскільки слово *Einsatz* означає використання або місія. У військових текстах модуляція застосовується для адаптації змісту під контекст, наприклад: «*Die Luftwaffe hat den Auftrag, den Luftraum zu sichern und feindliche Flugzeuge abzufangen*». Переклад з модуляцією: «*Військово-повітряні сили відповідальні за охорону повітряного простору та перехоплення ворожих літаків*». У цьому випадку модуляція полягає в тому, що німецьке слово «*den Auftrag*» перекладено не як «завдання», а адаптовано до контексту української мови як «відповідальні».

Добре відомо, що німецька та українська мови належать до різних гілок індоєвропейської мовної сім'ї та мають різну структуру: німецька мова є переважно аналітичною, в якій граматичні відношення в реченні виражаються за допомогою вільних граматичних морфем, тоді як українська є синтетичною, де ці відношення передаються через флексії – зв'язані граматичні морфемі. Для перекладача важливо вміти аналізувати граматичну будову іншомовних речень і правильно трансформувати її відповідно до правил мови перекладу та жанрових особливостей. Саме тому серед перекладацьких трансформацій, граматичні трансформації відіграють важливу роль. Вони застосовуються на рівні речення та в перекладі термінів, зазвичай, поєднуються з іншими прийомами. Проте граматичні трансформації залишаються суттєвою частиною будь-якого перекладу, зокрема військового. Також важливо зазначити, що межі між типами трансформацій умовні, оскільки передача граматичних конструкцій залежить від лексичного контексту.

До граматичних трансформацій належать **синтаксичне калькування, розбивка речень, об'єднання речень і граматичні заміни, які включають зміни форми слова, частини мови або членів речення**. Розглянемо ці прийоми детальніше. Синтаксичне калькування – це трансформація, яка полягає у перенесенні синтаксичної структури оригіналу в перекладену мову. При перекладі з німецької на українську певні структурні компоненти, такі як артиклі, зв'язкові дієслова або службові частини мови, можуть бути опущені. Приклад: «*Dennoch würde ein Rückzug das Leben von Zivilisten und Soldaten schützen*». – «Однак відступ міг би захистити життя цивільних і солдатів». У цьому реченні калькування призвело до буквального перекладу термінів: *Zivilisten* – цивільні, *Soldaten* – солдати. Військова термінологія української мови має точніші відповідники, як-от цивільне населення і військовослужбовці. Слід також звертати увагу на «фальшивих друзів перекладача» – терміни, що можуть бути неправильно зрозумілими, як-от *Schulterwaffe* (переносний зенітно-ракетний комплекс), *Bote* (посильний), *Gruß* (військове вітання), *Fitness* (фізична підготовка). Неправильне тлумачення таких термінів може призвести до викривлення змісту оригіналу. Тому для уникнення буквального перекладу фахівець повинен добре володіти військовою термінологією обох мов і вміти поєднувати різні перекладацькі трансформації, що відповідає загальним вимогам до професійної компетенції перекладача.

Членування речень – це трансформація, що розділяє синтаксичну структуру одного речення оригіналу на дві або більше предикативні структури в мові перекладу. Наприклад, складнопідрядне речення може бути розділене на кілька простих. Цей прийом частіше використовується при перекладі з німецької на українську через складну структуру німецьких речень.

Приклад:

Оригінал німецькою: „*Die Raketenabwehranlage besteht aus mehreren Systemen, die koordiniert arbeiten*».

Членування: *Die Raketenabwehranlage besteht aus mehreren Systemen. Sie arbeiten koordiniert*».

Переклад українською:

Комплекс протиракетної оборони складається з кількох систем. Вони працюють у координації одна з одною. Тут одне складне речення оригіналу було розділено на два прості речення.

Оригінал німецькою: *Die Panzerdivision griff das feindliche Lager an und zerstörte es vollständig, während die Artillerie weiterhin das Gebiet beschoss, um den Rückzug der Feinde zu verhindern.*

Членування: *Die Panzerdivision griff das feindliche Lager an. Sie zerstörte es vollständig. Die Artillerie beschoss weiterhin das Gebiet. Dies verhinderte den Rückzug der Feinde.*

Переклад українською: Танкова дивізія атакувала ворожий табір. Вона повністю його знищила. Артилерія продовжувала обстрілювати місцевість. Це перешкодило відступу ворогів.

Об'єднання речень – це трансформація, що поєднує кілька простих речень оригіналу в одне складне речення в мові перекладу. Це може бути виправдано в тих випадках, коли кілька простих речень розвивають одну основну думку або коли їх об'єднання допомагає уточнити зміст.

Приклад: *Das System erfasst das Ziel. Es berechnet die Flugbahn* – Система фіксує ціль і розраховує траєкторію польоту. Об'єднання речень допомагає уникнути зайвого дублювання й підвищує читабельність тексту.

Граматичні заміни – це трансформація, за якої граматичні одиниці мови оригіналу замінюються еквівалентними граматичними одиницями мови перекладу, які можуть мати інше значення. Наприклад, заміна дієслова іменником або навпаки. Приклад: *Der Startbehälter schützt die Rakete vor Umwelteinflüssen.* – Пускова установка захищає ракету від впливу навколишнього середовища. Тут відбулася заміна дієслова на іменник, що краще відповідає українській військовій термінології.

Граматичні та лексико-граматичні трансформації за своєю природою взаємопов'язані, тому часто використовуються одночасно. Це дозволяє досягти адекватного перекладу, зберігаючи точність передавання змісту та стилю оригінального тексту.

Розглядаючи граматичні та лексико-граматичні трансформації, можна зробити висновок, що для перекладу військових термінів найбільш ефективними є описовий та антонімічний переклад. Ці прийоми дозволяють точно передати значення специфічних термінів, які не завжди мають прямі відповідники в іншій мові. Інші ж трансформації, такі як членування або об'єднання речень, синтаксичне калькування, а також різні граматичні заміни, ефективні на рівні речення або тексту в цілому. Вони допомагають забезпечити точність і коректність перекладу, коли перекладач стикається зі складними структурами або різними способами подання інформації у мові оригіналу і мові перекладу. Аналіз показав, що застосування граматичних і лексико-граматичних трансформацій у військовому перекладі зумовлено кількома чинниками: особливостями сполучуваності слів у мові, різницею в структурі подання інформації між німецькою та українською мовами, а також відсутністю в одній з мов відповідних граматичних форм або конструкцій. Трансформації допомагають перекладачеві долати ці бар'єри, забезпечуючи правильність і зрозумілість тексту, зберігаючи при цьому його оригінальний зміст і стиль.

Переклад військових термінів є складним і багатоаспектним завданням, що потребує врахування як лінгвістичних, так і культурних чинників. Військова термінологія часто містить не тільки суто технічні поняття, але й терміни з багатозначним семантичним навантаженням, що відображають історичні, соціальні й культурні реалії певної країни. Вибір правильного підходу перекладу військових термінів є критично важливим для адекватного відтворення змісту й контексту.

4.2 Специфіка перекладу військової термінології

Однією з основних проблем перекладу військових термінів є пошук відповідного еквівалента в мові перекладу. Якщо термін має чітко визначений відповідник, процес перекладу є відносно простим. Однак, коли такого еквівалента немає, перекладач змушений обирати між кількома підходами: дослівним перекладом, описовим перекладом або метафоричним перенесенням значення. Наприклад, термін *Dachs* (дослівно «барсук»), який використовується як прізвисько для молодих офіцерів у деяких військових структурах. Тут необхідно враховувати не лише лінгвістичний аспект, але й культурний контекст, що стоїть за цим прізвиськом. Якщо не знаходиться точного еквівалента, перекладач часто змушений розкривати образність внутрішньої форми слова. Це особливо важливо для військових термінів, що мають глибоке історичне коріння або використовуються у специфічних регіональних та культурних контекстах. Наприклад, термін *Fähnlein* означає загін ландскнехтів і має велике значення в німецькій військовій історії. Оскільки цей термін відноситься до певного історичного контексту і не має точного еквівалента в багатьох мовах, переклад вимагає пояснення, наприклад: «іст. загін ландскнехтів (силою 400 осіб)». Таке пояснення допомагає передати історичні реалії та надати читачеві зрозумілу інформацію. Деякі військові терміни можуть мати кілька значень або варіантів використання, тому важливо організувати їх у словникові гнізда. Наприклад, термін *khaki* може означати не лише колір, але й захисний камуфляж, що потребує додаткових пояснень. Словникова стаття для терміну *khaki* може виглядати так: «*khaki* – кольору хакі, захисного кольору». Це допомагає зберегти повноту інформації та забезпечити контекст. Подібним чином, термін *Handgemenge* (рукопашна сутичка) може потребувати додаткових пояснень щодо їхніх функцій у військовому контексті. Інколи військові терміни пов'язані з певними історичними реаліями, які важливо враховувати при перекладі. Наприклад, терміни *Chevaulegers* (шеволежери) або *Kohorte* (когорта) мають конкретні історичні конотації, що їх неможливо передати

лише дослівним перекладом. У таких випадках потрібно вказувати на історичну природу цих понять і пояснювати їхню роль у військовій структурі, як у випадку з шеволежерами: «іст. баварська легка кіннота». З огляду на складність військових термінів, перекладачеві необхідно використовувати кілька підходів одночасно: Дослівний переклад – використовується тоді, коли існує точний еквівалент терміна у мові перекладу. Наприклад, *Handgranate* – ручна граната. Описовий переклад – застосовується, коли точного еквівалента немає. Перекладач описує сутність терміна для його розуміння в іншому культурному контексті. Наприклад, *Fähnlein* – історичний загін ландскнехтів. Метафоричний переклад – використовується для передачі символічного значення терміна. Наприклад, *Blaujacke* – синя куртка (прізвисько для матросів). Переклад військових звань Переклад військових звань є складним завданням, часто ускладненим різницею в ієрархічних структурах різних армій, термінологією та культурними особливостями. Наприклад, у німецькій армії (Вермахті) та сучасних Збройних Силах України (ЗСУ) ці відмінності особливо очевидні. Однією з основних проблем є відмінність у кількості рангів та категорій. У Вермахті, наприклад, було лише два ступені молодших офіцерських звань: *Leutnant* (лейтенант) та *Oberleutnant* (старший лейтенант), тоді як у ЗСУ існують три звання: молодший лейтенант, лейтенант і старший лейтенант. Іншою проблемою є різниця в термінах та їхніх значеннях. У багатьох індоєвропейських мовах, таких як українська та німецька, терміни мають спільні корені: солдат (*Soldat*), єфрейтор (*Gefreiter*), лейтенант (*Leutnant*). Проте, деякі звання або посади можуть мати інші значення або конотації.

Переклад військових термінів вимагає глибокого розуміння лінгвістичних та культурних особливостей. Застосування різних методів дозволяє зберігати точність і передавати контекстуальне значення термінів, особливо тих, що мають історичне або регіональне значення.

4.3 Перекладацький аналіз загального корпусу досліджуваного матеріалу

Матеріалом дослідження постав корпус німецькомовної стилістично маркованої військової лексики німецько-англійського словника, виданого Мовним інститутом Академії оборони Австрії (Hofer, M. Ernst, A. (2014). *Militärwörterbuch. Deutsch – Englisch, Englisch – Deutsch. Bundesministerium für Landesverteidigung und Sport, Wien: Landesverteidigungsakademie, Sprachinstitut des Bundesheeres. 165 s.)*

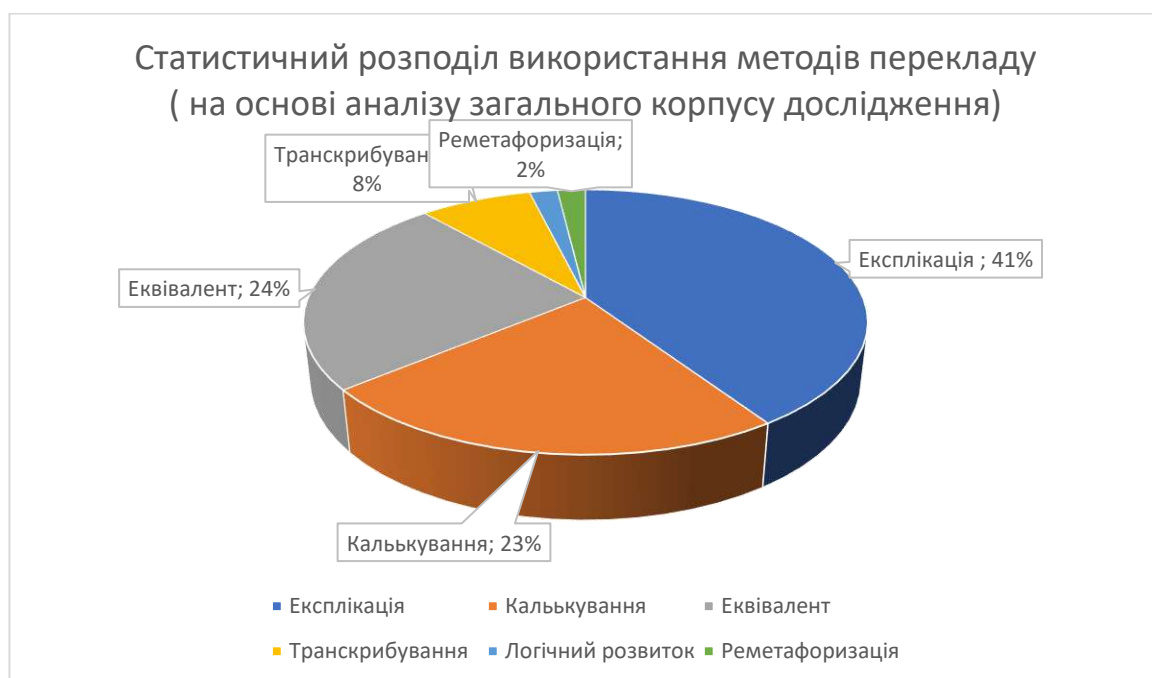
Порівняльно-перекладацький аналіз німецькомовних військових термінів та їх українських перекладів дозволив дослідити перекладацькі трансформації. У вузькому сенсі перекладацька трансформація – це процес перетворення або модифікації форми та/або змісту з метою збереження відповідності комунікативного впливу оригіналу і перекладеного тексту. Такі перетворення є необхідними через мовні відмінності або культурні, онтологічні розбіжності між носіями мови оригіналу та перекладу. Перекладацькі трансформації можна розглядати як міжмовні перетворення, що включають перебудову вихідного тексту або заміну його елементів для досягнення перекладацької адекватності й еквівалентності. Основні характеристики трансформацій включають міжмовний характер і спрямованість на досягнення адекватності перекладу. Були виявлені найбільш оптимальні прийоми для досягнення адекватності та еквівалентності перекладу німецькомовної військової лексики, серед яких: калькування, транскодування, підбір словникового відповідника, реметафоризація, деметафоризація, логічний розвиток, експлікація (описовий переклад). Використання різних трансформаційних прийомів перекладу дозволяє досягти максимальної відповідності між оригінальними німецькими військовими термінами та їх українськими аналогами, забезпечуючи точність і комунікативну ефективність перекладеного тексту.

Основними характерними рисами перекладацьких трансформацій є міжмовний характер та цілеспрямованість на досягнення адекватності перекладу. На сьогодні існує безліч класифікацій перекладацьких

трансформацій, запропонованих різними авторами. Під час перекладацького аналізу англomовних стилістично маркованих одиниць військової сфери ми спиралися на загальноприйняті класифікації прийомів перекладу Ж.-П. Віне та Ж. Дарбельне. Відповідно до цих класифікацій виявлено найбільш оптимальні прийоми для досягнення адекватності та еквівалентності перекладу німецькомовної стилістично маркованої лексики військової галузі, як-от: калькування, транскодування, підбір словникового відповідника, реметафоризація, логічний розвиток, експлікація (описовий переклад).

Систематизація методів перекладу (за матеріалами дослідження)

Прийом перекладу	Відсотки
Експлікація	41
Калькування	23
Словниковий відповідник	24
Логічний розвиток поняття	2
Реметафоризація	2
Транскрибування	8

Розглянемо дані, наведені в таблиці та діаграмі, щодо кількісного співвідношення методів перекладу німецької військової лексики. Найчастотнішою трансформацією виявилась експлікація, спрацювавши для 41% досліджуваного матеріалу: *die asymmetrische Kriegführung* – асиметричне ведення війни, *die Abschussvorrichtung* – пристрій для запуску, *der Luftwaffenstützpunkt* – військова авіабаза, *das Überwachungsflugzeug* – літак для спостереження, *die Kriegsmarine* – військово-морські сили. Прийом калькування (23%) використовується у випадках, коли німецька лексика передається майже дослівно, зберігаючи структурні особливості вихідної мови (*die Nachkriegsordnung* – повоєнний порядок, *die Luftbrücke* – повітряний міст, *der Zielpunkt* – точка цілі, *das Panzerabwehrsystem* – протитанкова система, *der Luftangriff* – повітряний напад). Це засвідчує спробу зберегти максимальну схожість з оригінальними термінами, особливо у випадках, коли немає чітко усталених українських відповідників. Словниковий відповідник було знайдено для 23% загального обсягу опрацьованого матеріалу: *das Abdecken* – прикривати, *die Infanterie* – піхота, *die Panzerfaust* – гранатомет, *die Entwaffnung* – роззброювання, *die Evakuierung* – евакуація, *das Gefecht* – бій. Експлікація була застосована у 41% випадків, калькування – у 23%. Транскрибування склало 8% загальної кількості, прикладами чого є слова: *der Adjutant* – ад'ютант, *die Division* – дивізія, *der General* – генерал, *der Offizier* – офіцер, *der Kommandant* – командант, *der Generator* – генератор.

Найменш уживаними з огляду на кількісне співвідношення виявилися прийоми логічного розвитку поняття (2%): *der Schutzbunker* – захисний бункер, *das Aufklärungsflugzeug* – розвідувальний літак, *die Gefechtsstation* – бойовий пост, реметафоризації (2%) – *Splittergranate* – фрагментаційна граната (тут слово «Splitter» асоціюється з осколками або фрагментами, що знову метафорично позначає небезпечні елементи, що розлітаються, *Scharfschütze* – снайпер (термін містить «Scharf», що означає гострий, метафорично пов'язаний з точністю і пильністю стрільця). Узагальнююча таблиця прийомів перекладу (табл.3.1), що мали місце при перекладі німецькомовних

стилістично маркованих одиниць військової сфери, показує, що найбільшу частку становлять експлікація (41%) та калькування (23%). Це дає нам можливість зробити висновок, що мовні засоби, спрямовані на передачу військової лексики українською мовою, дещо позбавлені креативності та спрямовані на якомога більш точне пояснення лексем на позначення реалій іноземних армій, дослівну передачу досліджуваної лексики. На підставі цього підтверджуються найголовніші ознаки військової фахової мови – точність і змістовність.

ВИСНОВОК ДО РОЗДІЛУ 4

Аналіз перекладацьких трансформацій у межах дослідження німецької військової лексики та її адаптації українською мовою дозволив зробити низку важливих висновків щодо особливостей перекладацьких прийомів, їхнього функціонування, та ефективності в рамках спеціалізованого військового дискурсу. Переклад такої термінології є багатоаспектним завданням, що вимагає точного врахування лінгвістичних, культурних та онтологічних відмінностей між мовами оригіналу та перекладу. Пріоритет точності та нейтральності: Найбільшу частку серед застосованих трансформацій займає експлікація (41%). Це свідчить про орієнтацію перекладачів на максимальну точність і зрозумілість при відтворенні складних військових термінів, особливо тих, що не мають чітких відповідників у мові перекладу. Використання цього прийому дозволяє деталізувати сутність терміна, адаптувавши його до контексту мови перекладу. Приклади таких термінів, як «*die asymmetrische Kriegführung*» (асиметричне ведення війни) або «*Luftwaffenstützpunkt*» (військова авіабаза), демонструють необхідність докладного пояснення змісту, щоб уникнути втрати значення. Збереження структурних особливостей через калькування: калькування (23%) є одним із ключових методів у військовому перекладі, оскільки воно дозволяє зберегти не лише зміст, а й структурні характеристики оригіналу. Цей прийом часто застосовується в тих випадках, коли форма терміна в мові оригіналу передає важливу інформацію про його значення. Наприклад, такі терміни, як «*die Luftbrücke*» (повітряний міст) та «*die Nachkriegsordnung*» (повоєнний порядок), зберігають близькість до німецьких оригіналів, що сприяє точній передачі їхнього змісту. Роль словникових відповідників у перекладі: словниковий переклад (24%) відіграє важливу роль у тих випадках, коли існують усталені термінологічні відповідники між німецькою та українською мовами. Це демонструє високий ступінь уніфікації та стандартизації військової термінології. Використання таких термінів, як «*die Infanterie*» (піхота) чи «*die Evakuierung*» (евакуація), сприяє збереженню однозначності й

зрозумілості перекладеного тексту. Обмежене використання транскрибування та реметафоризації: транскрибування (8%) та реметафоризація (2%) мають обмежене застосування в досліджуваному корпусі. Транскрибування, наприклад, використовують переважно для передачі власних назв та назв військової техніки (наприклад, «Leopard» – Леопард). Реметафоризація натомість застосовується для відтворення метафоричних елементів німецької військової лексики (наприклад, «Scharfschütze» – снайпер), проте її використання обмежене, що свідчить про прагнення уникати двозначностей та стилістичних експериментів у військових текстах. Логічний розвиток та адаптація змісту: логічний розвиток (2%) та модуляція також знайшли застосування під час перекладу, особливо у випадках, коли точна передача терміна може бути незрозумілою або недоречною для української аудиторії. Це дозволяє адаптувати зміст до контексту мови перекладу, що є особливо важливим у військових текстах, де кожна деталь має значення. Особливості військового перекладу та мовна специфіка: переклад військових текстів вимагає врахування не лише лінгвістичних особливостей, але й культурних та історичних чинників. Наприклад, терміни з глибокими історичними коренями, як-от «Fähnlein» (історичний загін ландскнехтів), вимагають додаткових пояснень для забезпечення коректної інтерпретації. Водночас специфіка військового дискурсу вимагає максимальної лаконічності, точності й однозначності, що обмежує застосування творчих прийомів перекладу, таких як реметафоризація. Граматичні та синтаксичні трансформації: військовий переклад потребує не лише лексичних, а й граматичних і синтаксичних трансформацій для адаптації складних конструкцій оригіналу. Це включає такі прийоми, як членування та об'єднання речень, граматичні заміни, синтаксичне калькування. Використання цих прийомів допомагає зберегти коректність та читабельність перекладеного тексту, особливо у випадках, коли структура німецьких речень є складною для безпосереднього перекладу українською мовою. Аналіз військової термінології показав, що найчастіше використовуються трансформації, орієнтовані на точність і зрозумілість.

Домінування експлікації та калькування свідчить про прагнення перекладачів досягти максимальної адекватності та еквівалентності, зберігаючи при цьому стилістичну нейтральність і точність військового дискурсу. Хоча інші трансформації, як-от логічний розвиток та реметафоризація, використовуються рідше, вони відіграють важливу роль у випадках, коли необхідно адаптувати зміст до особливостей мови перекладу. Загалом, перекладацькі трансформації у військовій термінології є важливим інструментом для досягнення адекватності перекладу, забезпечуючи точну передачу змісту, культурних конотацій та стилістичних особливостей. Це дослідження підкреслює важливість збалансованого використання різних методів перекладу та врахування як мовних, так і екстралінгвістичних чинників для забезпечення якісного перекладу військових текстів.

ZUSAMMENFASSUNG

Дана магістерська робота здійснює комплексне дослідження німецької військової термінології з акцентом на її лексичні, семантичні та перекладацькі аспекти, пропонуючи як теоретичні, так і практичні підходи до аналізу спеціалізованої військової лексики. Розглянуто широкий спектр питань, пов'язаних із формуванням, еволюцією та функціонуванням військової термінології, що дозволяє не лише глибше зрозуміти особливості німецького військового дискурсу, але й виявити специфічні виклики, які постають перед перекладачами при адаптації такої лексики іншими мовами, зокрема українською.

Однією з ключових складових роботи є аналіз історичного розвитку німецької військової лексики. Дослідження демонструє, що еволюція цієї термінології відбувалася під впливом багатьох чинників, серед яких важливу роль відігравали історичні події, політичні зміни, технологічний прогрес і потреби військової адаптації. Військова термінологія не є статичною системою: вона постійно оновлюється та адаптується до нових умов ведення бойових дій. Зокрема, робота акцентує увагу на важливості культурного контексту при розумінні та інтерпретації таких термінів, що мають історичне коріння. Такі терміни вимагають пояснення й уточнення в перекладі, що зберігає їхню автентичність та історичне значення.

Значну увагу в дослідженні приділено метафоричним процесам, які є важливою складовою військової лексики. Робота підкреслює, що метафоричні перенесення не лише роблять військовий дискурс більш образним, але й виконують когнітивну функцію, сприяючи створенню нових значень і концептів. Наприклад, терміни на кшталт «Blitzkrieg» (блискавична війна) не просто позначають військові дії, а також передають певний ідеологічний і культурний контекст. Метафори в цьому контексті виступають інструментом пізнання та структурування досвіду.

Однією з центральних частин дослідження є аналіз перекладацьких трансформацій, які застосовуються для адаптації німецької військової термінології українською мовою. Робота виявляє, що перекладачам доводиться стикатися з низкою викликів, таких як відмінності у структурі мов, відсутність прямих відповідників для деяких термінів, а також необхідність передачі культурних конотацій. Найбільш поширеними методами перекладу, як показує дослідження, є експлікація (41%) та калькування (23%). Експлікація дозволяє деталізувати значення складних термінів, а калькування забезпечує максимальну точність і збереження структури оригіналу. Застосування транскрибування та реметафоризації свідчить про важливість передачі звучання та образності деяких термінів, проте ці прийоми використовуються менш часто через вимоги до точності й лаконічності військового дискурсу.

Грамматичні та синтаксичні трансформації відіграють важливу роль у процесі перекладу військових текстів. Робота демонструє, що членування та об'єднання речень, а також граматичні заміни дозволяють адаптувати складні синтаксичні конструкції німецької мови до норм української. Це особливо актуально для військових текстів, які характеризуються складною структурою та насиченістю інформацією. Використання таких прийомів допомагає забезпечити зрозумілість і точність перекладених текстів.

Практична значимість цієї роботи полягає у можливості використання її результатів для подальших досліджень у сфері військової термінології та перекладознавства. Запропоновані методи перекладу можуть бути корисними для підготовки фахівців із військового перекладу та створення лексикографічних ресурсів. Результати дослідження також можуть знайти застосування у навчальних програмах для перекладачів, зокрема для тих, хто спеціалізується на роботі з військовими текстами.

Узагальнюючи, можна стверджувати, що військова термінологія є складною та багатогранною системою, яка вимагає від перекладача глибокого розуміння не лише мовних, але й культурних особливостей. Використання різних перекладацьких трансформацій дозволяє забезпечити адекватність та

еквівалентність перекладу, зберігаючи зміст, стиль та функціональність оригінальних текстів. Водночас перекладач має враховувати специфіку військового дискурсу, де точність і нейтральність є пріоритетними. Ця робота робить вагомий внесок у розвиток перекладознавства, зокрема у сфері військової термінології, і відкриває нові перспективи для досліджень у цій галузі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

Амеліна, С. (2018). Синтаксичні особливості аграрної підмови у системі сучасної німецької мови та їх врахування в українських перекладах. Серія: Філологічні науки. Наукові записки. 164. 466-471.

Амеліна, С., Пилипенко, П. (2023). Термінологізація як спосіб сучасного термінотворення (на матеріалі німецької військової фахової лексики). *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Філологія.* 64.14–18.

Андріянова, О. (2011). Військово-морська термінологія української мови: формування та семантика. Автореф. канд. пед. наук. Запорізький національний університет, Запоріжжя.

Батюк, Л. (1959). Лексика Літопису Самовидця. Дослідження і матеріали з української мови. К.: Вид-во АН УРСР. (1). 24-36.

Білозерська, Л., Вознесенко, Н., Радецька, С. (2010). Термінологія та переклад. Навчальний посібник для студентів філологічного напрямку підготовки. Вінниця: Нова книга,

Бурячок, А., Демський, М., Якимович, Б. (1995). *Російсько-український словник для військовиків.* К. Львів: Варта.

Василенко, Д. (2008). *Розвиток словникового складу англійської мови військової сфери ХХ – початку ХХІ століття.* Автореф. канд. філ. наук. Запорізький національний університет, Запоріжжя.

Великий тлумачний словник сучасної української мови (2009). Уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. К.: Ірпінь: ВТФ «Перун».

Волков, А. (2001). Лексикон загального та порівняльного літературознавства. Чернівці: Золоті литаври.

Генсьорський, А. (1961). Галицько-Волинський літопис. Лексичні, фразеологічні та стилістичні особливості. К.: АН УРСР.

Горобець, В. (1979). *Лексика історично-мемуарної прози першої пол. XVIII ст.*: на матеріалі укр. діаріушів. К.: Наук. думка.

Гриценко, С. (2012). Тенденції розвитку лексико-семантичної групи «назви зброї та її частин» (на матеріалі українських писемних пам'яток XVI – XVII ст.). *Studia Linguistica*. (6). 345-367.

Дубинець, З. (2015). Військова лексика в романі Р. Іваничука «Мальви». *Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна*. 73. 169–172.

Жлуктенко, Ю., Яворська, Т. (1986). *Вступ до германського мовознавства: підручник*. Київ: Вища школа.

Іващенко, В., Казимилова, І., Туровська, Л., Яценко, Н. (2011). Організація термінологічної діяльності в галузі стандартизації в країнах Європи та Америки (аналітичний огляд веб-порталів). *Термінологічний вісник*. 1. 133-155.

Карпенко, Ю. (2006). *Вступ до мовознавства*. Київ: «Академія».

Квитко, І. (1976). Термін у науковому документі. Вища школа.

Ковалів, П. (1962). Лексичний фонд літературної мови Київського періоду XI – XIV ст. Наук. товариство ім. Т. Шевченка. Нью-Йорк.

Короткий тлумачний словник української мови. (2010). За редакцією Д. Гринчишина. Укладачі: Д. Гринчишин, В. Карпова, Л. Полюга, М. Худаш, У. Єдлінська. Науковий редактор О. Пономарів. К.: Вид. центр «Просвіта».

Кравцова, М., Дацюк, Т. (2022). Особливості роботи судів в умовах військового стану. *Електронне наукове видання «Аналітично-порівняльне правознавство»*. (5). 390-395.

Лебедева, Т. (2002). Динаміка розвитку військової лексичної підсистеми в сучасній німецькій мові. Дис. канд. філ. наук. Київський національний лінгвістичний ун-т, Київ.

Литовченко, І. (2016). Динамічні процеси у військовій лексиці української мови (назви зброї, амуніції, споруд): монографія. за ред. проф. Ж. Колоїз. Кривий Ріг: Вид. Р. Козлов.

Лукиянчук, Ю. (2017). Способи класифікації військових термінів. *Наукові записки національного університету «Острозька академія»*. (66). 65 - 67.

Микитюк, О. (2002). До проблеми розвитку української термінологіки. *Вісник Нац. ун-ту «Львівська політехніка»*. 453. 24-29.

Михайленко, Т. (1996). *Інтра- та екстралінгвістичні аспекти формування і функціонування військової терміносистеми в національних мовах*. Автореф. дис. док. філол. наук. Нац. академія наук України. Інститут укр. мови. Київ.

Мурашко, Л. (1997). *Українська військова лексика в її історичному розвитку (військові звання та посади)*. Автореф. дис. канд. філол. наук. НАН України, Ін-т укр. мови. Київ.

Пилипенко, О., Пилипенко П. (2023). Фахова мова (Fachsprache) і термін (Terminus): генеза і розвиток наукових категорій в українській та німецькій мовах. *Проблеми гуманітарних наук: збірник наукових праць Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. Серія «Філологія»*. 56. 49-58.

Пилипенко, О., Кобилинська, О. (2011). Неологізми в фаховому мовленні (на матеріалі військової лексики). *Studia Lingua: актуальні проблеми лінгвістики і методики викладання іноземних мов. Національний університет біоресурсів і природокористування України*. 11-17.

Сидоренко, Р. (1960). *Військова лексика пам'ятника XVII ст. «Вчення та хитрість ратного будови піхотних людей»*. Автореф. дис. канд. філол. наук. Львів.

Сидоренко, Р. (1960). *Військова лексика пам'ятника XVII ст. «Вчення та хитрість ратного будови піхотних людей»*. Автореф. дис. канд. філол. наук. Львів.

Скороходько, Е. (2006). *Термін у науковому тексті*. Київ: Логос.

Стацюк, Р. (2016). Основні підходи до визначення поняття «Термін» у сучасній лінгвістичній науці. Науковий вісник ДДПУ імені І. Франка. Серія «Філологічні науки». Мовознавство. 2, 5. 112-116.

Ткач, Ф. (1954). Мова ділових документів канцелярії Б. Хмельницького: лексика та фразеологія. Автореф. дис. канд. філол. наук. Львів.

Халимоненко, Г. (1993). Тюркська військова лексика у мовленні українського козацтва. Дис. канд. філол. наук. Київ.

Яремко, Я. (2021). *Формування української військової термінології*. Автореф. канд. філол. наук. Львівський держ. ун-т ім. І. Франка. Дрогобич.

Ясинецька О. (2010). Переклад метафори як мовна репрезентація концептуальних картин світу. *Філологічні трактати*. 2, 1. 96-100.

Adamzik, K. (1998). Fachsprachen als Varietäten. In: Hoffmann et al. (edd.), 181-189.

Allers, E. (2021). *Problematik bei der Übersetzung von den militärischen Fachwörtern: Die Übersetzungsprobleme am Beispiel des Sprachenpaars Deutsch-Lettisch*. AV Akademikerverlag.

Arntz, R., Picht, H., Mayer, F. (2009). Einführung in die Terminologiearbeit. Hildesheim: Zürich. New York.

Appelt, E. (1936). Vom Wesen der Deutschen Soldatensprache. *The Journal of English and Germanic Philology*. University of Illinois Press. 37(3), 367-381.

Bahach, I. (2023). Rhetorischer Aspekt des militärischen und politischen Wortschatzes in deutschen Nachrichtentexten: Германістика в транскультурній перспективі. *Матеріали XXX Міжнародної конференції Асоціації українських германістів*. Львів: ПАІС.15-17.

Bächtold-Stäubli, H. (1916). Aus Leben und Sprache des Schweizer Soldaten: Proben aus den Einsendungen schweizerischer Wehrmänner. Basel: Verlag der Schweiz.

Balder, H.G. (1987). Militärische Metaphern in der deutschen Literatur: Von der Romantik bis zur Moderne. Göttingen: Vandenhoeck & Ruprecht.

Bartha, M. (1993). *Der Einfluß der Prager Schule der Vorkriegszeit auf die modernen Fachsprachentheorien*. In: Bungarten (ed.), Bd. 2, 551-566.

Beier, R. (1980). *Englische Fachsprache*. Kohlhammer, Stuttgart.

Becker, H. (2005). Semantische und lexikalische Aspekte der mathematischen Fachsprache des 19. Jahrhunderts. Dissertation zur Erlangung des Grades eines Doktors der Philosophie (Dr. phil.). Carl von Ossietzky Universität Oldenburg.

Bertelsmann, C. (1956). *Volkslexikon*. Verlag Gütersloh.

Bosse, G. (1966). Vom Sinn und Unsinn der Abkürzungen, in: *Truppenpraxis*, Stuttgart: Truppenpraxis Verlag. Heft (2). 96.

Brunner, H. (2004). *Collocation Methods for Volterra Integral and Related Functional Differential Equations*. Cambridge University Press, Cambridge.

Bundesministerium der Landesverteidigung, Sprachinstitut der Verteidigung (2008). *Innere Führung Selbstverständnis und Führungskultur der Bundeswehr – A-2600/1*. [Elektronischer ресурс]. Режим доступа: <https://www.bmvg.de/resource/blob/14258/a0e22992bc053f873e402c8aaf2efa88/b-01-02-02-download-data.pdf>

(дата звернення: 14 жовтня 2024 року)

Burkhardt, J. (1997). Die Friedlosigkeit der Frühen Neuzeit. Grundlegung einer Theorie der Bellizität Europas, in: *ZHF* 24/4. 509-574.

Buschmann, M. (1995). Zur militärischen Onomastik und Terminologie. *Muttersprache*. 3. 210-214.

Bußmann, H. (2002). *Lexikon der Sprachwissenschaft*. Stuttgart: Kröner.

Chalyan-Daffner, K. (2019). *Militärsprache der Bundeswehr Übersetzungsorientierte Untersuchung mit einem Glossar in Deutsch-Russisch-Armenisch*. Masterarbeit. Universitätsbibliothek. Heidelberg.

Chisholm, H. (1911). «Chess». In: *Encyclopidia Britannica*, 6. 11th Edition, Cambridge University Press, Cambridge.

Choparinova, P. (2017). *Fremdsprachliche Einflüsse auf die Werbesprache deutscher und bulgarischer Zeitschriften – ein Vergleich Inauguraldissertation zur*

Erlangung des akademischen Grades eines Doktors der Philosophie. Universität Mannheim.

Clauss, M. (2020). *Lexikon lateinischer militärischer Fachausdrücke*. Monografie.

Coseriu, E. (1980). 'Historische Sprache' und 'Dialekt'. In: J. Göschel, P. Ivic, K. Kehr (Hrsg.): *Dialekt und Dialektologie. Ergebnisse des Internationalen Symposions «Zur Theorie des Dialekts»*. Marburg/Lahn, 5–10. Sept. 1977. Wiesbaden 1980, 106-122.

Deutsches Institut für Normung, 2011 [Електронний ресурс]. Режим доступу:

<https://www.din.de/de>

(дата звернення: 14 жовтня 2024 року)

Deutscher Bundestag. *Deutsche Geschichte in einem Dokument. Die Paulskirchenverfassung*. [Електронний ресурс]. Режим доступу:

<https://www.bundestag.de/ausstellung/reichsverfassung>

(дата звернення: 14 жовтня 2024 року)

DIN 2342 Teil 1 (1992). *Begriffe der Terminologie Lehre, Grundbegriffe*. Deutsches Institut für Normung e.V. Berlin; Wien; Zürich: Beuth Verlag GmbH.

Dittmar, N. (1973). *Soziolinguistik: exemplarische und kritische Darstellung ihrer Theorie, Empirie und Anwendung*. Mit kommentierter Bibliographie Fischer Athenäum Taschenbücher Schwerpunkte Linguistik und Kommunikationswissenschaft Athenäum-Fischer-Taschenbuch-Verlag.

Dolezal, M. (2019). *Variationslinguistisch-historische Fachsprachenforschung aufgrund des Hauptmann von Köpenick*. Masterarbeit. Universität Wien.

Dolezal, M. (2017). *Problems of Introspection. Problémy introspekce*. E-LOGOS, Prague University of Economics and Business. (1), 19-29.

Eckert, P. (1989). *Jocks and Burnouts: Social Categories and Identity in the High School*. Teachers College Press.

Fedders, W. (1988). *Zur Erhebung historischer Schreibsprachdaten*

aus der Textsorte 'Urkunde'. Niederdeutsches Wort 28: 61–74.

Floris, A. (2017). Wehrmachtsdolmetscher im Spiegel. Dolmetschen für die Wehrmacht in Frankreich und Italien. (Masterarbeit zur Erlangung des akademischen Grades Master of Arts). Graz.

Fluck, H. (1996). Fachsprachen: Einführung und Bibliographie, A. Francke Verlag, Tübingen und Basel.

Fronsperger, L. (1596) Kriegsbuch. Johan Feyerabendt.

Echternkamp, J. (2017). Geschichte ohne Grenzen? Europäische Dimensionen der Militärgeschichte vom 19. Jahrhundert bis heute. Berlin: De Gruyter Oldenbourg.

Echternkamp, J. (2010). Die 101 wichtigsten Fragen. Der Zweite Weltkrieg (Beck'sche Reihe). C.H.Beck.

Gerberding, C., Liebert, T., & Schmidt, D. (2012). Bundeswehr/Wiederbewaffnung: Zusammenstellung der Texte (2006-2012). PR-Museum. [Elektronischer ресурс]. Режим доступа: <https://pr-museum.de/wp-content/uploads/2018/04/Bundeswehr-Zusammenstellung-der-Texte.pdf>

(дата звернення: 14 жовтня 2024 року).

Gesetz über den Belagerungszustand vom 4. Juni 185. [Elektronischer ресурс]. Режим доступа: <https://www.verfassungen.de/preussen/gesetze/pbelagerung51.htm#:~:text=13%20ergänzend%20bestimmt%3A-,%20Sicherheits%20des%20Reichs%20erforderlich%20ist>

(дата звернення: 14 жовтня 2024 року).

Gläser, R. (1990). Fachtextsorten im Englischen. Kalverkämper, Hartwig: Forum für Fachsprachenforschung, (13). Tübingen: Gunter Narr Verlag.

Glück, H., Häberlein, M. (2014). Militär und Mehrsprachigkeit im neuzeitlichen Europa. Hrsg. von Helmut Glück und Mark Häberlein, Wiesbaden: Harrassowitz (Fremdsprachen in Geschichte und Gegenwart, 14, 202-204).

Goethe, J.W. (1833). Maximen und Reflexionen. Nachlaß, Über Literatur und Leben. In fünf Abtheilungen. In: Goethe's Werke. Vollständige Ausgabe letzter Hand. Unter des durchlauchtigsten deutschen Bundes schützenden Privilegien. Band 49. J. G. Cotta'sche Buchhandlung. 21-131.

Gratzer, M. (2020). Ausbildungsziel Militärsprache. [Elektronischer ресурс].
Режим доступу:
<https://www.truppendienst.com/themen/beitraege/artikel/ausbildungsziel-militaersprache> (дата звернення: 14 жовтня 2024 року).

Grimm, J. (1838). Deutsches Wörterbuch. Leipzig: S. Hirzel Verlag.

Grimm, J. (1851). Geschichte der deutschen Sprache. Leipzig: Weidmannsche Buchhandlung.

Grimm, J. (1854). Deutsche Grammatik (4 Bde.). Göttingen: Dieterichsche Buchhandlung.

Grimm, J., & Grimm, W. (1960). Deutsches Wörterbuch (16 vols.). Leipzig: Hirzel.

Grundgesetz für die Bundesrepublik Deutschland Art. 87a. [Elektronischer ресурс].
Режим доступу: https://www.gesetze-im-internet.de/gg/art_87a.html
(дата звернення: 14 жовтня 2024 року).

Halasová, A. (2013). Glossar der Rechts – und Militärsprache. Diplomarbeit. Masaryk-Universität.

Halliday, M. A. K., McIntosh, A. & Strevens, P. (1964). The Linguistic Sciences and Language Teaching. Longmans' Linguistic Library. London: Longmans.

Halliday, M. (1978). Language as Social Semiotic. London: Arnold.

Handwerker, B. (1982). Von Kampfpanzern und Heldensärgen. Militärterminologie und Soldatenjargon. Osnabrücker Beiträge zur Sprachtheorie. (21), 84-92.

Havránek, B. (1932). Úkoly spisovného jazyka a jeho kultura. In: B. Havránek. M. Weingart (eds.). Spisovná čeština a jazyková kultura. Praha: Melantrich. 32-84.

Heuß, A. (2000). Kunst- und Kulturgutraub. Eine vergleichende Studie zur Besatzungspolitik der Nationalsozialisten in Frankreich und der Sowjetunion, Heidelberg. Frankfurt (Main).

Heusinger, S. (2004). Die Lexik der deutschen Gegenwartssprache. Verlag: Fink.

Hofmann, A. R. (2014). Militär und Mehrsprachigkeit im neuzeitlichen Europa. Hrsg. von Helmut Glück und Mark Häberlein, Wiesbaden: Harrassowitz

Hoffmann, L. (1998a). Fachsprachen und Gemeinsprache. In: Hoffmann et al. (edd.), 157-168.

Hoffmann, L. (1998). Fachsprachen als Subsprachen. In: Hoffmann, L. et al. (Hrsg.): Fachsprachen. Ein internationales Handbuch zur Fachsprachenforschung und Terminologiewissenschaft. Berlin/Boston: de Gruyter, 189-199.

Ibañez, M.J. (2011). Das Militärdolmetschen als eine Sonderform des Community Interpreting. Eine Analyse. Masterarbeit zur Erlangung des akademischen Grades eines Magisters der Philosophie an der Karl-Franzens-Universität Graz.

Ivancsits, M. (2013). Die zeitgenössischen Militärsprachen der Kroatischen und Serbischen Streitkräfte und ihre Entwicklung nach dem Zerfall Jugoslawiens. Diplomarbeit. Wien.

Just, A. (2012). Die Entwicklung des deutschen Militärwortschatzes in der späten frühneuhochdeutschen Zeit (1500-1648). Schriften zur diachronen und synchronen Linguistik. Band 3. Frankfurt am Main. Berlin. Bern. Bruxelles. New York. Oxford. Warszawa. Wien. Peter Lang.

Kaczmarek, J. (1990). Metodyka opracowywania terminów wojskowych, Warszawa.

Kalverkämper, H. (1998). Darstellungsformen und Leistungen schriftlicher Fachkommunikation: diachrone und synchrone Aspekte. In: Hoffmann, L. et al. (Hrsg.): Fachsprachen. Ein internationales Handbuch zur Fachsprachenforschung und Terminologiewissenschaft. Berlin/Boston: de Gruyter, 60-92.

Keil, J. (2004). Die Sprache der Soldaten. München: GRIN Verlag GmbH.

Klappenbach, R. Steinitz, W. (1967). Wörterbuch der deutschen Gegenwartssprache. Deutsche Akademie der Wissenschaften zu Berlin. Institut für Deutsche Sprache und Literatur Akademie-Verlag.

Klemensiewicz, Z. (1953). O różnych odmianach współczesnej polszczyzny, Warszawa: Państw. Instytut Wydawniczy.

Koller, W. (2011). Einführung in die Übersetzungswissenschaft. Tübingen: Francke.

Küpper, H. (1986). Von Anschiss bis Zwitschergemüse. Das Bundessoldatendeutsch von A–Z. Lizenzausgabe. Heyne, München. Heyne-Bücher. 1-6630.

Kurkowska, H., Skorupka, S. (2001). Stylistyka polska: zarys, Warszawa: PWN.

Labov, W. (2009). The Social Stratification of English in New York City Cambridge University Press.

Lambauer, F. (2010). *Militärwörterbuch. Military Dictionary. Deutsch-Englisch /Englisch-Deutsch Hardcover*. Vehling Verlag.

Löffler, H. (1985). Soziolinguistik: Eine Einführung. Berlin: Erich Schmidt Verlag.

Loose, G. (1947). Zur Deutschen Soldatensprache des zweiten Weltkrieges. The journal of English and Germanic Philology. 46, 3. 279-289.

Marouzeau, J. (1951). Lexique de la terminologie linguistique: français, allemand, anglais, italien. Librairie orientaliste Paul Geuthner.

Mausser, O. (1917). Deutsche Soldatensprache: Ihr Aufbau und ihre Probleme. Berlin/Boston: De Gruyter-Mouton. Verlag von Karl J. Trübner. Straßburg.

MDT. Münchener Digitalisierungszentrum. Digitale Bibliothek. Wallhausen, Johann Jacob von: Kriegskunst zu Pferdt. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://www.digitale-sammlungen.de/de/view/bsb11348290?page=,1>

Metzler Lexikon Sprache. (2005). Herausgegeben von H. Glück, Verlag J. B. Metzler, Stuttgart – Weimar.

Meyer, G.-M. (2009). Rhetorisch-stilistische Eigenschaften der Sprache des Militärs. Halbband 2. Rhetorik und Stilistik. De Gruyter Mouton. 2274-2278.

Möhn, D. (1998). Fachsprache als Gruppensprache. In: Hoffmann/Kalverkämper/Wiegand, (1998), 150-157.

Möller, K.-P. (2000). Der wahre E: ein Wörterbuch der DDR-Soldatensprache. Lukas Verlag.

Nabrings, K. (1981). Sprachliche Varietäten. Tübingen: Narr.

Neumann, H. (2016). Aufs Korn genommen: Redewendungen aus der Welt des Militärs. Stuttgart: Konrad Theiss. Verlag GmbH.

Neumann, W. (2013). Die Sprache der Soldaten der DDR. Das Soldatenwörterbuch der NVA und der GT. Leipzig: Engelsdorfer Verlag.

Oliveira, Fernão de (1536). Grammatica da lingoagem portuguesa. Lisboa: Germão Galharde.

Orešković, Z. (2010). *Die zeitgenössische Kroatische Militärterminologie und die Geschichte ihrer Entstehung*. (Dissertation zur Erlangung des akademischen Grades eines Doktors der Philosophie). Universität Wien, Wien.

Packeiser, K. (2013). The General Theory of Terminology: A Literature Review and a Critical Discussion. Master's thesis, Cand.ling.merc, International Business Communication.

Pöhlmann, M. (2020). *Einsatz. Praxis und historische Semantik militärischer Intervention vom Boxerkrieg bis zur Bundeswehr*. Portal Militärgeschichte. [Elektronischer ресурс]. Режим доступа: https://www.portal-militaergeschichte.de/sites/default/files/pdf/poehlmann_einsatz.pdf

Rektořík, Z. (2017). Die Entlehnungen romanischer Herkunft in der deutschen Militärterminologie. (Disertační práce). Univerzita palackého v Olomouci.

Remarque, E. (2014). Drei Kameraden, Kiepenheuer & Witsch.

Roelcke, T. (1999). Fachsprachen. Berlin: Verlag Peter Rump. 214-243.

Saber, A. (2018). Lexicogenic matrices and institutional roles of U.S. military jargon Lexis. *Journal in English Lexicology*. Université Jean Moulin Lyon. 11. 3.

Schweinitz, K. (1992). *Streifzug durch die Militärsprache*. Osnabrück: Biblio-Verlag.

Senfilmagazine. Журнал. Цікавий світ. Транспорт. 30 цікавих фактів про літаки: <https://senfil.net/index.php?newsid=73>

Sinner, C. (2014). *Varietätenlinguistik: Eine Einführung*. Tübingen: Narr.

Slater, A. (2015). *Militärsprache: die Sprachpraxis der Bundeswehr und ihre geschichtliche Entwicklung (unter Mitwirkung von Arno Fischer)*. Freiburg i.Br.; Berlin; Wien: Rombach Verlag.

Schneider, T. (2008). Fremdwörter in der ägyptischen Militärsprache des Neuen Reiches und ein Bravourstück des Elitesoldaten (Papyrus Anastasi) *JSSEA* 35. 181-205.

Šnapková, D. (2023). *Deutsch und Tschechisch als Sprachen des Militärs im Rahmen der Habsburgermonarchie. Eine illustrative Analyse am Beispiel ausgewählter Werke von Ferdinand Čenský*. Bachelorarbeit, Brno.

Tischer, A. (2003). Reichsreform und militärischer Wandel. Kaiser Maximilian I. (1493-1519) und die Reichskriegsreform. *Zeitschrift für Geschichtswissenschaft*. 8. 685-705.

vom Hagen, U. (2012). Theoreme zivil-militärischer Beziehungen. *Homo militaris: Perspektiven einer kritischen Militärsoziologie*, Bielefeld: Verlag. 19-42. <https://doi.org/10.1515/transcript.9783839419373.19>

Universität Bielefeld. *Das Kriegsbuch des Philipp von Seldeneck vom Ausgang des XV. Jahrhunderts*, Elektronний ресурс.

Vaugelas, Claude Favre de (1670). *Remarques svr la langue françoise, vtiles à cevx qui veulent bien parler et bien écrire*. Chez Thomas Jolly & Simon Benard.

Verfassungen Deutschlands (1866/67-1918). [Elektronний ресурс]. Режим доступу: <https://www.verfassungen.de/de67-18/verfassung71-i.htm>

Wagner Gerhard, 2012, с. 23).

Wahrig, G., Krämer, H., Zimmermann, H. (1981). Deutsches Wörterbuch in sechs Bänden. Verlag: F. A. Brockhaus.

Wesch, A. (1998). Zum französischen Varietätenraum in Europa – ein Querschnitt durch sein spezifisches Profil im Vergleich zum Spanischen. Freiburg im Breisgau: AlbertLudwigs-Universität.

Winter, M. (1995). Das Dolmetscherwesen im Dritten Reich. Gleichschaltung und Indoktrinierung. History & Political Science. Series: InterPartes, Peter Lang. Internationaler Verlag der Wissenschaften. V.10.

Wintschalek, W. (2015). *Militärwörterbuch ukrainisch - deutsch, deutsch – ukrainisch. Schriftenreihe der Landesverteidigungsakademie. Sonderpublikation der Landesverteidigungsakademie.* Republik Österreich, Bundesministerium für Landesverteidigung und Sport.

Wüster, E. (1931). Internationale Sprachnormung in der Technik: besonders in der Elektrotechnik (die nationale Sprachnormung und ihre Verallgemeinerung).

Zádrapa, V. (2017). Analyse und Kritik von tschechischen Amateuruntertiteln am Beispiel von «Unsere Mütter, unsere Väter – Eine andere Zeit». Masaryk-Universität. Brunn.

Der Prignitzer, 10.11.2020. <https://www.prignitzer.de/lokales/prignitz/>

Die Zeit, June 2012, Nr. 10. <https://www.allgemeine-zeitung.de>

Süddeutsche Zeitung (2003, August 9). <https://www.sueddeutsche.de>

Die Zeit, November 2003, Nr. 4. <https://www.allgemeine-zeitung.de>

Die Zeit, August 8, 2012, Nr. 31. <https://www.allgemeine-zeitung.de>

Die Zeit, 2010, March 8, Nr. 10. <https://www.allgemeine-zeitung.de>

Die Zeit, 2003, January 27, 04. <https://www.allgemeine-zeitung.de>

Süddeutsche Zeitung, 29. August 2012. <https://www.sueddeutsche.de>

Berliner Morgenpost, 2022, August 9. <https://www.morgenpost.de>

Neue Zürcher Zeitung, 27.12.2017. <https://www.nzz.ch>

Die Zeit, 20.10.1989, Nr. 43. <https://www.allgemeine-zeitung.de>

Die Zeit, 18.08.1989, 34). <https://www.allgemeine-zeitung.de>

Die Zeit, 2.03.1992, 09). <https://www.allgemeine-zeitung.de>
Allgemeine Zeitung, 25.10.2023. <https://www.allgemeine-zeitung.de>
Neue Zürcher Zeitung, 17.11.2021. <https://www.nzz.ch>
Einhundertsechsvierzigster Tag. Dienstag, 4. Juni 1946, S. 23183.
Welt am Sonntag, 25.02.2023. <https://www.welt.de/weltamsonntag/>

Lovecraft, 2020).

Süddeutsche Zeitung, 14.01.2003. <https://www.sueddeutsche.de>

Süddeutsche Zeitung, 23.03.2000. <https://www.sueddeutsche.de>

Neue Westfälische, 18.02.2012. <https://www.nw.de>

Niebelschütz, Wolf von (1991). Kinder der Finsternis Verlag: Haffmanns,
Zürich.

Voß, 1949, S. 160.

Mann, 1998, S. 708).

Simmel, 1984, S. 159).

spiegel.de 05.03.2002, 10.48 Uhr). <https://www.spiegel.de>

ДОДАТОК А

Таблиця 1

Німецькі військові метафори і їх переклад

Метафора	Дефініція
mit der Gartenarbeit auf Kriegsfuß stehen (бути на ножах із садовими роботами)	Метафора означає, що людина не ладнає з чимось, у цьому випадку з садівництвом. Вона виражає боротьбу або конфлікт з певною діяльністю, яка, ймовірно, викликає труднощі або роздратування.
wegen zu viel Arbeit die Waffen strecken (скласти зброю через надмірну роботу)	Метафора означає здатися або відмовитися від боротьби.
die Fahne hochhalten (тримати прапор високо)	Метафора використовується для опису когось, хто не здається і продовжує підтримувати певну справу або ідею попри труднощі. Вона має позитивне забарвлення, що підкреслює відданість і стійкість
im Eifer des Gefechts vergessen (Забути в запалі бою)	Метафора означає щось забувати під час нервової ситуації
an allen Fronten kämpfen (Боротися на всіх фронтах)	Метафора означає боротися на багатьох напрямках одночасно . У цьому випадку вона вживається для опису боротьби з різними викликами (пандемія, інфляція, клімат) одночасно.
Na, dann schieß mal los mit dem Wetter. (Ну, давай, починай з погоди)	Метафора використовується у значенні починай або розкажи. Вона додає розмові трохи іронічного тону, зберігаючи військову тематику, підкреслюючи швидкий і рішучий початок чогось.
etwas bombardieren (Бомбардувати щось)	Метафора означає атакувати ціль бомбами на війні, а тепер використовується в переносному значенні для вираження критичної чи негативної оцінки.
Stellung beziehen (зайняти позицію)	Метафора означає зайняти оборонну позицію. Зараз цей вислів часто вживають, щоб чітко і лаконічно висловити свою думку.
mit Kanonen auf Spatzen schießen (стріляти з гармат по горобцях)	Метафора використовує образ надмірного застосування сили або ресурсів у порівнянні з реальними потребами. Це відображає прагнення військових до забезпечення максимального ефекту, що не завжди виправдано.
das schwere Geschütz ist aufgefahren (Важка артилерія під'їхала)	Метафора означає застосування важкої артилерії, що символізує підготовку до значних дій або атак.
ins Hintertreffen geraten (Потрапити у не вигідне становище)	Фразеологізм означає опинитися в не вигідному становищі, що походить від військової стратегії, де резервні війська, не беручи участь у бою, не отримували здобичі.
Eifer des Gefechts (Запал бою)	Цей вираз походить від військового контексту і описує момент, коли людина діє під впливом сильних емоцій або стресу, часто без належного обмірковування. У переносному значенні він використовується для опису ситуації, коли хтось робить щось імпульсивно, під впливом моменту, не завжди обдуманого.
Die Sicherungen durchbrennen (Запобіжники перегорають)	Військовий вираз, що використовується для опису ситуації, коли хтось втрачає контроль над своїми емоціями або діями, буквально вибухає від гніву чи стресу. Ця метафора також вживається в повсякденному мовленні для позначення моменту, коли хтось раптово і сильно виходить із себе.
Pulver verschossen haben (Вистріляти весь порох)	Метафора походить з військової практики, коли в солдата більше не залишається боєприпасів для боротьби. У переносному значенні, вираз використовується для опису ситуації, коли людина витратила всі свої ресурси, енергію або аргументи, і більше нічого не може зробити.
Die Waffen strecken (Скласти зброю)	Це військовий термін, який означає здатися або капітулювати перед ворогом. У повсякденному житті цей вираз використовується для опису ситуації, коли хтось визнає свою поразку або відмовляється від подальшої боротьби.
Die Fahne hochhalten (Тримати прапор високо)	Вираз походить з військової традиції тримати прапор високо навіть у важкі часи, що символізує стійкість та відданість справі. У переносному значенні, це означає залишатися вірним своїм принципам або переконанням, незважаючи на труднощі.
Bei der Stange bleiben Триматися (не здаватися).	Метафора походить з військової дисципліни та означає залишатися на своєму місці, не покидати своєї позиції. У повсякденному мовленні він означає продовжувати займатися чимось, не здаватися, навіть коли ситуація стає складною.
Stellung beziehen (Зайняти позицію)	Термін означає зайняти оборонну позицію. Зараз цей вислів часто вживають, щоб чітко і лаконічно висловити свою думку.
Franz (Франц)	Антономасія, тип метафори, де власне ім'я або прізвище використовується для позначення певного класу осіб або об'єктів, що мають певні спільні характеристики.

Таблиця 2

Найменування німецької військової техніки з метафоричним переносом (назви тварин)

Назва озброєння	Назва тварини	Коротка інформація
Alligator (алігатор)	крокодил	бойові вертольоти Ка-52 (Нокум В за класифікацією НАТО, також відомий як «Алігатор») – російський бойовий вертоліт.
Amfibia M3 Schwimmschnellbrücke	амфібія	використовується для швидкого переміщення і розгортання мостів.
Biber (Brückenlegepanzer)	бобер	танковий мостоукладач бібер
Büffel (Bergepanzer)	бізон	важкий броньований ремонтно-евакуаційний танк.
Dachs (Pionierpanzer)	барсук	саперний танк дахс
Dingo (Geschütztes Mehrzweckfahrzeug)	дикий австралійський собака динго	легкоброньована машина.
Eagle IV	орел	патрульна та охоронна машина
Elefant (Schwerlasttransporter)	слон	важкий транспортер
Fennek (Spähwagen)	фенек	розвідувальна машина
Flammpanzer II	фламінго	перший німецький вогнеметний танк створений з урахуванням панцера другого модифікації d
Fuchs (Transportpanzer)	лисиця	транспортний панцер
Grille (Selbstfahrlafette)	цвіркун	німецька самохідна артилерійська установка на шасі panzer 38(t)
Jagdpanther (Jagdpanzer)	пантера	важка самохідно-артилерійська установка класу винищувачів танків
Jaguar (Jagdpanzer)	ягуар	винищувач танків.
Keiler (Minenräumpanzer)	кабан	танк-тральщик
Kondor (Transportflugzeug)	кондор	важкий транспортний літак, що використовувався люфтваффе під час другої світової війни
Leopard (Kampfpanzer)	леопард	експериментальний танк vk 1602.
Leguan (Panzerschnellbrücke)	легуан	швидкий танковий мостоукладач
Löwe (Panzerprojekt)	лев	проект танка часів другої світової війни
Luchs (Spähpanzer)	рись	бойова розвідувальна машина
Marder (Schützenpanzer)	куниця	бойова машина піхоти
Marder II (Panzerjäger)	куниця	німецька самохідна протитанкова установка на шасі
Mungo (Geschütztes Mehrzweckfahrzeug)	мангуста	броньований багатоцільовий автомобіль.
Nashorn (Panzerjäger)	носоріг	самохідна протитанкова гармата на шасі середнього танка
Panther (Panzerkampfwagen V Panther)	пантера	німецький середній танк періоду другої світової війни
Pinguin (Minenjagddrohne)	пінгвін	мінно-розшукова дрон
Seefuchs (Minenjagddrohne)	морський лис	мінно-розшукова дрон
Seehund (Minenräumdrohne)	морський тюлень	дрон для розмінування
Skorpion (Minenwurfsystem)	скорпіон	система для розмінування
Tiger (Kampfhubschrauber)	тигр	бойовий вертоліт
Tiger II (PzKpffw VII Tiger II / Königstiger)	королівський тигр	важкий танк періоду Другої світової війни
Wiesel (Luftlande-Panzer)	ласка	легкий повітряно-десантний бронетранспортер
Wolf (Geländewagen)	вовк	позашляховик
Eisenschwein	залізна свиня	багатофункціональний бойовий літак Фантом, що акцентує його важкість та силу.

Найменування німецької військової техніки з метафоричним переносом (назви птахів)

Таблиця 3

Albatros Альбатрос (Airbus)	Airbus A400M	тактичний військово-транспортний літак, здатний перевозити вантажі у різних умовах.
Flamingo Фламінго (Phoenicopteridae)	Мобільний зенітний комплекс GDF	мобільний зенітний комплекс GDF системи ППО, призначені для захисту від повітряних атак.
Kondor Кондор (Vultur)	Bombardier CL-415	літак для рятувальних місій, може діяти в умовах надводної розвідки.
Adler (Aquila) Орел	Bombardier CL-415	Орел Eurofighter Typhoon Многоцільовий винищувач, що забезпечує повітряний супровід та підтримку.
Pinguin (Spheniscidae) Пінгвін	U-Boot (підводний човен)	військовий підводний човен, здатний виконувати розвідувальні та атакувальні місії.
Eule (Spheniscidae) Сова	ДРЛО (дистанційна розвідувальна літак)	літак, призначений для повітряної розвідки і збору інформації.
Falke Сокіл	F-16 Fighting Falcon	многоцільовий винищувач, відомий своєю маневреністю та технологіями.
Сокіл (Falco)	Tornado IDS	винищувач-бомбардувальник, здатний до виконання ударних місій.

Таблиця 4

Роди військ Truppengattung (солдатський жаргон) німецького військового дискурсу

ABC	Abwehrtruppe	Gasschnüffler – (нюхачі газу)			
Artillerie	Murmelschlepper (носії куль), Granatenstemmer (носії гранат)	Bumsköpfe (артилеристи – вибухові голови)	HONK's (Hauptschüler ohne nennenswerte Kenntnisse – «випускники шкіл без значних знань»)	Kartuschenwischer (картушні мастери)	Haubitzenknaller (стрілки з гаубиць)
Bundesgrenzschutz	Bee Gees (підрозділ федеральної прикордонної служби – Бі Джіз)	Förster (лісники)	Naturfreunde (друзі природи)		
Brückenpioniere	Ponton	Paddler (понтонери)			
Fallschirmjäger	Lukenhopper (стрибуни з люків)	Fallis (десантники – падуни), Fallobst (падальні фрукти)	Fallobstdivision (дивізія падальної фрукти)	Klatschies (ляскунці)	
Feldjäger	Waschbrettköpfe (голови пральних дошок)	bewaffnete Schülerlotsen (збройні шкільні провідники), Feldschläger (польові бійці)	Migränestickschwinger (розмахувальник і палицями від мігрені)	Knüppelaffen (мави з дубинами)	
Feldköche	Chappi	Geschwader (повітряний загін Чаппі)			

Fernmeldetruppe	Amplitudenjodler (йодльор амплітуд), Antennenschaukler (качальники антен), Ätherquieker (вищачі ефіру), Bingo	Bongos, Blitzbirnen (блискавкові голови), Bongos, Funken Mariechen (радіо Марійки)	Kabelaffen (маври кабелями) 3	Kabelbongos Piepsmäuse (пискляві миші)	Pisslitzten, Strippenzieher (перетягувальники проводів), Tastenficker (клавійні тикателі)
Fernmeldeaufklärer	Funk	Spanner (радіо			
Fernspäher	Luftlandespanner (повітряні спостерігачі),	Spanner und Petzer (спостерігачі і донощики).			
Flugzeugführerschule der Bundeswehr	Engelnachschubgeschwader (повітряний загін постачання ангелів).				
Gebirgsjäger	Almdudler (гірські мисливці – альмдудлери)	Edelweiß pflücker (збирачі едельвейсів)	Edelweiß geschwader (ескадрилья едельвейсів)	Fleurop division (дивізія флористів), Gensengrenadier (гренадери сарн)	Kasernengärtner (казармені садівники), Mulitreiber (погоничі мулів), Mulificker (трахаючі мулів).
Grenadiere	Grashalmfresser (гризуни травинок)	Grasnarben vergewaltiger (насилники газонів)			
Grenzsoldaten	Fichtelscheisser (сраколази в ялиці).				
Heeresflieger	Gefechtsfeldbelüfter (польові вентилятори), Pinguine (пінгвіни).				
Heeressoldaten	Erdferkel (із точки зору Люфтваффе – земляні свині), Heeresmuckel.				
Instandsetzung	Not	Aus (аварійне вимкнення), Instler.			
Jäger	Spinatköpfe (шпинатні голови).				
Kampfschwimmer	Kampfkarpfen (бойові коропи)				
Kraftfahrer	Dieselknechte (дизельні слуги).				
Küstenwachgeschwader	Muschelsucher (мисливці на мушлі)				
Logistiktruppen	Rotkäppchen (червоні шапочки).				
Luftverladetruppen	Aufklatscher (стрибунці з бавовною)	Einweggrenadier (одноразові гренадери)	Uffklatscher (стрибунці).		
Luftraumbeobachtung (LRB)	Liegen	Ruhen	Vräunen (лежання відпочинок засмагання),		Vogelbeobachter (спостерігачі за птахами).
Luftwaffenbodenpersonal	Drehstuhlpiloten (пілоти обертових стільців), Landebahngärtner (садівники злітної смуги)	Landebahnschrubber (мийники злітної смуги)	Propellerputzer (полірувальники пропелерів)		Rollbahngärtner (садівники руліжної доріжки).
Marineflieger	fliegende Fische (літаючі риби).				
Marinesoldaten	Ankerwerfer (кидачі якорів), Automaat	Aquariumsplancher (плескачі в	Fischer, Schallplatten	Muschel schubser	

	(морські унтер офіцери в автопідрозділах),	акваріумах), Fehlfarben (помилкові фарби),	schmuggler (контрабандисти грамплатівок).	(штовхачі мушель), MET	
Marineinfanteristen	Strandpiraten (пляжні пірати)				
Militärgeistliche	Boden	Luft	Verbindungs offizier (офіцер зв'язку земля повітря),	Himmels kasper (небесний клоун)	Sündenabwehr kanone (гармата захисту від гріхів)
Mobile Eingreiftruppe 2000	Schwarze Barette (чорні берети).				
Panzertruppe	Sargbesatzung (екіпаж труни), Teerblase (асфальтові пузири).	Kettenbrunzer (брязкальнички гусениць), Kettengesichter (обличчя гусениць)	Panzerbacken (броньовані шоки), Panzerschubser (штовхачі танків)		
Panzeraufklärer	Spannen und petzen (дивись і доноси).				
Panzergranadiere	Stoppelhopser (стрибуни на стерні).	Heckklappensurf er (серфери на задніх дверях),	Heckklappenviech er (тварюки на задніх дверях)		
Piloten	Flyer (пілоти),	Luftgoofys (повітряні дурні).			
Pioniere	bewaffnete Bauarbeiter (озброєні будівельники), MET5, Furchendackel (такси на траншеях),	Not Aus (аварійне вимкнення), Schwellenträger (носії рейок), Spatenraulis (лопатні паулі).	Gefechtsfelderbe eren (польові суніці), Minenschlepper (мінні тягальники),		
Sanitäter	Sanis, Sanitöter (вбивці санітарів).	Bindenwickler (обмотувальник и бинтів), Blasenöffner (відкривачі пухирів),	Feierabendapotheke er (вечірні аптекарі)		
Technische Truppe	Bastelkompanie (збірна рота),	Gewindeputzer (чистильники різьблення).			
Uboot	Fahrer	Badenutte (чисті повіі)			
Wachsoldat	Zaunkönig (король паркану).				

Таблиця 5

Роди військ Truppengattung (солдатський жаргон) німецького військового дискурсу

ABC	Abwehrtruppe
Gasschnüffler (хімічний захист – нюхачі газу)	
Artillerie	Bumsköpfe (артилеристи – вибухові голови), Granatenstemmer (носії гранат), Kartuschenwichser (картушні мастери), Haubitzenknaller (стрілки з гаубиць), HONK's (Hauptschüler ohne nennenswerte Kenntnisse – «випускники шкіл без значних знань»), Mirmelschlepper (носії куль).
Bundesgrenzschutz	Bee Gees (підрозділ федеральної прикордонної служби – Бі Джіз), MET
Förster (лісники MET),	Naturfreunde (друзі природи).
Brückenpioniere	Ponton
Paddler (понтонери).	
Fallschirmjäger	Fallis (десантники – падуни), Fallobst (падальні фрукти), Fallobstdivision (дивізія падальної фрукти), Klatschies (ляскунці), Lukenhopser (стрибуни з люків).
Feldjäger	bewaffnete Schülerlotsen (збройні шкільні провідники), Feldschläger (польові бійці), Knüppelaffen (маври з дубинами), Migränestickschwinger

	(розмахувальники палицями від мігрені), Waschbrettköpfe (голови пральних дошок).
Feldköche	Chappi
Geschwader (повітряний загін "Чаппи").	
Fernmeldetruppe	Amplitudenjodler (йодльор амплітуд), Antennenschaukler (качальники антен), Ätherquieker (вищачі ефіру), Bingo
Bongos, Blitzbirnen (блискавкові голови), Bongos, FunkenMariechen (радіо)	Марійки, Kabelaffen (маври з кабелями), Kabelbongos, Piepsmäuse (пискляві миші), Pisslitzten, Strippenzieher (перетягувальники проводів), Tastenficker (клавішні тикателі)
Fernmeldeaufklärer	Funk Spanner (радіо спостерігачі)
Fernspäher	Luftlandespanner (повітряні спостерігачі), Spanner und Petzer (спостерігачі і донощики)
Flugzeugführerschule der Bundeswehr	Engelnachschubgeschwader (повітряний загін постачання ангелів)
Gebirgsjäger	Almdudler (гірські мисливці – альмдудлери), Edelweißpflücker (збирачі едельвейсів), Edelweißgeschwader (ескадрилья едельвейсів), Fleuropdivision (дивізія флористів), Gensengrenadier (гренадери сарн), Kasernengärtner (казарменні садівники), Mulitreiber (погоничі мулів), Mulificker (трахаючі мулів)
Grenadiere	Grashalmfresser (гризуни травинок), Grasnarbenvergewaltiger (насильники газонів)
Grenzsoldaten	Fichtelscheisser (сраколази в ялиці).
Heeresflieger	Gefechtsfeldbelüfter (польові вентилятори), Pinguine (пінгвіни)
Heeresoldaten	Erdferkel (із точки зору Люфтваффе – земляні свині), Heeresmucke
Instandsetzung	Not
Aus (аварійне вимкнення), Instler.	
Jäger	Spinatköpfe (шпинатні голови)
Kampfschwimmer	Kampfkarpfen (бойові коропи)
Kraftfahrer	Dieselnecchte (дизельні слуги)
Küstenwachgeschwader	Muschelsucher (мисливці на мушлі)
Logistiktruppen	Rotkäppchen (червоні шапочки)
Luftverladetruppen	Aufklatscher (стрибунці з бавовною), Einweggrenadiere (одноразові гренадери), Uffklatscher (стрибунці)
Luftraumbeobachtung (LRB)	Liegen
Ruhen	Bräunen (лежання
відпочинок	засмагання), Vogelbeobachter (спостерігачі за птахами).
Luftwaffenbodenpersonal	Drehstuhlpiloten (пілоти обертових стільців), Landebahngärtner (садівники злітної смуги), Landebahnscrubber (мийники злітної смуги), Propellerputzer (полірувальники пропелерів), Rollbahngärtner (садівники руліжної доріжки).
Marineflieger	fliegende Fische (літаючі риби).
Marinesoldaten	Ankerwerfer (кидачі якорів), Automaat (морські унтер
офіцери в автопідрозділах), Aquariumsplascher (плескачі в акваріумах), Fehlfarben (помилкові фарби), Muschelschubser (штовхачі мушель), MET	Fischer, Schallplattenschmuggler (контрабандисти грамплатівок через кепки).
Marineinfanteristen	Strandpiraten (пляжні пірати).
Militärgeistliche	Boden
Luft	Verbindungsoffizier (офіцер зв'язку земля
повітря), Himmelskasper (небесний клоун), SAK (сак), Sündenabwehrkanone (гармата захисту від гріхів).	

Mobile Eingreiftruppe 2000	MET2000, MET2K, Schwarze Barette (чорні берети).
Panzertruppe	Kettenbrunzer (брязкальники гусениць), Kettengesichter (обличчя гусениць), Panzerbacken (броньовані щок), Panzerschubser (шттовхачі танків), Sargbesatzung (екіпаж труни), Teerblase (асфальтові пузири).
Panzeraufklärer	Spannen und petzen (дивись і доноси).
Panzergrenadiere	Heckklappensurfer (серфери на задніх дверях), Heckklappenviecher (тварюки на задніх дверях), Stoppelhopser (стрибуни на стерні).
Piloten	Flyer (пілоти), Luftgoofys (повітряні дурні).
Pioniere	bewaffnete Bauarbeiter (озброєні будівельники), MET5, Furchendackel (такси на траншеях), Gefechtsfelderdbeeren (польові суниці), Minenschlepper (мінні тягальники), Not
Aus (аварійне вимкнення), Schwellenträger (носії рейок), Spatenpaulis (лопатні паулі).	
Sanitäter	Bindenwickler (обмотувальники бинтів), Blasenöffner (відкривачі пухирів), Feierabendapotheke (вечірні аптекарі), Sanis, Sanitöter (вбивці санітарів).
Technische Truppe	Bastelkompanie (збірна рота), Gewindeputzer (чистильники різьблення).
Uboot	Fahrer
Badenutte (чисті повіі).	
Wachsoldat	Zaunkönig (король паркану).

Таблиця 6

Ранги (солдатський жаргон) німецького військового дискурсу

Військове звання	Рекрути, Стрелець, Лютчик, Сапер, Матрос – Aal (вугор), AGA-Naut (рекрут без досвіду), Fozl (новачок), Frischling (молодий кабан), Fuchs (лисиця), Glatte (гладкий), grasgrüne Grundwehrsau (зелена основна свиня), Нахл (нога), Kiste (ящик), Knitte (пляма), Koffer (валіза), Made (MilitärischAuszubildendeDienstEinheit - черв'як), Maus (миша), Muschi (кішечка), Palette (палета), Rotarsch (червонозадий), Schulterglatze (плечова лисина), Schlitzer (різник), Spralle (гострий), Spritzer (бризкач), Sprutze (шприц)	Рядові – Balken (балка), Pommes (Doppelpommes) (картопля фрі, подвійна картопля фрі)	Єфрейтор – Stricher (пройдисвіт)
Старший єфрейтор – Autobahngefreiter (автобанний єфрейтор), Doppelgefreiter (подвійний єфрейтор)	Головний єфрейтор – Adidas-Gefreiter (єфрейтор з трьома смужками), Beinahe-Offizier (майже офіцер), Dreibalkenuffz (єфрейтор з трьома смужками), Dreistreifengeneral (тристрічковий генерал), HirnGefickter (розумово вражений)	Штабний єфрейтор – Balkenkönig (король балок), Holzstoßgeneral (генерал дерев'яної балки), Mannschaftsgeneral (генерал команди), Streifenhörnchen (смуґаста білка)	Старший штабний єфрейтор – Balkenkönig (король балок), Frittenbude (кафе з картоплею фрі), Kompaniezebra (зебра роти), Mannschaftsgeneral (генерал команди), MET-Zebra (медична зебра), Pommesbude (заклад з фрі)

Кандидат в унтер-офіцери – Faultier (лінивець)	Унтер-офіцер – Arbeitsumgebungsbalken (блокувальник роботи), Dackelrennbahn (гоночна доріжка для такси), Hufeisen (підкова), Idiotenrennbahn (доріжка для ідіотів), Schweinerrennbahn (свиняча гоночна доріжка), Flickен (латка), Hufeisenträger (носій підкови)	Штабний унтер-офіцер – Flickен (латка), Hufeisengefreiter (єфрейтор з підковою), StUffz (скорочено для штабного унтер-офіцера)	Фаненюнкер – Fähnchenschwenker (махач прапорцем), Fahnenjungfer (прапорна дівчиця), Fahnenjunkie (залежний від прапорця), Leutnantslehrling (учень лейтенанта)
Фельдфебель – Dackelrennbahn mit Sitztribüne (гоночна доріжка для такси з трибуною), Soldat mit Camping-ATN (солдат з наметовою навичкою), Uffz mit Zelterfahrung (унтер-офіцер з досвідом кемпінгу)	Фаненріх – Discofeldwebel (диско-фельдфебель), Zauberlehrling (учень чарівника)	Старший фельдфебель – Doppelfeld (подвійний фельдфебель), Oberfeld (старший фельдфебель), Uffz, der schon zweimal beim Zelten war (унтер-офіцер, який двічі був у наметі), Dackelrennbahn mit doppelter Sitztribüne (гоночна доріжка для такси з подвійною трибуною)	Шнуровий унтер-офіцер від старшого фельдфебеля – Schulterfisch (плечова риба)
Старший фельдфебель – Haifisch (акула), Schulterfisch (плечова риба), Fisch (риба), Hauptfeld (головне поле), Hauptschalthebel (головний важіль)	Старший фаненріх – Oberfahnschwenker (старший махач прапорцем)	Штабний фельдфебель – Walfisch (кит), schneller (Schulter)fisch (швидка плечова риба), Starkstromhebel (важіль для високої напруги)	Старший штабний фельдфебель – Riesenwalfisch (великий кит), ganz schneller (Schulter)fisch (дуже швидка плечова риба), MET-Greis (медичний старий), Oberstarkstromhebel (головний важіль високої напруги), Tannenbaumgeneral (ялинковий генерал)
Кандидат в офіцери – Heizspirale (нагрівальна спіраль), Zauberlehrling (учень чарівника)	Офіцери (загально) – Römer (римлянин)	Лейтенанти та капітани – Pickel (прищ), Wichsfleck (пляма від натирання)	Лейтенант – Lefty (лівша), Lolly (льодяник)
Старший лейтенант – Oberlolly (старший льодяник), UDO (UnserDümmsterOberleutnant - наш найтупіший старший лейтенант)	Капітан – Dreisterneflasche (тризіркова пляшка), Dreisterneleutnant (лейтенант з трьома зірками), HORST (Hauptmann ohne Respekt seiner Truppe - капітан без поваги своєї роти), Leutnant dritter Klasse (лейтенант третього класу)	Штабні офіцери та генерали – Arbeitsabwehrkranz mit Wichsflecken (кронштейн проти роботи з плямами натирання)	
Особливі групи персоналу	Інструктори – Arschficker (грубіян), Ficker (грубіян),	Особливо старанні солдати – Brenner	Особливо незграбні солдати – Badegast (купальник),

	Kameradenschinder (кат товаришів)	(пекар), Bunter (яскравий), Flammenwerfer (вогнеметник), Heissdüse (гаряча насадка), Heizdüse (нагрівальна насадка), Reisser (рвач)	Calimero (Калімеро), EG-EwigGefreiter (вічний єфрейтор), Pomfrenbert (гордовитий Берт), Vollfrucht (повна ягода), Wendelhörni (закручений пір)
Солдати офісних служб – Blätterraechler (шарудильник паперів), GeZi-Schlampe (офісні ледарі)	Солдати, які ночують вдома – Heimscheisser (домашній лайдак)	Компанійський фельдфебель – Feld-, Wald- u. Wiesenweibel (польовий, лісовий і лужний фельдфебель), Spieß (шпиль)	Кухонний персонал (жіночий) – Krampfaderngeschwader (ескадрилья з варикозом)
Ординарці – Flaschenschwenker (махач пляшкою), Läufer vom Dienst (службовий бігун), Offiziersdackel (офіцерська такса)	Солдати перед демобілізацією – Abgänger (вибуваючий), Ausscheider (той, що виходить), Besserlagige (краще розташовані), Resis (резервісти), Reservisten (резервісти)	Солдати з довгим строком служби – Bucklige (горбаті), Tagebär (денної служби ведмідь), Tagesack (мішок денної служби), Tagesmillionär (мільйонер денної служби)	Старший за місцем служби – Kasernen-Sheriff (шериф казарми)
Персонал управління гарнізоном – StOV-Muckels (службовці гарнізону)	Спіс – Fähnrich für Licht, Wasser und Scheiße (фаненріх для світла, води і лайна)	Зброя і завідувач обладнанням – Wellblech- u. Gerümpelverwalter (управитель гофрованим залізом і мотлохом)	
Техніка	Автомобілі – Autofräse (автомобільна фреза), Dieselrüssel (дизельний хоботок), Fetti (жирний), Hüpfen (плигун), Kalle (кало), Kotflügelverchromter (хромований бризговик), Rappe (папір), Zirkon (циркон), Zossen (кінь)	Мотоцикл – Fahrrad mit Wurstbratengabel (велосипед з виделкою для смаження ковбаси), Kuh (корова)	Танки – Gulaschkanone (гармата для гуляшу), Kälberstampfer (трамбівка для телят), Schlammschieber (штовхач багнуки)

Таблиця 7

Озброєння (солдатський жаргон) німецького військового дискурсу

ABC-Schutzbrille – Puck, die Stubenfliege (окуляри захисту від ABC - муха в кімнаті)	ABC-Schutzmaske – Einheitsgesicht, Gasmaskе, Gesichtsparker, Gummifotze, Kotzbremse, Schnuffi, Schnüffeltüte (маска захисту - єдине обличчя, газова маска,	ABC-Tasche – Atombeutel, Atomkoffer, Bierdosenaufbewahrungsbehälter, Brotzeitbeutel, Damentasche, Kosmetikkoffer (сумка для захисту
--	--	---

	«гумова кицька», «блювальний гальмо»)	від ABC - атомна сумка, косметичка)
AK(-97) – feurige Isabella (вогняна Ізабелла)	Badehose – Kampfunterstützungsuniform, Schwimmunterstützungsuniform (плавки - форма підтримки в бою)	Barett – Pizzadeckel, Speckdeckel, Tellermiene (берет - «кришка піци»)
Erkennungsmarke – Hundemarke (ідентифікаційний жетон - собача бирка)	Eurofighter (Flugzeug) – MET-Moped, Spitzmaus (Єврофайтер - «мопед MET»)	Feldhaubitze – Kartoffelschleuder, Kartoffelschweißmaschine (польова гаубиця - картоплескидач)
Feldtelefon – Ackerschnacker (польовий телефон - «сільське базикання»)	Fellmütze – Bärenvotze, Russen-Schapka (шапка з хутра - «ведмежа кицька»)	Funkgerät – Funke, Handy (радіостанція - «іскра», мобільний телефон)
Mossberg AM – Büffeltöter (модель Mossberg AM - «вбивця буйволів»)	HK XM30 – Designerflinte (дизайнерська рушниця)	Gebirgsmütze – Maultierreiberkäppi (гірська шапка - «капельох для ведення мула»)
Gewehr – Knatterlatte, Knallstock, Knifte, Plempe, Wumme (гвинтівка - «шумна палка»)	Granaten – Murmeln (гранати - «мармур» для гри)	Gummiknüppel – Krisenstab, Migränestick (резиновий кийок - «мігрень-стик»)
Handgranate – Beruhigungsspiel, Knallfrosch, Krawallei, Osterei, Wegschweißwumme (ручна граната - «таблетка заспокоєння»)	Helm-Sicherheitslicht – Randaleleuchte (світло безпеки для шолома - «лампа для бунту»)	Kalashnikow – Krawallnikoff (Калашников - «буревійна гвинтівка»)
Kampfstiefel – MET-Puschen (бойові чоботи - «плюшеві черевики MET»)	Kevlarhelm – Tupperhelm (шолом з Кевлару - «шолом з Тупера»)	Klappspaten – Erdhobel, MET-Bagger, Universalschlüssel, UB-1 (Universal-Bagger 1) (складний лопата - «земляний струг»)
Kompanie-KFz – Batteriehure (автомобіль роти - «батарейна повія»)	Koppel – Bauchbremse (пояс - «животний гальмо»)	Koppeltragegestell – MET-VH, Spindtragegestell (підтримка для пояса - «підтримка MET»)
Krawatte – Kehlkopf-VH (краватка - «гортанний бюстгальтер»)	Lastwagen – Limolaster (вантажівка - «лімузин-вантажник»)	Mannschaftstransportwagen – 3000-Liter-Therme, Elefantenschuh, Jaffa-Kiste, Krabbelkäfer, Panzerunterlegkeil, Schuhschachtel (транспортний автомобіль - «3000-літрова термобочка»)
Maschinengewehr – Baumsäge, Hitlersäge, MET-Sense (пулемет - «пила для дерев»)	Mörser – Zigeunerartillerie (мортир - «циганська артилерія»)	Ohrenschilder – Mickey-Mäuse (захист для вух - «Міккі Мауси»)
Panzer – Bagger, Dschungeltaxi, Kettentaxi (танк - «екскаватор»)	Panzerfaust – Anklopfgerät, Arschröster, Arschtoaster (протитанкова граната - «пристрій для стукання»)	Panzerhaubitze – Rüsselkäfer (танкова гаубиця - «носорог»)
Panzermine – Begräbnisknaller (танкова міна - «поховальна бомба»)	Panzerwagen – Bremsklotz, selbstfahrender Panzervorlegekeil, Zwergpanzer (танковий автомобіль - «гальмівний блок»)	Phantom – Diesel der Lüfte, Eisenschwein (фантаом - «повітряний дизель»)
Schiffchen – Beerensammelmütze, Eselsfotze (шапка - «шапка для збору ягід»)	Schlafsack – Penntüte (спальний мішок - «мішок для сну»)	Schützenkordel – Ballerstrick, Ballerstrippe (шнур для стрільби - «стрілковий шнур»)
Schützenpanzer Marder – Geländemoped, Gefechtsfeldtaxi (бронетранспортер - «мопед для місцевості»)	Sportanzug – Alkoholverdunstungsanzug, Schlumpf, Schlumpftarn, Schlumpftarnanzug, Sepp-Herberger-Gedächtnisanzug (спортивний костюм - «костюм для випаровування алкоголю»)	Stahlhelm – Angstmütze, Bumsmurmur, Eisenmütze, Harter Hut, Hurratüte, Knitterfreier (сталевий шолом - «шолом страху»)
Kippflügelmaschine – Big Mother, Mutter Gans, Muttervogel (літак з нахилом крил - «Велика Мати»)	Tarnnetz f. Helm – Zwiebelnetz (маскувальна сітка для шолома - «цибульна сітка»)	Taschenmesser – BW-einfach, BW-stumpf (ножик - «простіший ніж»)

Düsenjäger mit Faltflügeln – Klappdrachen (реактивний літак зі складними крилами - «складний дракон»)	Unterhose – Liebestöter, MET-Erotikdämpfer, Nuttenschreck (нижня білизна - «вбивця любові»)	Vollgummianzug – Gummibär, Gummisau (вологозахисний костюм - «гумова свиня»)
Waffe – Argumentationsverstärker (зброя - «посиливач аргументації»)	wasserdichte Überschuhe – Moon-Boots (водонепроникні чоботи - «місячні черевички»)	Zelt/Zeltbahn – Dackelgarage, Dackelhütte (палатка - «гараж для такс»)